



ETTERRETNINGSTJENESTEN

FOKUS 2020

*Etterretningstjenestens vurdering av
aktuelle sikkerhetsutfordringer*



VITEN OM VERDEN
FOR VERN AV NORGE



Omslagsbilde:

Den russiske marineøvelsen Ocean Shield ble avholdt i august 2019 i Østersjøen, Barentshavet, Nordsjøen og Norskehavet.

Design: Etterretningstjenesten

Foto: Scanpix, Getty images, Google, Forsvaret

DIGITAL VERSION:
FORSVARET.NO/FOKUS



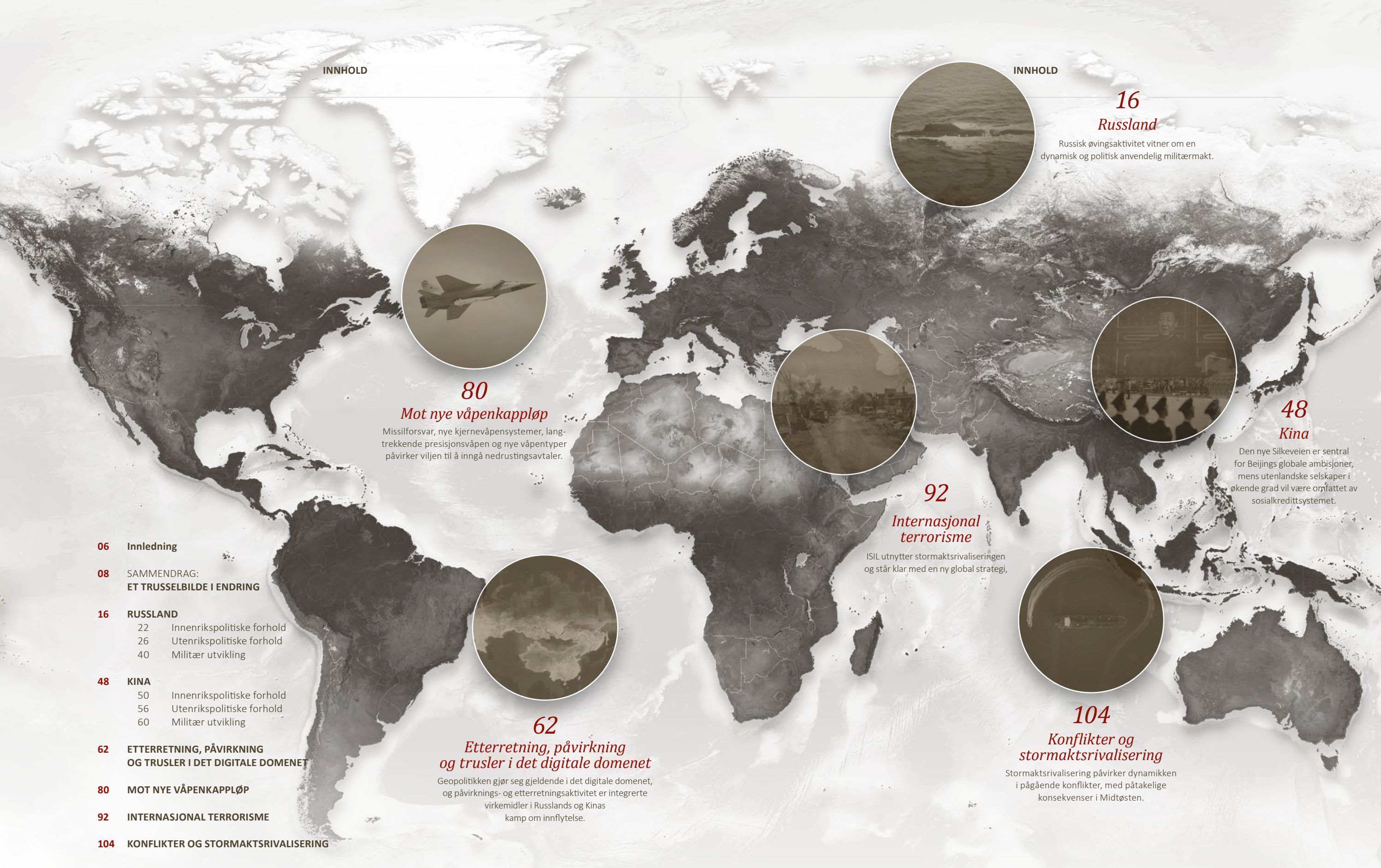
Etterretningstjenestens rapport «Fokus» er én av fire offentlige trussel- og risiko-vurderinger som utgis årlig. De øvrige tre gis ut av Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Nasjonal sikkerhets-myndighet (NSM) og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

■ **ETTERRETNINGSTJENESTEN** (E-tjenesten) er Norges utenlandsetterretningstjeneste. Tjenesten er underlagt forsvarssjefen, men arbeidet er ikke avgrenset til militære problemstillinger. E-tjenestens hovedoppgaver er å varsle om ytre trusler mot Norge og prioriterte norske interesser, støtte Forsvaret og forsvarsallianser Norge deltar i, samt understøtte politiske beslutningsprosesser med informasjon av spesiell interesse for norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik. I årets vurdering «FOKUS 2020» gir E-tjenesten sin analyse av status og forventet utvikling innenfor geografiske og tematiske områder som tjenesten vurderer som særlig relevant for norsk sikkerhet og nasjonale interesser.

■ **POLITIETS SIKKERHETSTJENESTES** (PST) primære ansvar er å forebygge og etterforske straffbare handlinger mot rikets sikkerhet. PSTs årlige trusselvurdering omhandler forhold fortrinnsvis i Norge som kan påvirke norsk sikkerhet og skade nasjonale interesser i det kommende året. Blant disse er trusler fra statlige aktører i form av utenlandske etterretningstjenester, aktuelle etterretningsmål og tjenestenes operasjonsmønster i Norge. Vurderingene tar også for seg trusler fra ikke-statlige aktører, og da særlig trusler om politisk motivert vold fra ekstreme grupper eller enkeltpersoner. Analysen har en tidshorisont på ett år, og utgis i første kvartal.

■ **NASJONAL SIKKERHETSMYNDIGHET** (NSM) er Norges fagmyndighet for forebyggende nasjonal sikkerhet. NSM gir råd om og fører tilsyn med blant annet sikring av informasjon, objekter og infrastruktur av nasjonal betydning. Videre har NSM et nasjonalt ansvar for å detektere, varsle og koordinere håndtering av alvorlige IKT-angrep. I rapporten «Risiko» vurderer NSM risikoen for at samfunnet skal rammes av spionasje, sabotasje, terror og andre alvorlige handlinger. Vurderingen utgis i første kvartal.

■ **DIREKTORATET FOR SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP** (DSB) skal ha oversikt over risiko og sårbarhet i samfunnet. DSB har utgitt scenarioanalyser siden 2011. Analysene omhandler risiko knyttet til katastrofale hendelser som kan ramme det norske samfunnet og som det bør være forberedt på å møte. Analysene omfatter både naturhendelser, store ulykker og tilsiktede handlinger. De har en lengre tidshorisont enn de årlige vurderingene til de øvrige tre etatene.



06 Innledning

08 SAMMENDRAG: ET TRUSSELBILDE I ENDRING

16 RUSSLAND

22 Innenrikspolitiske forhold

26 Utenrikspolitiske forhold

40 Militær utvikling

48 KINA

50 Innenrikspolitiske forhold

56 Utenrikspolitiske forhold

60 Militær utvikling

62 ETTERRETNING, PÅVIRKNING OG TRUSLER I DET DIGITALE DOMENET

80 MOT NYE VÅPENKAPPLØP

92 INTERNASJONAL TERRORISME

104 KONFLIKTER OG STORMAKTSRIVALISERING



80
Mot nye våpenkappløp

Missilforsvar, nye kjernevåpensystemer, langtrekkende presisjonsvåpen og nye våpentyper påvirker viljen til å inngå nedrustingsavtaler.



16
Russland

Russisk øvingsaktivitet vitner om en dynamisk og politisk anvendelig militærmakt.



92
Internasjonal terrorisme

ISIL utnytter stormaktsrivaliseringen og står klar med en ny global strategi,



48
Kina

Den nye Silkeveien er sentral for Beijings globale ambisjoner, mens utenlandske selskaper i økende grad vil være omfattet av sosialkredittsystemet.



62
Etterretning, påvirkning og trusler i det digitale domenet

Geopolitikken gjør seg gjeldende i det digitale domenet, og påvirknings- og etterretningsaktivitet er integrerte virkemidler i Russlands og Kinas kamp om innflytelse.



104
Konflikter og stormaktsrivalisering

Stormaktsrivalisering påvirker dynamikken i pågående konflikter, med påtakelige konsekvenser i Midtøsten.



Dette er den tiende utgaven av Fokus Etterretningstjenesten publiserer. Siden den første utgaven utkom i 2011 har Norge og verden vært vitne til en utvikling som gjør at trusselbildet må beskrives som mer sammensatt og komplekst enn noen gang. Den teknologiske utviklingen har ført til at handlingsrommet har økt, ikke bare for stater, men også for ikke-statlige aktører.

Etterretningstjenestens hovedoppdrag er å varsle om trusler mot Norge og norske interesser. Et trusselbilde i endring fører til at Etterretningstjenestens varslingsoppdrag blir stadig mer krevende. Det innebærer nye krav til vårt arbeid og til vår evne til å kontinuerlig tilpasse oss. FOKUS 2020 skal være et element i besvarelsen av varslingsoppdraget. Vårt mål med FOKUS 2020 er å gi en overordnet vurdering av tema, land og utviklingstrekk som vi mener vil ha vesentlig sikkerhetsmessig betydning for Norge i det kommende året. Vi peker også på utviklingstrekk som kan få sikkerhetsmessig betydning innenfor en horisont på fem til ti år.

Generalløytnant Morten Haga Lunde
Sjef Etterretningstjenesten
Lutvann, 10. februar 2020

Redaksjonen avsluttet 23. januar 2020.

Trusselbildet Norge står overfor ved overgangen til 2020 er et resultat av strukturelle endringer som har pågått over mange år. Dette er endringer som på den ene siden har gitt militærmakten økt handlingsrom og gjort den mer anvendelig som politisk instrument i fred, krise og krig. På den andre siden har den teknologiske utviklingen medført at ikke-militære virkemidler i økende grad kan brukes som et alternativ til militær makt i forfølgelsen av de samme målene. Økonomisk maktbruk, desinformasjonskampanjer, overvåkingsaktivitet og nettverksoperasjoner er alle eksempler på disse endringene.

Utviklingen akselererer nå innenfor rammen av den økende stormaktsrivaliseringen, med flere gryende våpenkappløp i et internasjonalt system der makt går foran internasjonal rett. Alle de forholdene Etterretningstjenesten behandler i Fokus 2020 mener vi er av strategisk betydning for Norge i året som kommer, og de fleste påvirkes av rivaliseringen mellom globale og regionale stormakter.

De faktorene som i størst grad preger trusselbildet for Norge og norske interesser er nært knyttet til Russland og Kina. Begge land har politiske systemer med tett og villet samrøre mellom politikk og økonomi, mellom stat og privat, og mellom sivile og militære sfærer. Etterretnings- og sikkerhetstjenestenes inngripen i alle sider i disse samfunnene er omfattende. Det er i liten grad formålstjenlig å skille mellom statlige og private interesser og aktivitet når

det gjelder vurderinger som har betydning for Norges nasjonale sikkerhet.

Dette er ikke en overgangsfase. Det russiske og det kinesiske systemet er ulike, men begge beveger seg i mer autoritær retning. De ser seg selv i en vedvarende konflikt med USA og med deler av Vesten.

«Dette er ikke en overgangsfase. Det russiske og det kinesiske systemet er ulike, men begge beveger seg i mer autoritær retning.»

Siden Russland iverksatte militærreformen i 2008 har den russiske militærmakten blitt et langt mer anvendelig politisk instrument i hele konfliktspennet, fra fred til krise og krig. I denne perioden har Russland bygget et forsvar som i økende grad er lagdelt, integrert og skalerbart. I mars 2019 lanserte den russiske forsvarssjefen Valerij Gerasimov konseptet «Aktivt forsvar». Konseptet tar opp i seg hovedmomentene i den utviklingen russisk forsvarsmakt har gjennomgått.

Denne utviklingen kommer tydelig til uttrykk i nord-områdene. Russland har gradvis styrket forsvaret i →



nordområdene med en rekke nye kapabiliteter, med tyngdepunkt i nordvest. I den vestlige retningen er store deler av Barentshavet og tilgangen mellom Svalbard og iskanten dekket av russiske systemer. Nordflåtens evne til havgående operasjoner styrkes med tilførselen av nye fartøy. Videre har Russland permanent utplassert kystforsvarssystemer på Franz Josefs land og Ny-Sibirøyene, i tillegg til på Kola, og tidligvarslingskjeden bygges ut med nye radarer med lang rekkevidde.

«I august gjennomførte Nordflåten i samvirke med Østersjøflåten den største maritime øvelsen i Norges nærområder siden den kalde krigen. Deler av Bastionforsvaret ble etablert helt ned til Nordsjøen.»

Mens utbyggingen og tilførsel av nye kapabiliteter viser hvordan Russlands forsvar styrkes, har den russiske militære aktiviteten i nærområdene våre siden sommeren 2019 vært en kontinuerlig demonstrasjon av konseptets vektlegging av integrasjon og skalerbarhet. I august gjennomførte Nordflåten i samvirke med Østersjøflåten den største maritime øvelsen i Norges nærområder siden den kalde krigen. Deler av Bastionforsvaret ble etablert helt ned til Nordsjøen.

Deretter, med gjennomføringen av den strategiske øvelsen Grom i oktober, viste Russland hvordan tradisjonelle kjernevåpen i økende grad benyttes i samspill

med langtrekkende konvensjonelle presisjonsvåpen. Denne nye dimensjonen styrker militærmaktens evne og fleksibilitet og bidrar til en mer troverdig avskrekking i hele konfliktspennet mellom fred og krig. Øvingsaktiviteten i 2019 viser at Russland har kommet langt i å bygge en dynamisk militærmakt med evnen til å tilpasse virkemiddelbruken til den til enhver tid rådende situasjonen.

Utviklingen av kapasiteter og endringer i aktivitetsnivå vil vedvare i årene framover. I Arktis vil vi se dette i form av nye ubåter, overflatefartøy, fly og militære baser. I tillegg må vi forvente utvikling og testing av nye, avanserte våpensystem i våre nærområder. Dette fører også med seg utfordringer som ikke er av militær art, knyttet både til miljø og sikkerhet. Sommeren 2019 gikk 19 russiske menneskeliv tapt i tilknytning til militær aktivitet nær Norge. På den andre siden har bruk av jammesystemer i flere år har forstyrret sivil lufttrafikk.

Samtidig som Russlands stormaktsambisjoner får konsekvenser i våre nærområder, ser vi et Kina som er mindre tilbakeholden med å vise styrke, og som i økende grad vil legge premissene for internasjonal samhandling. Nasjonalistisk selvhevdelse tar over for betoningen av økonomisk pragmatisme som ledesnor for kinesisk utenrikspolitikk. I en tale Xi holdt rett etter at han tiltrådte som Kinas leder, framkom det at han baserer sin utenrikspolitiske tenkning på oppfatningen om en «langvarig kamp mellom to samfunns-systemer». Kina har, i likhet med Russland, interesse av å utfordre den USA-dominerte verdensordenen. «Den nye Silkeveien» er en betingelse for å få dette til. To tredeler av europeiske NATO-land har sluttet seg til Kinas Silkevei-strategi.

Videre legger «Den digitale Silkeveien» grunnlaget for en storstilt, global etterretningskapasitet. Kontroll →



Severodvinsk-klassen er den nyeste og mest moderne klassen av multirolle-ubåter i den russiske marinen.

5G-nettverk, fiberkabler og smartby-systemer gir tilgang til masse-data og vil kunne brukes til å samle inn sensitiv informasjon.



over 5G-nettverk, fiberkabler og smartby-systemer gir muligheten til å samle inn enorme datamengder. Silkeveiprosjektene gjennomføres som regel av kinesiske virksomheter, som etter kinesisk lov er pålagt å dele informasjon med myndighetene i Beijing. Kinesiske teknologiselskaper etablerer nye tekniske standarder og inntar en stadig mer dominerende posisjon innenfor digitale tjenester.

«Videre legger “Den digitale Silkeveien” grunnlaget for en storstilt, global etterretningskapasitet. Kontroll over 5G-nettverk, fiberkabler og smartby-systemer gir muligheten til å samle inn enorme datamengder.»

Også Norge er et mål for Silkeveistrategien, og interessen for Arktis vil fortsette å øke. Kinesiske direkteinvesteringer illustrerer bredden av virkemidlene tilgjengelig for Kina.

Trusselbildet knyttet til internasjonal terrorisme påvirkes også av geopolitikken. Der man tidligere har samarbeidet om å bekjempe terrorisme, er det nå tegn på at denne tilnærmingen fragmenteres. I Syria svekker USAs tilbaketrekking og den tyrkiske intervensjonen koalisjonens evne til å bekjempe ISIL.

Denne situasjonen gir ISIL nytt spillerom, og vi ser allerede at antallet ISIL-angrep i Syria er økende.

Utviklingen er synlig også utenfor Syria og Midtøsten. Ved å styrke filialene i andre deler av verden, svekkes stormaktenes evne til felles kontra-terror-innsats.

Antallet terrorangrep utført av militante islamister i Europa er kraftig redusert siden 2017. Dette er en utvikling som sannsynlig vil vedvare ut 2020. Det er likevel flere forhold som tyder på at ISILs svekkelse er en midlertidig situasjon, og at terrortrusselen i og utenfor Europa igjen vil øke i årene framover. Hjemvendte fremmedkrigere, de som ikke kom seg til Syria og Irak og de som i tiden framover løslates fra fengsler i Europa, skaper alle et grunnlag for rekruttering til islamistiske terrornettverk.

Et annet sentralt element er framveksten av en mer transnasjonal form for høyreekstremisme i et mer polarisert Europa. Høyreekstremisme er i dag ikke bare en ideologi med nasjonalstaten i fokus. Det er flere versjoner av ideologien som vil kunne være samlende på tvers av landegrenser og skape grunnlag for internasjonalisering. I årene framover kan dette bidra til å skape et trusselbilde innen internasjonal terrorisme som er mer sammensatt, mangfoldig og omskiftelig enn det vi har vært vitne til de siste ti årene.

Hvis vi flytter blikket utover, ser vi at den pågående stormaktsrivaliseringen fører til maktforskyvning som endrer dynamikken i flere pågående konflikter. Dette har store konsekvenser for internasjonal stabilitet. Utviklingen kommer mest tydelig til uttrykk i Midtøsten, der Russland har sementert sin rolle som →



Angrepet på ARAMCOs anlegg i Abqaiq, Saudi-Arabia 14. september 2019.

stormakt. Ved å bekjempe opposisjonen i Syria og legge premissene for en politisk løsning, sitter Moskva sammen med Iran igjen med innflytelse og kontroll over store deler av Syrias strategiske ressursgrunnlag.

Det er dessuten sannsynlig at Moskva i løpet av 2020 vil øke sitt diplomatiske engasjement i Libya. Moskva har lenge pleiet et nært forhold til Khalifa Haftar, parallelt med å opprettholde diplomatiske bånd til regjeringen i Tripoli. Dersom Moskva lykkes også her, vil Kreml utøve sterk innflytelse på flere vitale områder fra Midtøsten til Nord-Afrika.

«På kort sikt er det likevel faren for en militær opptrapping mellom USA og Iran som er den største trusselen i Midtøsten.»

På kort sikt er det likevel faren for en militær opptrapping mellom USA og Iran som er den største trusselen i Midtøsten. Tilliten mellom partene er på et bunnivå. Iran har gjennom det siste halvåret demonstrert både evne og vilje til å øke konfliktnivået i hele Midtøsten etter som sanksjonene stammes til.

Likvideringen av Qassem Soleimani gjør situasjonen ytterligere betent, og konflikten kan i verste fall eskalere til en regional krig. Regimet i Teheran er trolig fortsatt villig til å forhandle med Washington, men bare såfremt USA foretar sanksjonslettelse av betydning.

Den økonomiske situasjonen og det eksterne presset bidrar dessuten til at Irans innenrikspolitiske tyngdepunkt flyttes i konservativ retning, og maktbalansen vil sannsynligvis forskyves ytterligere ved parlamentsvalget i februar 2020. Dersom Teherans økonomiske og politiske handlingsrom reduseres videre i 2020, er det sannsynlig at regimet igjen vil eskalere konflikten med USA.

Andre konflikter som vil bli preget av den pågående stormaktsrivaliseringen er Nord-Korea og Afghanistan, selv om de interne faktorene i Afghanistan er vel så viktige som de eksterne. Det er sannsynlig at USA og Taliban gjenopptar forhandlingene i 2020, men partene står langt fra hverandre. På Korea-halvøya vil Pyongyangs mindre forsonlige tone overfor Washington tvinge underliggende konfliktlinjer til overflaten.

Globalt peker utviklingen i retningen av en ny dynamikk i pågående konflikter, nye våpenkappløp og et kappløp om å kontrollere og påvirke den globale digitale infrastrukturen. I sum fører dette til at vi står overfor et trusselbilde som er mer komplekst, sammensatt og omskiftelig enn tidligere.

Aktivitet rundt Norge

Ocean Shield var den største maritime øvelsen i Norges nærområder siden den kalde krigen. Samtidig uttaler russiske myndigheter seg kritisk til hvordan Norge forvalter sitt NATO-medlemskap og den militære relasjonen til USA.



Arktis

Utvikling av den arktiske regionen er av stor nasjonal betydning for Russland. Russland gjenoppretter militære baser og sivile støttepunkter langs hele den arktiske kystlinjen. Gitt den strategiske betydningen av den arktiske regionen, må Russland balansere behovet for investeringer fra blant andre Kina med sikkerhetspolitiske hensyn.

Russland

20 år etter at Vladimir Putin tok over som Russlands leder sliter hans regime i økende grad med å opprettholde legitimiteten på hjemmebane. Kjøpekraften hos den jevne russer har falt seks år på rad, og utsiktene til økonomisk vekst av betydning er svake.

Det blir stadig vanskeligere å blidgjøre de brede lagene av befolkningen. En ny generasjon russere, som verken opplevde Sovjetunionen eller det kaotiske 90-tallet, krever et mer transparent og demokratisk styresett. Aktiv bruk av internett og sosiale medier utfordrer myndighetenes tradisjonelle informasjonsmonopol. Putins popularitet har falt, og hans støtteparti Forente Russland har aldri hatt lavere oppslutning enn i dag. Lokalvalgene høsten 2019 viste at myndighetene i dag må utnytte ulike lovverk for å utestenge eller skremme opposisjonskandidater for å sikre valgseier i de store byene. Tiden fram mot parlamentsvalget i 2021 og presidentvalget i 2024 representerer derfor en stor utfordring.

Kreml har en egen oppfatning om hva som skal til for å holde Russland stabilt og trygt. Det er særlig tre forhold som presidentadministrasjonen vil måtte fortsette å håndtere, og hvordan disse spiller seg ut vil ha konsekvenser også for Norge. Det første er den interne utviklingen, med utfordringer knyttet til økonomi, ressurser og legitimitet. Den andre handler om forholdet til Vesten, med en mer tilspisset stormaktsrivalisering som bakteppe. Den tredje er den videre moderniseringen av militærmakten, med betoning av anvendelighet og komparative fortrinn i møtet med vestlige forsvarssystemer.

De neste årene vil det bli mer krevende for Kreml å sikre politisk stabilitet. Demonstrasjonene i forbindelse med lokalvalgene i 2019 viste at mobiliseringsevnen er reell, og var en tydelig indikasjon på hvilke utfordringer regimet står overfor. Kreml vil de kommende årene trolig måtte velge mellom mer autoritære virkemidler eller demokratiske innrømmelser. Det siste virker lite sannsynlig. Voksende protestvilje kombinert med →

MOSKVA

KIEV
UKRAINA

SYRIA

LIBYA

RUSSLAND

BEIJING

KINA

Systemkritikk

Kreml må håndtere systemkritikk som mobiliserer bredere lag av befolkningen. Styrket kontroll over internett gir myndighetene bred adgang til å overvåke digital kommunikasjon.



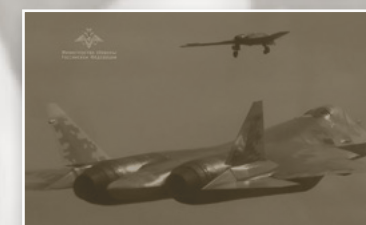
Ukraina

Ukrainas president har lagt prestisje i å få til en løsning på konflikten med Russland, men han har begrenset spillerom.



Syria og midtøsten

Moskva har posisjonert seg som den viktigste meklere i Syria-konflikten.



Stor forsvarssatsing

Tross budsjettutfordringer forblir den russiske forsvarssatsingen stor. Russland har de siste årene tatt i bruk flere langtrevkende presisjonsvåpen som øker landets militære handlingsrom.

→ myndighetenes kontrollbehov gjør at små hendelser raskt kan eskalere og komme ut av kontroll.

I sin årstale til Føderasjonsrådet 15. januar 2020 annonserte Putin en serie grunnlovsendringer. Endringene innebærer å flytte makt fra presidenten til parlamentet: Blant annet skal Statsdumaen utnevne regjeringen, kriteriene for hvem som kan stille til presidentvalg strammes inn, og presidenten skal bare kunne sitte i to perioder. Trekket må betraktes som et forsøk på å skape ny dynamikk i russisk politikk. Samtidig åpner det for at Putin kan tre inn i en av rollene som etter grunnlovsendringene vil tillegges ny makt, og han vil kunne yte betydelig innflytelse i russisk politikk i mange år framover.

Kreml planlegger med at de vestlige sanksjonene blir langvarige, og den russiske utenrikspolitikken preges av at Moskva søker alternative løsninger for teknologisamarbeid og tilgang til kapital og markeder. Russland inngår derfor pragmatiske samarbeid med stater som ikke tar del i sanksjonsregimet. Relasjonen til Kina er i så måte viktig, men også initiativer overfor andre land, blant andre India, Sør-Korea, og Brasil. Videre utvikler Kreml bi- og multilateralt samarbeid med andre stater som er utsatt for vestlige sanksjoner og handelsrestriksjoner. I tillegg til å kompensere for tapene Russland påføres gjennom sanksjonene, har disse framstøtene til hensikt å kommunisere at Kreml ikke lar seg diktere av USA og Vesten.

Forholdet mellom Russland og Vesten er i dag dårligere enn noen gang siden den kalde krigen. Det er lite som tyder på at dette vil bedre seg det neste året. Samtidig som det utenrikspolitiske klimaet blir mer anspent, tar Kreml situasjonen til inntekt for en ny stormaktstatus. Manglende tillit til USA og NATO gjør at forholdet ses som et nullsum-spill, der Moskva ser seg tjent med å utvikle våpensystemer som kan gi en strategisk fordel eller kompensere for konvensjonell underlegenhet. Russland utvikler og tester en rekke nye høyteknologiske, langtrekkende våpen som skal kunne forsere vestlige forsvarssystemer. Disse vil ha svært kort varslingsstid.

Som følge av INF-avtalens opphør er det i dag ingen avtale som hindrer Moskva eller Washington i å utplassere landbaserte mellomdistanseraketter. Når kontrollmekanismer faller bort, skaper det usikkerhet på begge sider, og dette øker faren for et våpenkappløp. Russland har gjentatte ganger erklært at landet vil svare med samme mynt →

«Samtidig åpner det for at Putin kan tre inn i en av rollene som etter grunnlovsendringene vil tillegges ny makt, og han vil kunne yte betydelig innflytelse i russisk politikk i mange år framover.»

Russlands president Vladimir Putin tar imot Tyrkias president Recep Tayyip Erdogan og Irans president Hassan Rouhani i Sotsji.

«Russland utvikler og tester en rekke nye høyteknologiske, langtrekkende våpen som skal kunne forsere vestlige forsvarssystemer. Disse vil ha svært kort varslings tid.»

Nordområdene og Barentshavet forblir av største viktighet for det russiske forsvaret. Her Nordflåten strategiske ubåt Karelia

→ dersom USA utstasjonere mellomdistanseraketter i Europa. Det står bare igjen én rustningsavtale mellom Russland og USA, Nye Start, og denne går ut i 2021. Det er usikkert hvorvidt denne avtalen vil bli videreført. Manglende tillitt og usikkerhet rundt den strategiske balansen vil derfor prege Russlands forhold til Vesten det neste året.

Russland har gjennom ti år med reform utviklet en fleksibel og anvendelig militærmakt. Den militære utviklingen i nord fortsetter å være høyt prioritert. Den kjernefysiske triaden og forsvaret av den er fremdeles Russlands høyeste militære prioritet. Kola er et militært tyngdepunkt, med Barentshavet som det viktigste deployeringsområdet for Nordflåten og de strategiske ubåtene.

Russland gjenoppretter militære baser og sivile støttepunkter langs hele den arktiske kystlinjen. Tyngdepunktet er i vest: på Kola og rundt Barentshavet. Støttepunktene i Arktis vil være viktige for suverenitetshevdelse og søk- og redningsberedskap i Nordøstpassasjen. De militære basene vil understøtte Nordflåten, og enkelte av militærbasene vil utstyres med moderne våpensystemer og kunne understøtte både land-, luft- og sjøenheter.

Forsvaret av Kolahalvøya har fått større dybde og dekningssevne. For å sikre kontroll over de nære havområdene, har Russland de senere årene styrket sine militære kommando- og kontrollsystemer, tilført nye militære kapabiliteter, og bygget ut tidligvarslingskjeden med nye radarer.

Med nye militære og ikke-symmetriske virkemidler har Russland økt sitt militære handlingsrom. Moskva holder fast ved ambisjonen om global kjernefysisk paritet med USA, men utvikler samtidig evnen til regional ikke-kjernefysisk avskrekking med nye våpentyper.

Selv om russisk forsvarssatsing er inne i en periode med stagnerende bevilgninger, utgjør russiske forsvarsutgifter fortsatt en svært høy andel av statens utgifter. Den russiske militærmakten har det siste tiåret gjennomført store satsinger, med tilførsel av mye nytt materiell. Likevel er gammelt materiell og aldrende plattformer fortsatt en utfordring, noe som i særlig grad gjelder marinen.

Like fullt vil Russlands nye våpenprogram, på tross av strammere rammer, sikre Russland en sterk militærmakt med mange moderne våpensystemer framover. Flere nye typer høyteknologiske våpensystemer er under utvikling og innfasing. Våpenprogrammet er spesielt innrettet for å styrke satsingen på langtrekkende presisjonsvåpen og moderne systemer for kommando, kontroll og kommunikasjon. Russland vil også anskaffe nye styrkemultiplikatorer, som romkapasiteter, elektroniske krigføringsmidler, digitale kapabiliteter og andre høyteknologiske våpensystemer.



[RUSSLAND INNENRIKS]

Misnøye og politisk engasjement er en voksende utfordring for regimet.

Kremls forsøk på å appellere til den yngre delen av den russiske befolkningen blir oppfattet som gammelmodige og forsterker de unges inntrykk av et aldrende maktapparat med sviktende virkelighetsforståelse. Regjeringsstøttede musikkvideoer og musikkfestivaler blir møtt med avvisning, mens kjente mediefigurer, fra bloggere og rappere til den sultestreikende advokaten Ljubov Sobol, tilfører idéen om opposisjon og dissens ny mening.

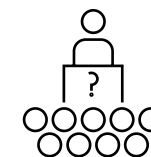
«Utfordringen for regimet vil i tiden framover være å håndtere systemkritiske protester som mobiliserer bredere lag av befolkningen.»



Økende leviekostnader og negativ sosioøkonomisk utvikling er en utfordring for administrasjonen.



Opposisjonen ønsker sannsynligvis å mobilisere i forbindelse med parlamentsvalget i 2021.



Det knytter seg fortsatt stor usikkerhet til hva som skjer når Putins presidentperiode tar slutt.

Putins posisjon og popularitet blir utfordret av økende leviekostnader og negativ sosioøkonomisk utvikling. De siste årene har realinntekten i Russland blitt redusert med rundt 13 prosent som konsekvens av at leviekostnadene vokser raskere enn lønnen. Antallet russere som lever under fattigdomsgrensen øker og ligger nå på samme nivå som i Putins andre presidentperiode. Putin forsøker å svare på disse utfordringene ved å stimulere til vekst gjennom store statlige investeringer i nasjonale prosjekter innen blant annet helse, infrastruktur og utdanning. Det er knyttet stor usikkerhet både til gjennomføringen og effekten av disse.

Flere protester har preget Russland det siste året, primært knyttet til lokale enkeltsaker. Slike saker vil fortsatt ha potensial til å mobilisere folk til protester, men de vil i hovedsak være håndterbare for Kreml.

Protester av mer systemkritisk natur er en større utfordring. I forkant av lokalvalget i Moskva høsten 2019 demonstrerte titusener mot at opposisjonskandidater ble nektet å stille til valg. Protestene antok

etter hvert en mer systemkritisk karakter, og myndighetene tok i bruk omfattende maktmidler for å holde situasjonen under kontroll.

Utfordringen for regimet vil i tiden framover være å håndtere systemkritiske protester som mobiliserer bredere lag av befolkningen. Det er sannsynlig at opposisjonen ønsker å mobilisere i forbindelse med parlamentsvalget i 2021. Regimets bekymring for protester tatt i betraktning, og frykt for revolusjoner tilsvarende den ukrainske, er det mer sannsynlig at regimekritikk vil bli møtt med voldsbruk enn med innrømmelser. Kreml vil trolig forsøke å hindre at protestbevegelser utvikler seg i utgangspunktet.

Den russiske økonomien stagnerer, og internasjonale estimater tilsier en vekst på 1,6 prosent på lang sikt. Dette er langt unna myndighetenes eget estimat på 2,9 prosent og står i kontrast til Putins løfter om at Russland skal bli en av verdens fem ledende økonomier i løpet av sin fjerde presidentperiode. Det er lite som tyder på at landet vil oppleve større økonomisk vekst uten strukturelle reformer. Frykt for dalende →



Demonstrant med forskjellige logoer i protest mot ny lov som styrker myndighetenes kontroll over RuNet.

popularitet gjør det lite sannsynlig at slike reformer gjennomføres.

Det knytter seg stor usikkerhet til hva som skjer når Putins presidentperiode tar slutt, og det er ikke sannsynlig at det vil komme en avklaring den nærmeste tiden. De foreslåtte grunnlovsendringene forsterker denne usikkerheten og åpner for ulike scenarier der Putin beholder sin makt etter at presidentperioden er over. Usikkerheten gjør at medlemmer av eliten forsøker å posisjonere seg, og forskjellige grupperinger har ulike svar på den økende misnøyen i befolkningen.

Ny russisk lov styrker myndighetenes kontroll over RuNet.

En ny russisk internettlov trådte i kraft første november. Den nye loven gir myndighetene større kontroll over internett i Russland, «RuNet», og flytter landet et skritt nærmere løsrivelse fra det globale internettet.

Loven pålegger russiske tjenesteleverandører og reguleringsmyndigheter å gjennomføre en rekke tiltak for å styrke landets digitale infrastruktur. Blant annet må de utvikle tekniske løsninger for at RuNet skal fungere uavhengig av den globale infrastrukturen, og trafikken må rutes gjennom myndighetskontrollerte knutepunkt. I tillegg etablerer myndighetene et senter for monitorering og kontroll av offentlige kommunikasjonsnettverk.

Russiske myndigheter begrunner loven med et behov for økt statlig suverenitet over internett for å beskytte Russland og russiske borgere mot uten-

landsk, i hovedsak amerikansk, aggresjon. I 2018 forårsaket en nettverksoperasjon strømbrudd ved trollfabrikken i St. Petersburg, og i 2019 anklaget russiske myndigheter USA for å ha plassert skadevare i det russiske strømmettet. Slike hendelser har bidratt til å aktualisere behovet for styrket digital beredskap.

Russland har ved flere anledninger, og sammen med flere andre land, foreslått tiltak for å begrense amerikansk innflytelse over internett, men uavhengig av utviklingen i det globale internettet vil den nye loven styrke Russlands evne til å ivareta nasjonale, kritiske samfunnsfunksjoner.

«I 2018 forårsaket en nettverksoperasjon strømbrudd ved trollfabrikken i St. Petersburg, og i 2019 anklaget russiske myndigheter USA for å ha plassert skadevare i det russiske strømmettet.»

Den nye loven tjener også et innenrikspolitisk formål, ved at den gir myndighetene bredere adgang til å overvåke digitale kommunikasjonskanaler. Demonstrasjonene som fant sted i forbindelse med lokalvalgene høsten 2019 har trolig bidratt til at myndighetene føler et større kontrollbehov. Den nye loven legger til rette for etableringen av et omfattende filtrerings- og blokkeringssystem, tilsvarende det som allerede eksisterer i Kina. Dette vil kunne gjøre det vanskeligere for opposisjonelle å mobilisere til protester i framtiden.

Marija Zakharova, talsperson i Utenriksministeriet, har omtalt Norge en rekke ganger det siste året.

[RUSSLAND UTENRIKS]

Norge omtales oftere i offisiell russisk retorikk og i russiske medier.

Norges NATO-medlemskap og tilslutning til EUs sanksjonsregime mot Russland fortsetter å prege det bilaterale forholdet mellom Norge og Russland. Parallelt med dette gjenopptar Norge og Russland i økende grad kontakt på områder som har ligget nede siden 2014.

«Det generelle budskapet russiske medier fremmer er at Norge i stadig større grad påtar seg rollen som vertskap og utgangspunkt for NATOs militarisering av Arktis.»

Siden 2017 er det en klar økning i oppmerksomhet rundt Norge i den offentlige retorikken fra Det russiske utenriksministeriet, til tross for at tilfellene der Norge omtales relativt sett fortsatt er få. Budskapene preges ofte av kritikk av hvordan Norge forvalter sitt NATO-medlemskap generelt og den militære relasjonen til USA spesielt. Norge beskyldes for å forlate sin «basepolitikk» ved å tillate amerikanske og britiske soldater utplassert i Norge i fredstid. Det hevdes at norske myndigheter rettferdiggjør sin politikk om økt militær aktivitet og tettere integrasjon med USA ved å overdrive trusselen fra Russland, og på den måten nører opp under anti-russiske stemninger i den norske befolkningen. Det hevdes videre at NATOs aktivitet i Arktis undergraver stabilitet og tillitt mellom Norge og Russland.

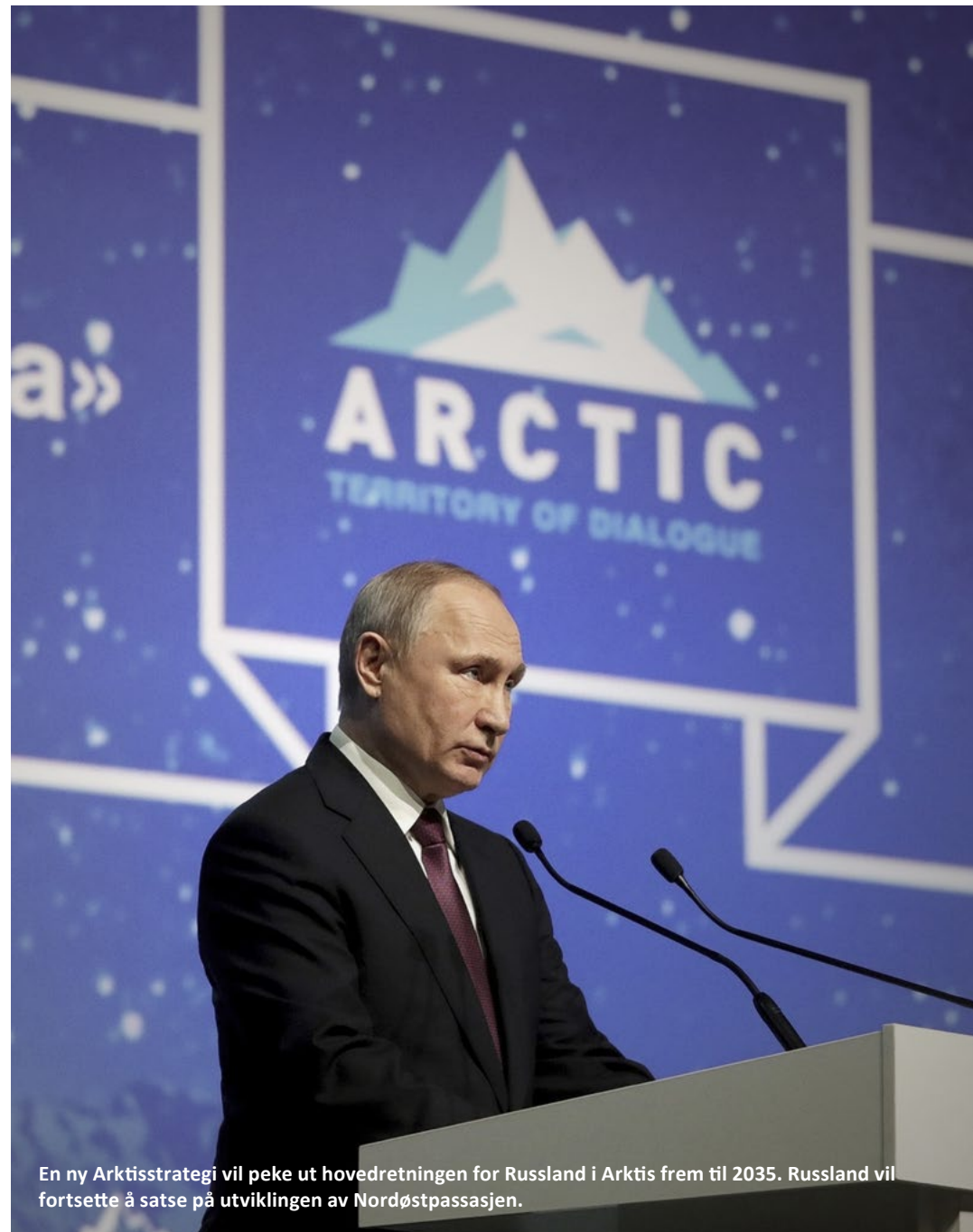
Også Norges tilslutning til det vestlige sanksjonsregimet fortsetter å møte kritikk. Den senere tiden har imidlertid Norges rolle i forhandlingene mellom Maduro-regimet og den venezuelanske opposisjonen fått rosende omtale i offisielle uttalelser.

Parallelt med kritikken mot Norge på det sikkerhetspolitiske feltet uttrykker Russland et ønske om utvidet dialog og pragmatisk samarbeid. 2019 viste økende kontakt på embetsnivå så vel som på politisk nivå. Frigjøringsjubileet i Kirkenes i 2019 viste at Norge og Russland er bevisst en felles krigshistorie og

en lang tradisjon for fredelig naboskap. I en tid der Russland føler at deres versjon av krigshistorien blir utfordret, har dette en positiv virkning på det bilaterale forholdet. Russland forventes å fortsette arbeidet for et bredere bilateralt samarbeid i 2020.

Når det gjelder russisk mediedekning er omtalen av Norge overordnet sett fortsatt lav, da russisk dekning av internasjonale forhold i hovedsak handler om stormakter og de viktigste bilaterale samarbeidspartnere. Der Norge blir omtalt, handler det i hovedsak om Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk og det Russland oppfatter som en anti-russisk dreining. Blant de sakene som har vært mye kritisert i 2019 er det Russland ser som norsk opprustning i nord, med særlig vekt på opprettelsen av en ny bataljon og Norges beslutning om å legge til rette for anløp av atomubåter i Troms. Det generelle budskapet russiske medier fremmer er at Norge i stadig større grad påtar seg rollen som vertskap og utgangspunkt for NATOs militarisering av Arktis. Budskapet harmonerer derfor i stor grad med bildet som tegnes fra offisielt russisk hold.

I løpet av 2019 er det registrert en økning i russisk medieomtale av norsk miljøpolitikk. Den internasjonale oppmerksomheten rundt temaet det siste året er trolig noe av grunnen, men det er også et resultat av en voksende russisk satsing på miljø- →



journalistikk. De siste årene er det blant annet opprettet to nye medieplattformer med mål om å være en motvekt til norsk mediedekning av miljøutfordringene i Arktis. Disse plattformene er støttet av russiske myndigheter og er i hovedsak kritiske til hvordan Norge forvalter sin rolle som miljøaktør i Arktis. Den generelle tendensen er at norske myndigheter anklages for å være dobbeltmorske, ved at den norske regjeringen forsøker å gi inntrykk av at Norge er blant verdens ledende på miljøfremmende tiltak, mens realiteten er en annen. Blant de sakene som fikk relativt mye russisk medieomtale i 2019 var lagring av gruveavfall i Repparfjorden og norsk hvalfangst. Samtidig har russiske medier ved flere anledninger trukket fram det gode samarbeidet med Norge i miljøspørsmål. Et eksempel er mediedekningen av den norsk-russiske miljøkommisjonen, som hadde sitt årlige møte i Moskva i 2019.

Ny Arktis-strategi vil peke ut russisk retning mot 2035.

En ny føderal Arktis-strategi lanseres sannsynligvis i første halvdel av 2020. Denne vil peke ut hovedretningen for Russland i Arktis fram mot 2035.

Strategien vil sannsynligvis ha et sterkt sosio-økonomisk preg og vil kunne favne geografisk bredere enn tidligere. Russland har gjennom det siste året gjort flere strukturelle endringer som har ført Arktis og den russiske føderale kretsen «Det fjerne Østen» tettere sammen. Disse nye sammenkoblingene vil kunne påvirke videre satsing i Arktis, og utviklingen i nord kan dermed i større grad forstås i sammenheng med utviklingen i øst.

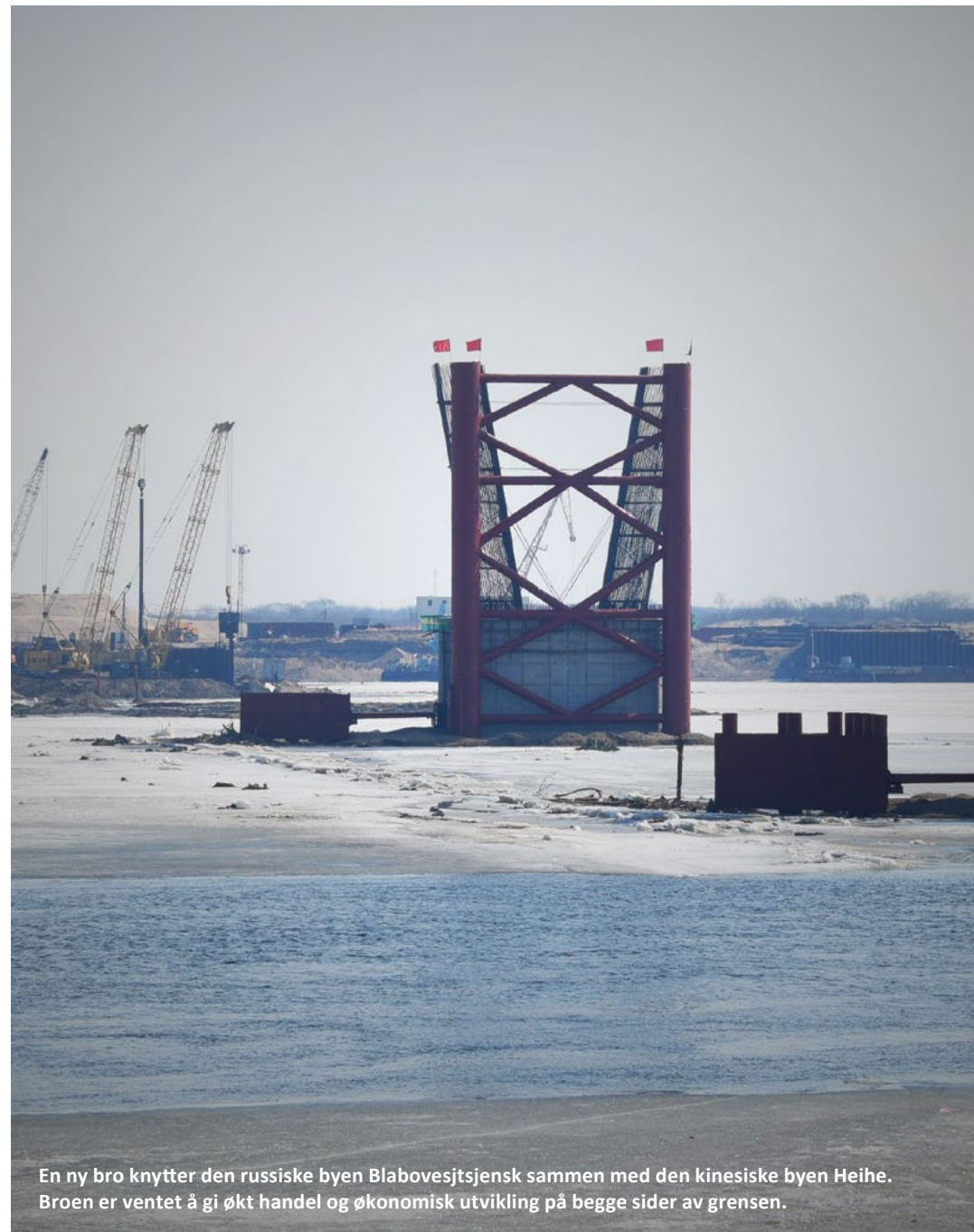
Russland vil fortsette satsingen på utvikling av Nordøstpassasjen, med særlig fokus på det området

Russland definerer som Den nordlige sjørute. Ett eksempel på at dette blir prioritert er Rosatoms nye, utvidede rolle, med et eget «Direktorat for utvikling av Den nordlige sjørute». Ifølge russiske medier har Rosatom utarbeidet en egen utviklingsplan for sjøruta fram mot 2035, som innebærer videre satsing og utvikling av blant annet isbryter- og hydrografisk støtte.

«Selv om russiske myndigheter ønsker økt aktivitet i tilknytning til Nordøstpassasjen, vil de også heve situasjonsforståelse og nasjonal kontroll i det de anser som et strategisk viktig område.»

Selv om russiske myndigheter ønsker økt aktivitet i tilknytning til Nordøstpassasjen, vil de også heve situasjonsforståelse og nasjonal kontroll i det de anser som et strategisk viktig område. Et illustrativt eksempel er et forslag fra det russiske forsvarsministeriet våren 2019 om nye rutiner for utenlandske marineskip og andre statlige fartøy som seiler i russisk sjøterritorium og indre farvann innenfor Den nordlige sjørute.

Å utvikle den arktiske regionen og dra nytte av naturressursene er av stor nasjonal betydning for Russland. En stabil og forutsigbar situasjon i Arktis er derfor i russiske myndigheters interesse, og Kreml trekker fram samarbeid og lav spenning i sin omtale av området. Når Russland overtar formannskapet i Arktisk råd i 2021, vil landet sannsynligvis benytte →



forumet som en viktig plattform både for å legge til rette for samarbeid i regionen og for å styrke bildet av Russland som en ansvarlig aktør.

Russlands samarbeid med Kina antar nye dimensjoner.

Russland vil fortsette å arbeide for tettere relasjoner til Kina i 2020, særlig i form av økonomisk og militært samarbeid. Det sterke personlige forholdet mellom landenes ledere er et viktig premiss. I juni 2019 vedtok statslederne Putin og Xi å oppgradere statusen til det bilaterale forholdet. I løpet av året ble dessuten flere viktige samarbeidsprosjekter ferdigstilt, slik som den nye gassrørledningen «Sibirs kraft», som vil sørge for russisk gass til Kina de neste 30 årene. Det er også inngått avtaler om nye, omfattende prosjekter, deriblant kinesiske investeringer i russiske energiprojekter. Russland ønsker å diversifisere sin energi-eksport samtidig som landet søker alternative kilder til kapital, teknologi og investeringer i lys av vedvarende vestlige sanksjoner. I en tid preget av geopolitisk konfrontasjon med Vesten er det dessuten viktig for Russland å signalere at landet ikke er isolert. Russland og Kina har i tillegg felles interesse av å utfordre den USA-dominerte verdensordenen.

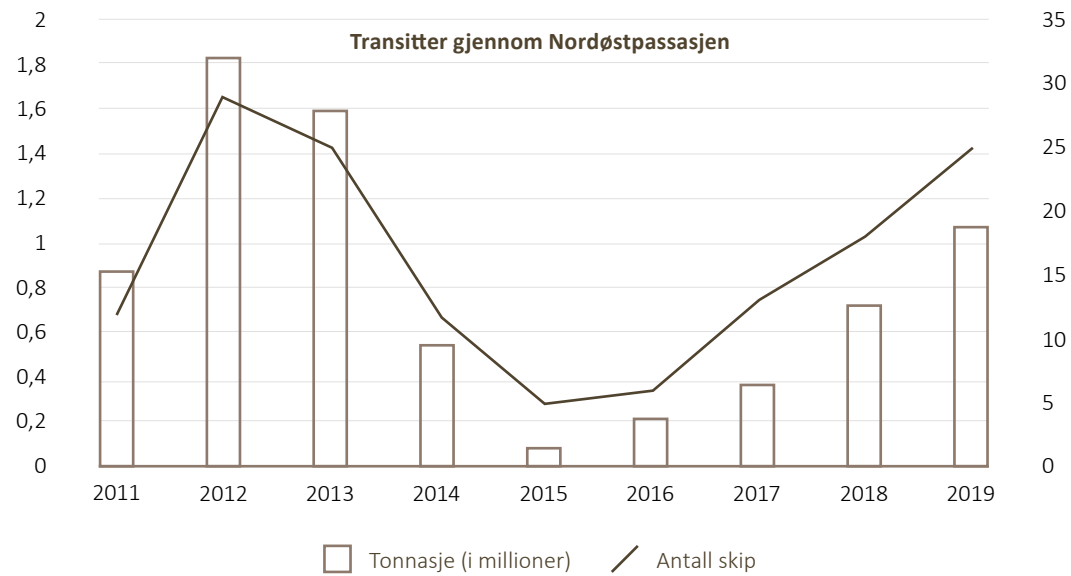
Kina er i dag Russlands største handelspartner. I løpet av 2018 økte handelen med nesten en fjerdedel og utgjorde 108 milliarder dollar. I september 2019, da Kinas statsminister besøkte Russland, ble landene enige om å doble handelsvolumet innen 2024. Dette planlegger landene å oppnå gjennom økt satsing

spesielt innen energi, industri, høyteknologi og jordbruk. Selv om det er usikkert om Russland og Kina vil nå dette femårsmålet, er det sannsynlig at nye store prosjekter blir startet i løpet av 2020 og at samarbeidet vil øke betydelig de neste årene. Like fullt vil lav produktivitet og utbredt korrupsjon fortsette å gjøre det vanskelig å tiltrekke seg kinesiske investeringer andre steder enn i de store, statsledete prosjektene.

Det militære samarbeidet utgjør en sentral del av den bilaterale relasjonen. For Russland er salg av avanserte våpensystemer til Kina økonomisk gunstig, samtidig som Kina er en viktig kilde for teknologi-komponenter. I løpet av 2019 utvidet Russland og Kina samarbeidet gjennom økt operativ samhandling og teknologisamarbeid. Det russiske forsvarsministeriet har signalisert at det i 2020 planlegger å inngå en ny militær samarbeidsavtale med Kina, den første siden 1993. En formell militær allianse mellom landene vurderes likevel som lite sannsynlig.

«I september 2019, da Kinas statsminister besøkte Russland, ble landene enige om å doble handelsvolumet innen 2024.»

Russiske og kinesiske politikere uttaler stadig at det er et historisk godt forhold mellom landene, og begge regimer er forsiktige med å kritisere hverandre offentlig. Likevel er det flere faktorer som kan →



komplisere samarbeidet på sikt. Kinas økonomi er i dag seks ganger så stor som Russlands, og gapet vokser. Videre er det utfordringer knyttet til Kinas økende innflytelse i Sentral-Asia, en region Russland anser som sin privilegerte interessesfære. Et for tett samarbeid med Kina risikerer dessuten å gå utover Russlands mål om å ha gode bilaterale forbindelser med andre asiatiske land som India, Vietnam og Japan. Russland må også parallelt pleie handelsrelasjonene til EU, som samlet representerer en større handelspartner enn Kina, og som vil gjøre det selv om den russiske handelen med Kina dobles.

Diversifisering av finansieringskildene i nord kan demme opp for avhengighet av kinesiske midler.

Den generelle økonomiske situasjonen i Russland gjør det vanskelig for landet å realisere kostbare statlige Arktis-prosjekter alene. Investeringer fra russiske føderale aktører er ikke tilstrekkelig, og både ikke-statlige russiske og utenlandske investeringer er sannsynligvis nødvendige. Lederen av den russiske Arktiskommisjonen har satt offshore-utvikling høyt på agendaen, og i et nytt lovforslag åpnes det opp for at private selskaper, også utenlandske, skal tillates på russisk arktisk sokkel. Ønsket om tilgang til asiatiske markeder og investorer er sannsynligvis én av grunnene til at Russland har gjennomført flere strukturelle endringer for å knytte Arktis og Det fjerne Østen tettere sammen. I løpet av 2019 ble ansvaret for utviklingen av Arktis gitt til det eksisterende Min-

isteriet for utvikling av Det fjerne Østen, nå omdøpt til *Ministeriet for utvikling av Det fjerne Østen og Arktis*.

«Den generelle økonomiske situasjonen i Russland gjør det vanskelig for landet å realisere kostbare statlige Arktisprosjekter alene.»

Det er forventet at utbygging av infrastruktur langs Nordøstpassasjen og realisering av dyre prosjekter, som nye isbrytere, bare vil kunne skje gjennom et spleiselag mellom staten og private virksomheter. Behovet for investeringer i nord kan også leses ut av Putins mye omtalte ambisjon om transport av 80 millioner tonn gods årlig gjennom området definert som Den nordlige sjørute innen 2024. Putins personlige engasjement for sjøruta kan betraktes som et forsøk på å bygge en ny, sterk drivkraft for økt aktivitet. Selv om Nordøstpassasjen på sikt kan bli en internasjonal transportrute, er hovedmålsettingen i første omgang sannsynligvis å sørge for gjennomføringen av planlagte energi- og infrastrukturprosjekter i området.

Russland vil sannsynligvis forsøke å diversifisere finansieringskildene i Arktis og spille både på vestlige aktører, i den grad det er mulig med sanksjonsregimet som bakteppe, og på partnere i øst. Ministeriet for utvikling av det Det Fjerne Østen og nå også Arktis har allerede en kontaktflate mot asiatiske land. →

Dette kan gjøre det lettere å bringe asiatiske partnere inn i Arktis-prosjekter.

Det er spesielt bekymringen for å bli avhengig av kinesiske midler som gjør at Russland ønsker å ha en diversifisert finansieringsplan i Arktis. Russland vil fortsatt måtte balansere behovet for investeringer opp mot de sikkerhetspolitiske utfordringene som følger av å slippe Kina til i regionen. Dette betyr at russiske tiltak for å sikre nasjonal kontroll i Arktis sannsynligvis er rettet vel så mye mot Kina som mot Vesten.

Nye forhandlinger, men kjent dynamikk i Ukraina-konflikten.

Konfrontasjonen ved Kertsj-stredet i 2018 og den ukrainske kirkens løsrivelse fra Moskva-patriarkatet i 2019 vitner om et fortsatt høyt konfliktnivå mellom Russland og Ukraina. Situasjonen langs kontaktlinjen i Donbass er relativt statisk, samtidig som det hver uke er trefninger. Like fullt har det ukrainske presidentskiftet ført til gjenopptakelse av fredsforhandlinger.

Ukrainas president, Volodymyr Zelenskyj, holder seg på flere måter til den konfronterende linjen overfor Kreml som hans forgjenger, Petro Porosjenko, førte. Dette ble tydelig da ukrainske myndigheter i juli 2019 tok et russisk tankskip i arrest for ha tatt del i blokaden av Kertsj-stredet i oktober 2018. Zelenskyj har også vist seg uredde i det offentlige ordskiftet med president Putin, ikke minst i diskusjonen om pass til de respektive landenes borgere. Han ønsker normal-

isering av forholdet til Russland, men på ukrainske betingelser.

Tross denne linjen ønsket Russland å gjenåpne våpenhvileforhandlingene, og en høyt profilert fangeutveksling bidro til å høyne forhåpningene om dialog. Fredsforhandlingene i Normandieformatet i slutten av 2019 var de første siden 2016 og representerer et håp om videre samtaler i 2020.

Posisjonene er neppe vesentlig endret siden forhandlingene strandet i 2016. Russiske myndigheter avviser å forhandle i spørsmålet om Krim, tross vedvarende sanksjoner, og ønsker å kunne blokkere Ukrainas mulighet for NATO-medlemskap. Fra Kievs side ønsker man ikke å forhandle direkte med de russiskkontrollerte separatistene i Donbass, slik Kreml krever. Kremls tolkning av rekkefølgen for implementering av de resterende tiltakene i avtalen står i direkte motsetning til Kievs. Selv om Zelenskyj har lagt vesentlig prestisje i å få til en løsning på konflikten i øst, har han trolig svært begrenset spillerom. Sterke krefter i hans egen administrasjon, sikkerhetsstrukturene og befolkningen vil følge nøye med på hvilke innrømmelser han vil vurdere.

I det post-sovjetiske området for øvrig er det sannsynlig at særlig Hviterussland, Moldova og Usbeki-

«Selv om Zelenskyj har lagt vesentlig prestisje i å få til en løsning på konflikten i øst, har han trolig svært begrenset spillerom.»



Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj besøker ukrainske soldater i Donetsk fylke.

stan vil være gjenstand for russisk oppmerksomhet og posisjonering i 2020. Gjennom 2019 utøvde Kreml vesentlig økonomisk press for at Minsk skulle innfri deler av avtalen fra 1996 om den såkalte unionsstaten mellom de to landene. Russiske og hviterussiske myndigheter. Russiske og hviterussiske myndigheter kom ikke til enighet innen utgangen av året, og forholdet mellom landene vil fortsette å være preget av uenigheter i 2020. Etter lang tids regjeringskrise og felles diplomatisk press fra USA, EU og Russland, fikk Moldova i juni 2019 en ny koalisjonsregjering bestående av pro-europeiske og pro-russiske partier. Den pro-russiske siden står sterkest, og det er sannsynlig at Kreml ønsker å øke sin innflytelse på regjeringen. Videre vil tettere økonomisk integrering mellom Den eurasiske økonomiske unionen og Usbekistan være en russisk prioritet i 2020.

Russland er en premissleverandør i Midtøsten og vokser i Afrika.

I oktober 2019 møtte Putin representanter for alle de afrikanske statene, mange av dem statsledere, i Sotsji, og lovtet storstilt satsing i afrikanske land. Møtet var illustrerende for den markante utviklingen som Russlands forhold til afrikanske land befinner seg i. Russiske myndigheter vil fortsette å jobbe for å øke landets innflytelse i Afrika. Målsettingen er dels å utvikle nye handelsmarkeder for russisk næringsliv rammet av vestlige sanksjoner, og dels å øke internasjonal støtte for russiske politiske posisjoner. De

primære redskapene vil sannsynligvis være bruk av russiske næringslivsaktører og etablering av militært samarbeid, tett fulgt av utstrakt diplomatisk kontakt. Kostnadseffektivitet vil være et bærende prinsipp for aktiviteten.

«Russiske private, militære selskaper vil sannsynligvis i økende grad ta oppdrag i afrikanske land, og vil kunne brukes som et fordekt virkemiddel i utenrikspolitikken.»

Russland vil fortsette å inngå militære samarbeidsavtaler med afrikanske land, blant annet knyttet til øving og trening, kjøp av russisk militært materiell og etterretning. Russland har siden 2014 signert over 20 militære samarbeidsavtaler med afrikanske land. Avtalene har stor symboleffekt, men vil trolig i liten grad følges opp av investeringer av betydning. Russiske private, militære selskaper vil sannsynligvis i økende grad ta oppdrag i afrikanske land, og vil kunne brukes som et fordekt virkemiddel i utenrikspolitikken.

I 2019 er det først og fremst i Midtøsten at Russland har sementert sin rolle som stormakt og premissleverandør. Kreml har i en årrekke brukt en rekke virkemidler for å posisjonere seg i regionen. →



Syriske soldater deltar i en russiskledet øvelse i utkanten av Damaskus, 24. september 2019.



Mikhail Bogdanov, Russlands viseutenriksminister og spesialutsending til Midtøsten og Afrika.



Utviklingen i Nord-Syria viser at Russland har sementert sin rolle som premissleverandør.



Russland pleier båndene til Khalifa Haftar og til regjeringen i Tripoli parallelt.



Moskva kan søke å posisjonere seg i en meklerrolle i Iran-konflikten.

Utviklingen i Nord-Syria er en indikator på hvilken posisjon Russland nå har opparbeidet seg: Gjennom utstrakt diplomatisk aktivitet og kontakt med alle parter i Syria, har Russland plassert seg som den viktigste mekleren i konflikten. Russland vil i 2020 arbeide for å styrke sine relasjoner med alle land i regionen, og på den måten styrke sin forhandlingsmakt både regionalt og overfor Vesten. Kreml vil søke en balansegang i sitt forhold til regionale stormakter, og jobbe for å hindre eskalering av regionale konflikter.

«Det er sannsynlig at Russland vil bruke sine erfaringer fra Syria til å posisjonere seg som mekler i øvrige konflikter i Midtøsten og Afrika, inkludert i Libya.»

Moskvas militære støtte til Damaskus har vært essensiell for utviklingen i den syriske konflikten, og vil fortsatt gi Russland pressmidler overfor øvrige involverte parter, inkludert det syriske regimet. Russland vil i 2020 arbeide for å øke legitimiteten til Assad-regimet og styrke samarbeidet med regionale og europeiske stater i Syria. Moskva vil forsøke å bevare kontroll over enkelte prosesser, men vil sam-

tidig arbeide videre for å styrke de russiske initiativenes legitimitet i internasjonale fora. Russland vil benytte sitt sete i FNs sikkerhetsråd både for å demonstrere diplomatisk evne, ved å knytte egne initiativer opp mot FN, og for å fordele ansvaret for framtidige krevende og kostnadstunge prosesser på flere land. I dialog med europeiske stater, vil Russland fortsette å etterlyse økt samarbeid og koordinering av flyktningretur, humanitær tilgang og gjenoppbygging av infrastruktur. Russland vil selv ha begrenset evne og vilje til å stå for gjenoppbyggingen.

Det er sannsynlig at Russland vil bruke sine erfaringer fra Syria til å posisjonere seg som mekler i øvrige konflikter i Midtøsten og Afrika, inkludert i Libya. Moskva pleier forholdet til Khalifa Haftar og de diplomatiske båndene til regjeringen i Tripoli parallelt. Dersom Moskva lykkes også her, vil Kreml utøve sterk sikkerhetspolitisk innflytelse fra Midtøsten til Nord-Afrika. En slik utvikling vil innebære at Russland får økende innflytelse på olje- og energivirksomhet i regionen.

Iran vil fortsette å være en viktig parter for Russland i Midtøsten, og Moskva kan søke å posisjonere seg i en meklerrolle også i Iran-konflikten. Teherans presskampanje og økte risikovilje vil imidlertid utfordre Moskvas evne til å sikre egne interesser og samtidig unngå å velge side. Russland vil sannsynligvis opprettholde en pragmatisk relasjon til Iran, for å unngå å svekke forholdet til de andre regionale stormaktene.



RUSSLAND

Den russiske marineøvelsen Ocean Shield ble avholdt i august 2019 i Østersjøen, Barentshavet, Nordsjøen og Norskehavet. Fartøy fra Nordflåten og Østersjøflåten deltok, og en rekke militære flygninger var en del av aktiviteten. Russland annonserte fire militære aktivitetsområder utenfor Norge under øvelsen, men disse ble ikke benyttet.

[MILITÆR UTVIKLING]

Russisk øvingsvirksomhet viser at evnen til strategisk avskrekking har økt.

Den russiske beskrivelsen av trusselbildet viser at Russland føler seg omringet og befinner seg i en pågående konflikt med Vesten. Sett fra Moskva kommer USA og NATO stadig nærmere Russlands grenser, gjennom øvingsaktivitet, stasjonering av styrker og utplassering av militær infrastruktur.

MILITÆR UTVIKLING

«En direkte følge av den militære moderniseringen er at Russlands evne og vilje til å bruke militærmakten som et utenrikspolitisk virkemiddel har blitt større.

For å møte denne utfordringen bygger Russland et såkalt «aktivt forsvar». Konseptet ble lansert i 2019 av forsvarssjef Gerasimov, og er en systematisering av hovedmomentene i utviklingen av russisk militærmakt siden militærreformen ble iverksatt i 2008, etter invasjonen av Georgia. Aktivt forsvar innebærer at den russiske forsvarsmakten vil vektlegge høy beredskap, mobilitet, god koordinering og evne til massiv ildkraft.

Russland gjennomførte i 2019 to store øvelser som hadde til hensikt å understøtte disse ambisjonene. I august gjennomførte Russland øvelse Ocean Shield, den største maritime militære aktiviteten i Norges nærområder siden den kalde krigen. Øvelsen innbefattet sjø- og luftstyrker, og foregikk i Østersjøen, Nordsjøen, Norskehavet og Barentshavet.

Øvingsaktiviteten hadde trolig flere delmål, ikke minst å øve elementer av Bastionforsvaret som ledd i å forsvare seg i vestlig strategisk retning, så vel som

de russiske flåtenes evne til å samvirke. Den primære hensikten var like fullt trolig å vise russisk evne til strategisk avskrekking. Bastionen i nord, med de strategiske ubåtene, inngår i den kjernefysiske triaden og utgjør derfor en vesentlig del av det overordnede russiske avskrekkings- og forsvarskonseptet.

I oktober gjennomførte Russland den strategiske kommandostabsøvelsen Grom («Torden») 2019. Hensikten var å trene de strategiske avskrekkingsstyrkene, med utgangspunkt i et scenario der russisk suverenitet og territoriell integritet utfordres. Slike øvelser er en årlig hendelse, men Russland offentliggjorde denne gangen øvelsen både gjennom utenlandske militærattasjéer og gjennom media, noe som er nytt.

Tradisjonelt har slike øvelser fokusert på strategiske operasjoner med kjernevåpen. Øvelse Grom illustrerer en økning i ambisjon og kapasitet. Det ble avfyrt interkontinentale ballistiske missiler, kryssermissiler fra strategiske bombefly og ballistiske →



Satelittbilde viser bygging av flyplassen Nagurskoje på Franz Josefs land i arktis. Kilde: Google Earth, 2020.



Bastion K-300P kystforsvarsmissiler på mobile utskytningsenheter og Pantsir-S1 luftvern på Kotelnj-øya, Ny-Sibirøyene i Arktis.

missiler fra det bakkebaserte Iskander-systemet. Øvelsen illustrerer Russlands vedvarende prioritering av den kjernefysiske avskrekkingsevnen, men også hvordan nye typer langtrekkende presisjonsvåpen har blitt en vesentlig del.

Øvingsaktiviteten i 2019 viser at Russland har kommet langt i utbyggingen av et aktivt forsvar – en dynamisk militærmakt med evnen til å tilpasse virkemiddelbruken til den aktuelle situasjonen. En direkte følge av den militære moderniseringen er at Russlands evne og vilje til å bruke militærmakten som et utenrikspolitisk virkemiddel har blitt større.

«Russlands prioritering av nordområdene og Arktis medfører en omfattende reetablering av infrastruktur, tilførsel av nytt militært utstyr og flere øvelser i regionen.»

I henhold til russisk forståelse eksisterer det ikke et tydelig skille mellom krig og fred. Russland ønsker å kunne bruke militærmakten på en rekke forskjellige måter og i en rekke forskjellige scenarier. Russisk militær planlegging tilsier at landet vil ty til sammen-

virkemidler benyttes samtidig og koordinert, og der de militære virkemidlene vil være mer dominerende jo høyere opp på konfliktstigen man kommer.

Den militære forsterkningen av nordområdene og Arktis fortsetter.

Russland gjenoppretter militære baser og sivile støttepunkter langs hele den arktiske kystlinjen. Tyngdepunktet er i vest: på Kola og rundt Barentshavet. Støttepunktene i Arktis vil være viktige for suverenitetshevdelse og søk- og redningsberedskap i Nordøstpassasjen. De militære basene vil understøtte Nordflåtens operasjoner. Enkelte av militærbasene vil bli utstyrt med moderne våpensystemer og kunne understøtte både land-, luft- og sjøenheter.

For å sikre kontroll over de nære havområdene, har Russland de senere årene styrket sine militære kommando- og kontrollsystemer og tilført nye militære kapabiliteter. Forsvaret av Kolahalvøya har fått større dybde og dekningsevne. Tidligvarslingskjeden bygges ut med nye radarer.

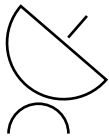
Beskyttelse av de strategiske ubåtene og basene på Kola vil fremdeles være OSK Nordflåtens primæroppgave. I tillegg vil forsvar av Nordøstpassasjen og naturressursene i området være viktige oppdrag. Russlands prioritering av nordområdene og Arktis medfører en omfattende reetablering av infrastruktur, tilførsel av



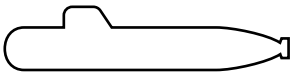
Russland viste i januar 2019 fram det nye landbaserte mellomdistanse-kryssermissilet 9M729 (NATO-benevning SSC-8 SCREWDRIVER).



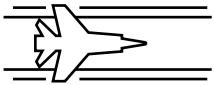
Flere nye våpensystemer fases inn som et resultat av Russlands nye våpenprogram. Her første felles flyging av det nye kampflyet Su-57 og dronen S-70 Okhotnik.



Tidligvarslingskjeden i nordvest bygges ut med nye radarer.



Beskyttelse av de strategiske ubåtene og basene på Kola er OSK Nordflåtens primæroppgave.



Flere flyplasser i Arktis er gjenopprettet med nye rullebaner.

nytt militært utstyr og flere øvelser i regionen. Flere flyplasser i Arktis er gjenopprettet med nye rullebaner. Utplasseringen av luftvern og kystforsvar setter Russland bedre i stand til suverenitetshevdelse og til å forsvare sitt arktiske område.

Avslutningen av INF-avtalen øker muligheten for rustningskappløp.

Uten INF-avtalen øker sannsynligheten for et nytt rustningskappløp som ingen av partene ønsker seg. Teknologiske nyvinninger og den pågående våpenutviklingen bidrar i seg selv til større usikkerhet om andre lands kapasiteter, mens økende mistro til andre aktørers intensjoner forsterker behovet for nye kapabiliteter.

Den direkte årsaken til rustningsavtalens sammenbrudd var Russlands utvikling og utplassering av landbaserte mellomdistanse-kryssermissiler av typen SCC-8 SCREWDRIVER. Missilsystemet er mobilt og kan bære enten konvensjonelle eller kjernefysiske stridshoder. Systemet har stor treffsikkerhet og kort varslingstid, og det kan true militær og sivil infrastruktur i hele Europa. At INF-avtalen ikke omfattet

Kina har også vært en vesentlig faktor for avtalens sammenbrudd.

Russland har tidligere uttalt at landet ikke ønsker et våpenkappløp. Like fullt vil Kreml se seg nødt til å svare på amerikansk deployering av nye våpen. Russland disponerer allerede i dag flere virkemidler som kan brukes som mottiltak, blant annet å framskynde produksjonen av kryssermissilet SSC-8 og å utplassere dette i en framskutt posisjon.

«Disse missilene har en rekkevidde på flere tusen kilometer og er bærende elementer i den russiske strategiske avskrekkingen.»

SSSC-8 er bare ett av flere langtrekkende presisjonsvåpen som er tatt i bruk av Russlands væpnede styrker de siste årene. Hoveddelen er sjø- og luftbaserte systemer. Disse missilene har en rekkevidde på flere tusen kilometer og er bærende elementer i den russiske strategiske avskrekkingen. De vil kunne

utgjøre en betydelig forsvarsutfordring for NATO. I tillegg kommer det luftbårne hypersoniske mellom-distansemissilet Kinzhal, som Russland er i ferd med å ferdigstille. Dette øker ikke bare Russlands militære handlingsrom, men kan også spille en rolle i fram-tidige forhandlinger om rustningskontroll. Utviklingen av nye mellomdistansevåpen kan potensielt føre til et nytt våpenkappløp mellom Russland, Vesten og Kina.

Russisk forsvarssatsing forblir stor tross budsjettutfordringer.

Russisk forsvarssatsing preges av en langtidstrend med nedskalering i bevilgningene, men forsvars-satsingen er fortsatt stor, både sett opp mot andre offentlige utgifter og sammenliknet med andre lands forsvarssatsing. Forsvarsbudsjettet begrenses av størrelsen på økonomien, men i det rådende globale sikkerhetspolitiske klimaet er det lite sannsynlig at forsvar vil prioriteres vesentlig lavere enn i dag. Forsvarsbyrden er planlagt redusert fra 3 prosent av bruttonasjonalprodukt i 2019 til 2,6 prosent i 2021. Dette tilsvarer nivået den lå på i president Putins første presidentperioder, og ser ut til å være den nye normalen. Putin har lovet at områder som helse, infrastruktur og utdanning skal få høyere politisk prioritet fram mot 2024.

Det russiske forsvarsbudsjettet vil motta rundt en sjettedel av alle føderale midler de neste tre årene. I tillegg kommer utgifter til forsvar som bevilges over andre politikkområder i de russiske budsjettene, blant

«Moderniseringen av forsvaret fortsetter, men et lavere anskaffelsestempo er ventet i årene framover.»

annet utgifter til paramilitære styrker som Nasjonal-garden, kyst- og grensevakt, Forsvarsministeriets utdanningsinstitusjoner og helsetjenester. Ifølge SIPRI¹ har Russland verdens sjette høyeste forsvarsforbruk målt i amerikanske dollar, og den russiske forsvars-byrden er større enn i noe annet europeisk land.

De reduserte forsvarsbudsjettene, teknologiske utfordringer og begrenset produksjonskapasitet har innvirkning på Russlands nye våpenprogram GPV 2027. Programmet inneholder få nye utviklings- og anskaffelsesplaner, og framstår i hovedsak som en forlengelse av GPV-2020, det forrige våpenprogram-met. Moderniseringen av forsvaret fortsetter, men et lavere anskaffelsestempo er ventet i årene framover. Den russiske forsvarsledelsen uttaler at opprustnin-gen av den russiske materiellparken går etter planen og regner med å nå målet om 70 prosent moderne militært materiell og teknologi i landets væpnede styrker i 2020. En betydelig del av det nye materiellet som er tilført styrkene i de senere årene er imidlertid moderniserte og oppgraderte varianter av sovjet-modeller. Det er også forskjeller i progresjonen i moderniseringen, både i et geografisk perspektiv og når det gjelder fordelingen blant militærgrenene, der de sentrale og østlige kommandoområdene har de laveste moderniseringsandelene.

¹ SIPRI: Stockholm International Peace Research Institute



Putin observerer test av landets nye hypersoniske glidefarkost Avangard, 26. desember 2018.



Nordflåtens fregatt Admiral Gorshkov avfyrrer et Kalibr kryssermissil som del av øvelse Grom 2019.

Kina

Xi Jinpings nye æresbetegnelse som «folkets leder» understreker at maktkonsentrasjonen rundt ham består, men denne finner sted i en stadig mer utfordrende økonomisk og politisk situasjon.

Det kinesiske kommunistpartiets legitimitet har de siste 40 årene hvilt på rask velferdsøkning for brede lag av befolkningen. Veksten i bruttonasjonalproduktet fortsetter å avta, og stagnasjon vil slite på den sosiale samfunnskontrakten, slik befolkningen forstår den. Kommunistpartiet forsøker derfor i større grad å tuft regimets legitimitet på nasjonalistisk identitetspolitikk framfor fortsatt rask økonomisk vekst. Dyrkingen av nasjonalisme og en sterkere betoning av ideologisk «videreutdanning» er tydelige indikatorer på utviklingen. Økende autoritær maktkonsentrasjon og nasjonalisme nærer opp under misnøyen i Kinas politiske periferi, noe demonstrasjonene i Hong Kong illustrerer.

Under Xi Jinping står Kina ved et viktig veiskille. Kina under Xi går aktivt inn for å endre det internasjonale systemet i sin favør. Xi har eksplisitt klargjort sin tolkning av partiets historie og samfunnsbidrag som et tredelt prosjekt med sikte på å gjenvinne Kinas globale posisjon. Først ble Kina samlet og gjenreist under Mao, deretter ble Kina rikt under Deng, mens Xi nå definerer seg som den ubestridte leder av en «ny æra» som skal gjøre Kina sterkt og betydningsfullt på den internasjonale skueplassen. Økonomiske og politiske utfordringer vil i 2020 akselerere den ideologiske dreiningen fra Dengs vektlegging av økonomisk vekst og utenrikspolitisk stabilitet, til Xis prosjekt om nasjonal storhet.

De viktigste grepene Beijing gjør det neste året for å sikre innenrikspolitisk stabilitet er å styrke betoningen av ideologi og implementere det nye sosialkreditsystemet. Utenrikspolitisk vil «Den nye Silkeveien» forbli en av de viktigste strategiene for å sikre Kina supermaktstatus. Kina ønsker dessuten å skaffe seg et digitalt informasjonsovertak, samtidig som militærmakt blir et mer framtrædende politisk virkemiddel. Kinesisk innflytelse vil i økende grad utfordre europeisk handlefrihet og samhold.



Sosial kontroll

Sosialkreditsystemet legger til rette for institusjonaliserte og omfattende kontrollmekanismer, også av utenlandske virksomheter.



Den nye Silkeveien

Silkevei-initiativet er sentral for Kinas globale ambisjoner og styrker landets posisjon på flere måter, ikke minst gjennom etterretningskapasitet.



Forholdet til Europa

Kina søker hovedsakelig å forholde seg bilateralt til europeiske land snarere enn å gå gjennom EU og andre overnasjonale fora.



Nasjonalisme

Kommunistpartiet forsøker i større grad å tuft regimets legitimitet på nasjonalistisk identitetspolitikk. Xi understreker at Kommunistpartiet reflekterer et særegent kinesisk samfunnssystem.

Digital supermakt

Xi har slått fast at Kina skal bli en supermakt i det digitale domenet. Kina satser på en innovasjonsrettet statlig industripolitikk og åpner det innenlandske finansmarkedet mer opp for utenlandsk kapital for å øke det økonomiske handlingsrommet.



Militærmakt

Kinas militærmakt blir mer framtrædende som politisk virkemiddel.

KINA

Xi Jinping taler på storskjerm i Beijing
1. oktober 2019 i forbindelse med
Folkerepublikken Kinas 70-års-jubileum.

KINA INNENRIKS

«Xi har styrket sin kontroll over partiet, samtidig som partiet øker sin makt over statsforvaltningen. I tillegg fortsetter arbeidet med å styrke Kommunistpartiets nærvær i alle samfunnets sektorer, inkludert næringslivet, media, domstolene og religiøse institusjoner.»

[KINA INNENRIKS]

Innenrikspolitiske utfordringer møtes med autoritær nasjonalisme.

Mens BNP-veksten i Kina fortsetter å avta, betones oppfatninger om nasjonal prestisje og internasjonal status kraftigere som innenrikspolitisk legitimitetsgrunnlag. Dette vil sannsynligvis innebære at Kina vil fortsette å utvikle seg i retning av en mer selvhevdende og mindre kompromissvillig internasjonal aktør.

I årene som kommer vil Kina stå overfor mange av de samme økonomiske problemene som før, men vil ha mindre manøvreringsrom i håndteringen av dem. Landet har en voksende gjeldsbyrde, en stor andel misligholdte lån og betydelige miljøproblemer. Arbeidsledigheten steg i 2019, og de sosioøkonomiske ulikhetene er store: Én prosent av Kinas befolkning kontrollerer en tredjedel av landets formue. Kommunistpartiet har fremmet enkelte stimulerings tiltak for å forhindre et dramatisk vekstfall og sosial uro, men disse svarer ikke på de underliggende årsakene til vekstnedgangen.

Partistaten fører en langsiktig strategi for å øke landets økonomiske handlingsrom. Dette innebærer blant annet at det innenlandske finansmarkedet åpnes mer opp for utenlandsk kapital, og at partiet satser på

en innovasjonsrettet og nasjonalistisk statlig industripolitikk og tilegnelse av høyteknologisk ekspertise fra utlandet. Etterspørselen etter høyteknologi er bakgrunnen for at Kommunistpartiet frykter en vestlig allianse mot kinesisk teknologiervervelse mer enn høyere tollbarrierer.

Beijing forbereder seg på en langvarig industri- og teknologikonflikt med Washington. Myndighetene understreker viktigheten av å være selvforsynt innen nøkkelsektorer, gir føringer om å intensivere innsatsen innen høyteknologi og instruerer offentlige institusjoner om å bytte ut utenlandsk datateknologi med kinesisk i løpet av de tre neste årene.

Kommunistpartiets lederskap forbereder seg på et mer utfordrende innenrikspolitisk klima ved å befeste sin posisjon i samfunnet, og bruker autoritær →



nasjonalisme som redskap. Xi har styrket sin kontroll over partiet, samtidig som partiet øker sin makt over statsforvaltningen. I tillegg fortsetter arbeidet med å styrke Kommunistpartiets nærvær i alle samfunnets sektorer, inkludert næringslivet, media, domstolene og religiøse institusjoner. Xis dominerende politiske rolle markerer en videre dreining bort fra prinsippet om kollektivt lederskap.

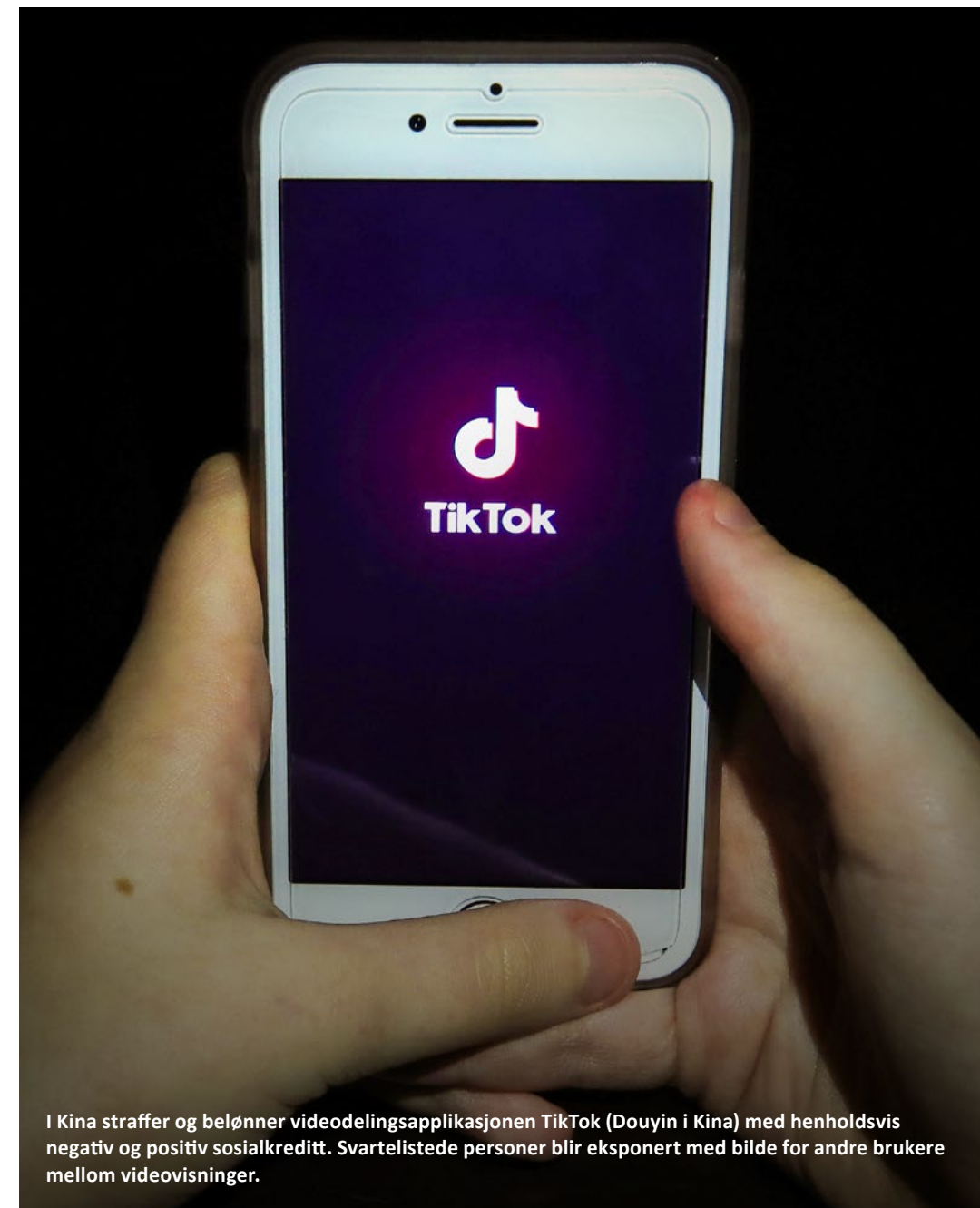
Xi har framholdt at Kina og Kommunistpartiet må være klare for å kjempe mot en rekke utfordringer, og forberede seg på en «ny lang marsj». I tillegg understreker han at Kommunistpartiet reflekterer et særegent kinesisk samfunnssystem. Kinesiske skoler og universiteter har blitt pålagt mer nasjonalistiske læreplaner, som aktivt begrenser eksponeringen for «vestlig ideologi». Den ideologiske fusjonen mellom stat, nasjon og parti innebærer at Kommunistpartiet

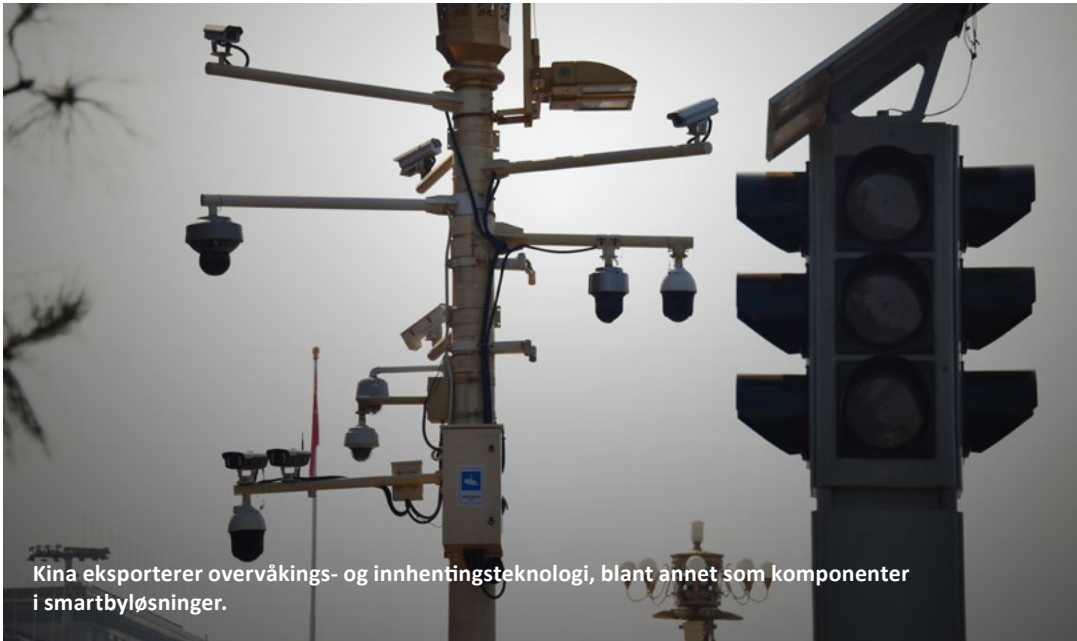
posisjonerer seg som den legitime arvtakeren til en distinkt kinesisk sivilisasjon, en sivilisasjon som har krav på troskap fra alle kinesere.

Voksende Han-kinesisk nasjonalisme finner i liten grad gjenklang i Hong Kong, Taiwan, Tibet og Xinjiang. I stedet har det oppstått en motreaksjon, med til dels betydelig oppslutning om regional nasjonalisme med brodd mot Beijing.

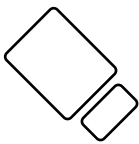
Sosialkredittsystemet styrker Beijings politiske kontroll.

Sosialkredittsystemet går inn i implementeringsfasen. Systemet benytter straff og belønning som virkemidler for å påvirke atferden til enkeltpersoner og →

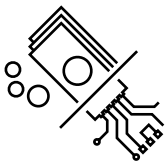




I løpet av 2020 skal et helhetlig system for sosialkredittrangering av selskaper være på plass:



Sosialkredittsystemet understøttes av høyteknologiske løsninger.



Både kinesiske og utenlandske selskaper i Kina omfattes av systemet.



Kina eksporterer teknologi som anvendes i systemet, blant annet i smartby-løsninger.

virksomheter. Kontrollmekanismer har historiske røtter i Kina. Det som er nytt med dagens mekanismer er at de er understøttet av høyteknologiske løsninger, ikke minst kunstig intelligens. Dette legger til rette for mer institusjonaliserte, omfattende og effektive systemer for sosial og politisk kontroll enn tidligere. Straffemekanismen er framtreddende, og grovt avvikende atferd kan føre til svartelisting. Svartelistede personer kan nektes tilgang til stillinger, varer og tjenester.

I løpet av 2020 skal et helhetlig system for sosialkredittrangering av selskaper være på plass. Både kinesiske og utenlandske selskaper i Kina er omfattet. Systemet gir selskapene insentiv til å rette seg etter lover og politiske føringer. Videre gir sosialkredittsystemet

kinesiske selskaper som opererer som investorer, kreditorer eller kontraktører i utlandet, økt insentiv til å handle i tråd med partistatlige målsettinger.

Sosialkredittsystemet må ses i sammenheng med den nasjonale sikkerhetsloven av 2015. Loven definerer nasjonal sikkerhet svært bredt. Den medfører eksempelvis at regimeopposisjon og menneskerettighets- og demokratiaktivisme kan straffefølges som en trussel mot nasjonal sikkerhet.

Kina eksporterer allerede overvåkings- og innhentingsteknologi som anvendes i systemet, blant annet som komponenter i smartby-løsninger. Sosialkredittsystemer er attraktivt for stater med autoritære styringsformer.

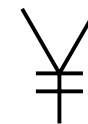
KINA

Jernbanelinjen mellom Mombasa og Nairobi er finansiert med lån fra Kina. Kinesiske kreditorer står nå for to tredeler av Kenyas bilaterale gjeld.

KINA UTENRIKS

«Xi har slått fast at Kinas mål er å bli en supermakt i det digitale domenet.»

Silkeveiprojektene styrker Kinas globale posisjon på flere måter:



Infrastrukturbygging og investeringer forventes å være gunstige for Kinas økonomi.



Prosjektene skaper en avhengighet til Beijing som kan gjøre landene mottakelige for politisk press.



5G-nettverk, fiberkabler og smartby-systemer kan styrke Kinas etterretningskapasitet.

Den nye Silkeveien er sentral for Kinas politiske ambisjoner.

Den nye Silkeveien, også kalt *Belt and Road Initiative*, er en av Xi Jinpings viktigste strategier for å sikre Kina supermaktstatus. Strategien har blitt sentral i kinesisk diskurs og utenlandsaktivitet. Silkevei-konseptet favner stadig bredere, både geografisk og tematisk. Det omfatter kommunikasjons-, samferdsels- og energiinfrastrukturbygging, og utlånsvirksomhet og investeringer, både til og fra Kina.

Kinesiske foretak står i hovedsak for gjennomføringen av silkeveiprojektene. Kina har opprettet en rekke organisasjoner for å fremme Silkeveistrategien, inkludert medieorganisasjoner, tankesmier og domstoler.

Silkeveiprojektene styrker Kinas globale maktposisjon på flere måter: For det første forventes infrastrukturbygging og investeringer å være gunstige for Kinas økonomi, gjennom eksport av industrikapasitet, import av råvarer og tilgang til høyteknologi. Kina eksporterer dessuten tekniske standarder, som gir kinesiske virksomheter konkurransefortrinn.

For det andre skaper silkeveiprojektene en avhengighet til Kina som kan gjøre landene mottakelige for politisk press. Store prosjekter har blitt gjennomført med finansiering fra kinesiske lån, noe som har bidratt til å øke den offentlige gjeldsbyrden i flere land.

For det tredje gir Silkeveistrategien Kina styrket etterretningskapasitet. 5G-nettverk, fiberkabler og

smartbysystemer vil kunne brukes til å samle inn sensitiv informasjon. De gir også tilgang til massedata, noe som er verdifullt for Kinas satsing på kunstig intelligens.

For det fjerde kan Silkeveistregien også styrke Kinas militære kapasiteter og tilstedeværelse.

Kina søker større innflytelse i Europa.

Kinesisk politikk overfor Europa er bygget på et ønske om å arbeide bilateralt eller i mindre fora framfor med EU. Beijing har blant annet etablert den såkalte 16+1-, nå 17+1-dialogen, som et forum for samhandling mellom Kina og en rekke sør-, øst- og sentraleuropeiske land. Regimet legger også press på enkeltland. I Europa har dette blant annet ført til at EU i 2018 for første gang ikke formulerte en uttalelse om menneskerettighets-situasjonen i Kina i FNs menneskerettighetsråd, og →

«Europeiske land er delt i synet på en rekke viktige spørsmål som omhandler Kina, og hva det betyr for Europa at Kina etablerer seg som global stormakt.»

→ at tydelig kritikk av Kinas krav i Sør-Kina-havet har uteblitt.

Mange av landene som etablerer tettere relasjoner til Kina innenfor rammen av Silkeveiinitiativet er medlemmer av både EU og NATO. Europeiske land er delt i synet på en rekke viktige spørsmål som omhandler Kina, og hva det betyr for Europa at Kina etablerer seg som global stormakt.

Kina søker digitalt informasjonsovertak.

Xi har slått fast at Kina skal bli en supermakt i det digitale domenet. PLA og kinesiske etterretnings-tjenester har de siste årene investert betydelige ressurser i utvikling av nettverkskapasiteter og nye kapabiliteter. Som en del av Silkeveistrategien forsøker Kina å etablere seg i digital infrastruktur i flere vestlige land, ikke minst gjennom nytt mobilnett og smarte byer.

Etablering i digital infrastruktur gir kontroll over sentrale informasjonsnoder og tilgang til store datasett. Kina er ledende innen utvikling av relevant teknologi, herunder sensorteknologi og neste generasjons mobilnett (5G). Parallelt forsøker Kina å påvirke utviklingen av internasjonale teknologiske standarder. Dersom kinesisk teknologi blir lagt til grunn for nye standarder vil kinesiske virksomheter få et konkurransefortrinn. Kina benytter seg samtidig av et bredt spekter av virkemidler for å få offentlige myndigheter og private virksomheter i vestlige land til å velge kinesiske produkter og tjenestetilbydere.



Kinas president Xi Jinping og Italias statsminister Giuseppe Conte i Roma under Italias tilslutning til Silkevei-strategien, 23. mars 2019.

«For å kunne løse det partiet omtaler som en innenriks militæroperasjon må PLA også være i stand til å avskrekke omverdenen, inkludert USA.»

Dette må ses i sammenheng med partiets ambisjon om å ta tilbake det de ser som Kinas rettmessige plass i verden. Utredningen forteller omverdenen om det kinesiske trusselperspektivet, der USA er den dimensjonerende trusselen. Partiet skisserer bruk av militærmakt for å sikre territoriell integritet, ikke bare i Xinjiang, Tibet og Hong Kong, men også overfor Taiwan. Dokumentets vektlegging av intern sikkerhet speiler at PLA over tid også har fått kommando over den militære innenriksstyrken, PAP.

For å kunne løse det partiet omtaler som en innenriks militæroperasjon må PLA også være i stand til å avskrekke omverdenen, inkludert USA. De siste 15 årene har PLA fokusert på å bygge regionale militære kapasiteter som skal vanskeliggjøre amerikanske militære operasjoner i Kinas nærområder. PLA vil fortsette å styrke evnen til å gjennomføre store

regionale militæroperasjoner. Havområdene nær Kina prioriteres, både i sammenheng med den betydelige maritime styrkingen og utviklingen av avanserte kapasiteter på fastlandet, kapasiteter som skal kunne støtte opp under store fellesoperasjoner mot en annen sterk militærmakt. PLA vil i løpet av få år kunne etablere en kjernefysisk triade for å styrke avskrekking på strategisk nivå, samtidig som marinen taktfast øker sin evne til å operere regionalt og globalt.

Kommunistpartiets legitimering av militærmakt som politisk virkemiddel er et uttrykk for at partiet er under økende press. På mange måter ligger PLA nå nærmere den tradisjonelle rollen en militærmakt har i et kommunistisk system, der den fungerer som partiets væpnede arm, til bruk både innenriks og utenriks. Partiet forbeholder seg retten til, og klargjør verden for, at PLA er et verktøy som skal brukes for å nå partiets ambisiøse mål.

[MILITÆR UTVIKLING]

Kinas militærmakt blir mer framtrædende som politisk virkemiddel.

Kommunistpartiets nyeste utredning om militærmakt visker gradvis ut forskjellene mellom de interne og de eksterne oppdragene til Folkets frigjøringshær, PLA.

Etterretning, påvirkning og trusler i det digitale domenet

Det siste tiårets tiltakende rivalisering og konfliktnivå i internasjonal stormakts-politikk har sammenfalt med en digital revolusjon som har gjort teknologi, informasjon og internettbaserte medier langt mer tilgjengelige, og parallelt ført til en dramatisk økning i antall enheter og systemer koblet til nettet.

Disse trendene har virket sammen og skapt en situasjon der påvirknings- og etterretningsaktivitet nå utgjør sentrale og integrerte virkemidler i Russlands, Kinas og andre staters kamp om status, innflytelse og økonomisk og militær makt. Etterretning brukes aktivt mot Norge og vil fortsette å utgjøre en alvorlig sikkerhets-trussel mot norske interesser framover. Etterretningsaktivitet mot politiske mål kan også være ledd i forberedelser til påvirkningsoperasjoner. Påvirkning har vedvarende stort skadepotensial, særlig i tilspissede politiske situasjoner.

Flere land benytter universiteter og forskningsinstitusjoner systematisk, og i stor skala, for anskaffelser til program for masseødeleggelsesvåpen og andre militære program. Forskningssamarbeid med norske aktører åpner for tilgang til informasjon, kunnskap, teknologi, infrastruktur og partnernettverk som kan utnyttes i programmene. Denne tilgangen skaper utfordringer for eksportkontroll og kan også bidra til å forverre trussel-bildet som Norge står overfor.

At etterretnings- og påvirkningstrusselen har blitt mer kompleks kommer klart uttrykk i det digitale domenet. De raske endringene kan beskrives som et kappløp mellom utvikling av ny teknologi og evnen til å oppdage og forebygge uønsket bruk av den samme teknologien. Sistnevnte vil representere en vedvarende utfordring for myndighetene i åpne samfunn. Trusselaktører bruker internett som et verktøy for å kartlegge sårbarheter og muligheter, utføre kriminelle handlinger og manipulere publikums virkelighetsoppfatning. I enkelte land benytter myndighetene teknologi for å overvåke egne borgere.

Rivaliseringen mellom globale og regionale stormakter er også et kappløp om å kontrollere og påvirke den globale digitale infrastrukturen. Russiske myndigheter har lagt fram alternativer til dagens internett, mens kinesisk digital infrastruktur fra grunnen av er bygget slik at det er mulig å begrense kontakten med andre land. Den sentrale rollen 5G vil spille i all kommunikasjon vil samtidig utfordre tradisjonelle forestillinger om territoriell integritet og nasjonal råderett.

Russland

Russland gjennomfører etterretningsoperasjoner i Norge med mål om å få innsikt i norsk nordområdepolitikk og forsvarspolitik, militær infrastruktur og alliert aktivitet. Arktis og nordområdene er et fokusområde russiske spesialstyrker.

RUSSLAND

MOSKVA

Skreddersydd påvirkning

Russiske påvirkningsoperasjoner er i økende grad tilpasset publikum i ulike land.



Etterretning og påvirkning

Russisk og kinesisk etterretning viser stor interesse for høyteknologi, og omfanget av innhenting mot politiske mål ser ut til å vokse. Påvirkningsoperasjoner kan ha som formål å svekke tillitsgrunnlaget til demokratiske prosesser i vestlige land.



Effektoperasjoner

Det digitale domenet benyttes i økende grad til effektoperasjoner, med utfall som kan være fatale for sentrale samfunnsfunksjoner. Innen 2023 kan mellom 30 og 50 milliarder enheter være tilknyttet internett, med innsamling av enorme mengder data som konsekvens.

BEIJING

KINA



Kina

Kina utfører komplekse og avanserte påvirkningsoperasjoner mot vestlige land for å samle støtte for sin politikk og unngå kritikk og politisk press. Beijings håndtering av uroen i Hong Kong er en indikator på hvordan partistaten søker å tilpasse budskapet til forskjellige publikumsgrupper.

Nasjonal kontroll

Russland og Kina søker på ulike måter å beholde nasjonal kontroll over internett.



ETTERRETNING, PÅVIRKNING
OG TRUSLER I DET DIGITALE DOMENET

Russiske og kinesiske etterret-
ningstjenester viser interesse for
politiske forhold i Norge, inkludert
myndighetsorganer og politiske
beslutningsprosesser.

[ETTERRETNING, PÅVIRKNING OG TRUSLER I DET DIGITALE DOMENET]

Både sivil og militær sektor er mål for russisk og kinesisk etterretning.

Norge er et prioritert etterretningsmål for russiske etterretnings-
og sikkerhetstjenester, ikke minst på grunn av NATO-medlemskapet
og beliggenhet nær Arktis og nordområdene.

ETTERRETNING, PÅVIRKNING
OG TRUSLER I DET DIGITALE DOMENET

«Kinesiske aktører viser spesiell interesse for høyteknologi som kan benyttes både sivilt og militært, og har de siste årene lyktes i å kompromittere norske mål.»

De russiske tjenestene gjennomfører etterret-
ningsoperasjoner i Norge med mål om å få
innsikt i norsk nordområdepolitikk og forsvars-
politikk, militære beredskapsplaner, etablering av
ny militær infrastruktur og alliert aktivitet. De viser
også interesse for politiske forhold i Norge, inkludert
myndighetsorganer og politiske beslutningsprosesser,
norsk arktispolitikk og norske posisjoner i internas-
jonale forhandlinger.

Videre vil norsk industri og norske kunnskaps- og
forskningsinstitusjoner fortsette å være mål for spion-
asje. Russland viser særlig interesse for bedrifter som
har unik kompetanse og teknologi, blant annet inn-
enfor våpenindustri og maritim sektor. Det vestlige
sanksjonsregimet fører sannsynligvis til at Russland
søker alternative metoder for å tilegne seg teknologi
og kompetanse som er kritisk for videreutvikling av
militære kapasiteter. Bruk av private aktører vil gjøre
det mer utfordrende å oppdage og forhindre fordekte
anskaffelser.

Kinesisk etterretningsvirksomhet mot Norge rettes
spesielt mot områder som understøtter kinesiske
myndigheters politiske, militære og økonomiske
interesser. Romforskning og helsesektoren er blant
målene. Kinesiske aktører viser spesiell interesse
for høyteknologi som kan benyttes både sivilt og

militært, og har de siste årene lyktes i å kompro-
mittere norske mål. Omfanget av innhenting mot
politiske mål ser ut til å vokse.

Kina har et av verdens mest aktive og avanserte
romprogram. Bare et fåtall av Kinas satellitter be-
tegnes som militære, men sivile bildesatellitter brukes
til både etterretnings- og militære formål. Det statlige
rombudsjettet har økt kraftig de siste årene, og i 2018
gikk Kina forbi USA i antall oppskytinger.

Romsatsingen må også ses i sammenheng med
utbyggingen av det alternative globale posisjonerings-
og navigasjonssystemet Beidou, som også vil ha
militære bruksområder. Satsingen henger videre
sammen med den digitale delen av Silkevei-initiativet,
som innbefatter utbygging av infrastruktur for data-
og telekommunikasjon i og mellom land.

Russiske og kinesiske etterretnings- og sikkerhetstjenester disponerer et bredt spekter av virkemidler.

Russiske etterretnings- og sikkerhetstjenester er regi-
mets nære allierte i arbeidet med å sikre både innen-
rikspolitisk stabilitet og utenrikspolitiske interesser.
Tjenestene opererer med vide fullmakter og stor →

«De russiske tjenestene driver innhenting mot Norge innenfor alle de tradisjonelle etterretningsdisiplinene, og de benytter både militære og private virksomheter for å komplementere tradisjonell innhenting.»

grad av autonomi. Over tid har Kreml gjennomført organisatoriske tiltak og tilført kapasiteter som har gjort tjenestene mer kapable, koordinerte og effektive.

De russiske tjenestene driver innhenting mot Norge innenfor alle de tradisjonelle etterretningsdisiplinene, og de benytter både militære og private virksomheter for å komplementere tradisjonell innhenting. Disse virksomhetene benyttes både med og uten deres viten.

De russiske spesialstyrkene er historisk nært knyttet til landets etterretnings- og sikkerhetstjenester. Spesialstyrkene blir benyttet som et sikkerhetspolitisk verktøy, både i åpne og fordekte operasjoner, for å oppnå militærstrategiske og politiske målsetninger. Arktis og nordområdene har i økende grad blitt et fokus- og satsingsområde for enkelte deler av det russiske spesialstyrkemiljøet. I Norge vil militær infrastruktur og alliert militær tilstedeværelse, samt sivil infrastruktur som understøtter alliert forsterkning, være aktuelle mål i en konfliktsituasjon.

Den viktigste oppgaven til de kinesiske sikkerhets- og etterretningstjenestene er å identifisere og følge med på mulige trusler mot Kommunistpartiet. De overvåker alle former for organisert politisk motstand, inkludert demokratiforkjempere, separatister

og religiøse grupper. I tillegg bruker Kina sin etterretningskapasitet for å styrke militærmakten.

Kinesisk etterretning har en helhetlig tilnærming og bruker systematisk en kombinasjon av statlige og ikke-statlige aktører. De viktigste statlige etterretningsaktørene er den sivile etterretningstjenesten (MSS), den sivile sikkerhetstjenesten (MPS) og den militære etterretningstjenesten (MID). Tjenestene har betydelig kapasitet innen tradisjonelle etterretningsdisipliner. De er mest aktive i Kinas umiddelbare nærområder, men gjennomfører også operasjoner i og mot vestlige land.

I tillegg gjennomfører en rekke ikke-statlige aktører etterretningsinnhenting for Kina, inkludert kommersielle virksomheter, ansatte i utenlandske bedrifter, forskere og studenter. Kommunistpartiets myndighet til å pålegge privatpersoner å utføre oppgaver på vegne av Kinas etterretningstjenester er nedfelt i Kinas etterretningslov av 2017.

Forskningssamarbeid utfordrer eksportkontroll.

Internasjonalt forskningssamarbeid åpner opp for tilgang til informasjon, kunnskap, teknologi, infrastruktur og partnernettsverk som kan utnyttes i program for masseødeleggelsesvåpen og andre militære program og aktiviteter.

Norske universiteter og forskningsinstitutter benyttes systematisk av land som vil å skaffe informasjon og kunnskap knyttet til masseødeleggelsesvåpen. Utenlandske forskere og studenter knyttet til utenlandske universiteter med bånd til militær forskning og utvikling er involvert i denne virksomheten.

Land underlagt internasjonale sanksjoner søker også norsk teknologi og kunnskap knyttet til utvikling →



Internasjonalt forskningssamarbeid åpner opp for tilgang til informasjon, kunnskap, teknologi, infrastruktur og partnernettsverk som kan utnyttes i program for masseødeleggelsesvåpen og andre militære program og aktiviteter.



Iransk missiltest, 5. november 2018. Land underlagt internasjonale sanksjoner søker også norsk teknologi og kunnskap for utvikling av produksjonskapasitet for egen atom- og missilrelatert industri.

av produksjonskapasitet for egen atom- og missilrelatert industri.

Videre er det vedvarende stor og bekymringsverdig interesse for avansert norsk undervannsteknologi. Aktørbildet er komplisert og involverer i flere tilfeller tredjepartsland. Den etterspurte teknologien har ofte primært sivile anvendelser, men øker i mange tilfeller landenes militære kapasitet.

Den reelle sluttbrukeren vil bli stadig vanskeligere å avdekke. Kompliserte anskaffelsesprosedyrer og eierskapsstrukturer bidrar til dette. Arbeidet utfordres ytterligere av at militært kapasitetsøkende teknologi i mange tilfeller har sivile bruksområder og ikke er eksportkontrollregulert.

Utvikling og produksjon av sivil og militær teknologi foregår dessuten i økende grad integrert. Dette gjelder spesielt innen forskning og utvikling. Forskningsamarbeid med norske aktører åpner opp for tilgang til informasjon, kunnskap og teknologi, så vel som til infrastruktur som laboratorier, tungregne-fasiliteter (superdatamaskiner), datanettverk og programvare. I tillegg legges det til rette for kontakt med teknologi- og industriaktører som er en del av norske forskningsnettverk.

Teknologisk utvikling driver stadig mer avanserte russiske påvirkningsoperasjoner.

Russiske påvirkningsoperasjoner framstår mer sofistikerte enn tidligere. På den ene siden bidrar den raske utviklingen innen informasjonsteknologi til at det oppstår nye plattformer og metoder for å spre desinformasjon og fremme bestemte synspunkter. På den andre siden viser utviklingen i operasjonene

at aktørene i økende grad tilpasser operasjonene til publikum i ulike land.

«Sakene som videreformidles dekker ofte polariserende temaer eller søker å fremme et spesifikt budskap.»

Falske profiler og automatiserte kontoer i sosiale medier fortsetter å utgjøre en del av den russiske påvirkningstrusselen. Det har imidlertid skjedd en endring i innholdet som spres via digitale plattformer. Mens fokus tidligere har vært målrettede kampanjer ved bruk av falske nyheter, har det de siste årene vært en framvekst av ikke-redaksjonelle nyhetsplattformer som videreformidler innhold fra etablerte medieplattformer. Sakene som videreformidles dekker ofte polariserende temaer eller søker å fremme et spesifikt budskap. Denne endringen i operasjonsmønster kan være et forsøk på å omgå tiltak for å bekjempe falske nyheter. Bruken av videreformidlet innhold gjør det også mer utfordrende å skille mellom påvirkningsaktivitet og reell politisk uenighet og meningsutveksling.

Påvirkningsoperasjoner kan ha som formål å svekke befolkningens tillit til valgprosesser, myndighetene, politikere eller mediene. Aktiviteten kan også ta sikte på å styre samfunnsdebatten i en bestemt retning, så tvil om fakta, eller diskreditere utvalgte meningsbærere, for på den måten å svekke tillitsgrunnlaget til demokratiske prosesser.

Russland bruker både de hemmelige tjenestene, forskningsmiljøer, tankesmier og private selskaper for å utøve påvirkning. Bruken av ikke-statlige aktører i →

påvirkningsoperasjoner mot andre staters befolkning gjør det enklere å skjule koblinger til det russiske myndighetsapparatet. Dette setter også norske beredskapssystemer og mottiltak på prøve.

Kinesisk påvirkning i vestlige land retter seg mot ulike samfunnssektorer.

Kinesiske aktører utfører komplekse påvirkningsoperasjoner mot vestlige land. Hovedmålene er å påvirke politiske prosesser og offentlig opinion. Det finnes eksempler på at personer med tette bånd til Kommunistpartiet kultiverer vestlige politikere og søker innflytelse gjennom donasjoner og andre former for støtte, men partistatens strategi for påvirkning retter seg mot flere samfunnssektorer og benytter et bredt spekter av åpne og fordekte metoder og virkemidler. Den helhetlige tilnærmingen gjør det krevende å skille ulovlig og uønsket aktivitet fra lovlig aktivitet.

Kinas målsettinger for påvirkning i og mot andre land kan sorteres i tre hovedkategorier. Den første handler om innenrikspolitiske forhold. Kommunistpartiet bruker påvirkning for å bygge internasjonal legitimitet for Kinas styreform og samle støtte for sin egen politikk, samtidig som de søker å unngå kritikk og politisk press. Taiwan, Xinjiang, Hong Kong og Tibet er framtreddende temaer som er gjenstand for kinesisk påvirkning.

For det andre jobber kinesiske myndigheter for å skape et best mulig økonomisk klima for landet. Sentrale elementer i dette er å fremme et bilde av Kina som en fredelig og vennligsinnet stormakt og å etablere en fortelling om at økonomisk samarbeid

«Hovedmålene er å påvirke politiske prosesser og offentlig opinion.»

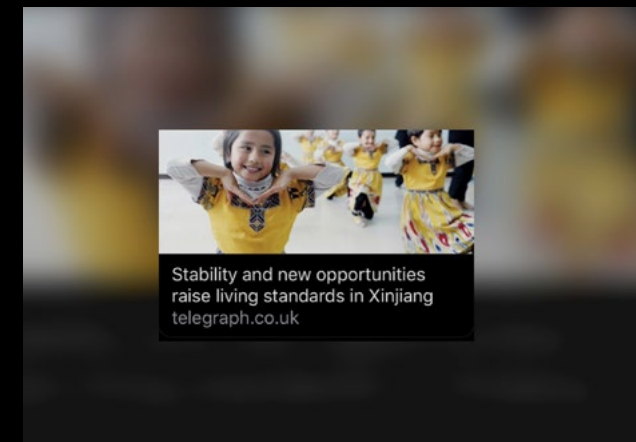
mellom Kina og andre land er en vinn-vinn-strategi, der Kinas vekst ikke utgjør noen trussel mot andre land. Xi Jinpings ambisiøse utenriksøkonomiske politikk er avhengig av at landene langs den såkalte Nye Silkeveien fortsetter å ønske tett økonomisk samkvem med Kina.

For det tredje bruker Kommunistpartiet påvirkning for å nå sikkerhetspolitiske mål uten bruk av militær makt. Det gjelder særlig i suverenitetsspørsmål, der Kina bruker påvirkningsoperasjoner for å støtte opp om sine territorialkrav, knyttet på ulike måter til blant andre Taiwan og Sør-Kina-havet.

Kontroll av narrativet om Hong Kong er et eksempel på en sofistisert påvirkningsoperasjon med store ressurser.

Måten Kommunistpartiets propagandaapparat har jobbet på for å håndtere uroen i Hong Kong er et godt eksempel på hvordan partiet arbeider målrettet. Det illustrerer hvordan kinesiske myndigheter benytter erfaringer for å tilpasse budskapet til forskjellige publikumsgrupper.

På fastlandet har Kommunistpartiet brukt stats-eide medier for å presentere gjenforeningen med Hong Kong som et spørsmål om suverenitet og en kamp mot imperialismen og utenlandsk innblanding. Gjennom propagandakampanjer har partiet blant



annet framstilt demonstrantene i Hong Kong som voldelige terrorister med støtte fra utenlandsk etterretning. Samtidig bedriver myndighetene omfattende sensur for å hindre at informasjon som utfordrer dette bildet når vanlige kinesere.

Også i Hong Kong er Beijing til en viss grad i stand til å påvirke hvilken informasjon som går ut gjennom media, blant annet gjennom en kombinasjon av eierskap og politisk kontroll over mediehus. Kommunistpartiet gjør også aktivt bruk av sosiale medier. Her går strategien blant annet ut på å svekke oppslutning om demokratibevegelsen i befolkningen for øvrig. For å omgå sensur har mange demonstranter og aktivister

i Hong Kong migrert fra kinesiske sosiale medieplattformer til Facebook og Twitter. Kommunistpartiet fulgte etter i løpet av kort tid, noe som i 2019 bidro til at flere vestlige sosiale medieplattformer så seg nødt til å slå ned på offisielle og falske kontoer som spredte feilinformasjon om situasjonen.

Beijing har ikke samme grad av kontroll over narrativet i Hong Kong som de har på fastlandet. Tilgang til et bredt utvalg av utenlandske plattformer og kommunikasjonskanaler gjør det mulig for demonstrantene å organisere seg og å fortelle sin versjon til et internasjonalt publikum. Blant annet har mange *live-streamet* sammenstøt mellom demonstranter og politi.



[ETTERRETNING, PÅVIRKNING OG TRUSLER I DET DIGITALE DOMENET]

Både stater og ikke-statlige aktører opererer i det digitale domenet.

Nye tekniske muligheter og relativt lav risiko har ført til at flere aktører velger å benytte nettverksoperasjoner for å nå sine målsettinger.

FOKUS 2020

DESCRIPTION

«I dag opererer stater, amatører og svært kompetente kriminelle om hverandre i domenet. Dette skaper et uoversiktlig landskap, der det er komplisert å finne ut hvem som står bak nettverksoperasjoner.»

F or ti år siden ble nettverksoperasjoner utført av stater og i hovedsak for etterretningsformål. I dag benyttes det digitale domenet i økende grad også til såkalte effektoperasjoner. I slike operasjoner søkes et konkret utfall der konsekvensene kan være fatale for sentrale samfunnsfunksjoner. Eksempler på dette kan være operasjoner mot industrielle styrings-systemer, å forårsake strømutfall (som i Ukraina i 2015 og 2016), bruk av ransomware for økonomisk utpressing (som WannaCry i 2017) eller wipeware for ren digital sabotasje (som NotPetya i 2017 og Shamoon-kampanjene i 2012 og 2018).

I dag opererer stater, amatører og svært kompetente kriminelle om hverandre i domenet. Dette skaper et uoversiktlig landskap, der det er komplisert å finne ut hvem som står bak nettverksoperasjoner. Det er stadig mer utfordrende for myndigheter å avdekke og følge trusselaktørenes aktivitet i domenet.

Tingenes internett skaper nye sikkerhetsutfordringer.

De neste årene vil antall enheter tilknyttet internett øke dramatisk. Innen 2023 vil sannsynligvis mellom 30 og 50 milliarder enheter være tilknyttet, sammenliknet med 10–15 milliarder i 2013. En stor andel av

denne økningen kan knyttes til utvikling av «tingenes internett», en betegnelse for internetttilkoblingen av, i hovedsak, hverdagslige gjenstander.

Felles for gjenstandene er at de inneholder sensorer. I tillegg til å kommunisere med brukeren, inngår disse enhetene ofte i svært komplekse informasjons-utvekslingssystemer. Dette gjør det krevende å få oversikt over hvem som har tilgang til informasjonen og hvordan den brukes. Et eksempel er smartby-løsninger, som innebærer at lokale myndigheter i samarbeid med private virksomheter benytter seg av tingenes internett for å tilby offentlige tjenester, for eksempel innen transport, helse og miljø. Teknologien medfører innsamling av enorme mengder data som vil være av stor interesse både for kommersielle virksomheter og potensielle trusselaktører.

Med 5G har også mobilnettverket blitt en del av geopolitikken. Dette ble aktualisert i 2019, med diskusjonen rundt teknologiselskapet Huawei og kravene som Beijing legger på kinesiske selskaper, også privateide. Utbyggingen av 5G innebærer utvidelse i kapasitet og endringer i nettverkenes grunnleggende arkitektur. Dette vil kunne påvirke hvor godt nettverksoperatørene evner å sikre kommunikasjonen. Neste generasjons kommunikasjonsnett vil være kritiske for å opprettholde sentrale samfunnsfunksjoner. Dette betyr at kontroll over informasjonsnoder vil kunne →

Lavterskel-skadevare

Avansert skadevare har de siste årene blitt rimelig og lett tilgjengelig på ulovlige markeder. Slik skadevare kan benyttes i et bredt spekter av operasjoner, fra vinningskriminalitet til etterretningsvirksomhet. Mens det å skreddersy skadevare til et spesifikt mål krever rekognosering og tekniske evner, kan også generisk skadevare gjøre omfattende skade.

Ransomware:

Løsepengekampanjer der krypteringsvirus brukes til å holde informasjon som gissel. Slik skadevare infiserer et datasystem, krypterer og låser innholdet, og avkrever deretter løsepenge for at dataene skal låses opp igjen. Norsk Hydro ble rammet av slik aktivitet i mars 2019.

Wipeware:

Wipeware er skadevare som hemmer en datamaskins funksjonalitet ved å slette informasjonen som er nødvendig for at datamaskinen skal utføre oppdraget sitt. Wipeware utfører logisk skade, og er ulikt destruktive dataangrep der koden er laget for å føre til fysisk skade.

«Teknologien medfører inn-samling av enorme mengder data som vil være av stor interesse både for kommersielle virksomheter og potensielle trusselaktører.»

brukes til politisk, økonomisk og militær etterretning og til å legge til rette for nettverksoperasjoner med sabotasjeformål.

Den sentrale rollen 5G vil spille i all kommunikasjon i samfunnet utfordrer tradisjonelle forestillinger om territoriell integritet og nasjonal råderett og sikkerhet. Utbygging og vedlikehold av kommunikasjonsinfrastrukturen vil skape et avhengighetsforhold til tjeneste- og infrastrukturleverandører. Stadig økende kompleksitet i både fysiske komponenter og tilhørende programvare gjør det vanskelig å avdekke sårbarheter ved testing. Leverandørkjedene for digitale tjenester er utfordrende å sikre, fordi leverandører av komponenter, programvare, forvaltning og drift, så vel som systemintegratorer, inngår i kjedene. Norsk næringsliv er derfor avhengig av full tillit til utviklere og leverandører, uten praktisk mulighet til å kunne verifisere sikkerheten fullt ut.



Demonstranter med Guy Fawkes-masker bærer logoen til hackergruppen Anonymous under en protest i Ungarn.



Utbygging og vedlikehold av kommunikasjonsinfrastrukturen vil skape et avhengighetsforhold til tjeneste- og infrastrukturleverandører.

«Samtidig er flere land villige til å ta de politiske kostnadene ved å gjennomføre nettverksoperasjoner, både i form av etterretningsoperasjoner og operasjoner med sabotasjeformål.»

STORMAKTSPOLITIKK I DET DIGITALE DOMENET

I det digitale domenet har utviklingen av kapabiliteter gått raskere enn etableringen av sikkerhetspolitiske normer de siste ti årene. Et teknologisk landskap som stadig endrer seg preges av utprøving og testing av grenser. Dersom en motpart innrømmer sårbarheter, vil dette kunne utnyttes i forhandlinger om nye internasjonale reguleringer. På tross av at det er internasjonal enighet om at folkeretten er gjeldende, gir domenet gode muligheter til fordekte og fornektbare operasjoner. Dette gir aktørene et vidt handlingsrom. Samtidig er flere land villige til å ta de politiske kostnadene ved å gjennomføre nettverksoperasjoner både i form av etterretningsoperasjoner og operasjoner med sabotasjeformål. Flere land vil trolig fortsette å ta denne risikoen så lenge utbyttet veier opp for konsekvensene. Sikkerhetspolitikken i domenet blir imidlertid mer moden etter hvert som stater høster erfaringer.

KINAS NASJONALE KONTROLL OVER INTERNETT

Kinesisk digital infrastruktur gir fra grunnen av muligheten til å begrense kontakten med andre land. Kina brukte begrepet cybersuverenitet første gang i 2010. I kjernen av dette ligger det at stater skal kunne kontrollere det digitale rom på samme måte som de kontrollerer området innenfor territorialgrensene. Staten beholder nasjonal kontroll i alle ledd. Samtidig benytter andre land seg i økende grad av kinesiske komponenter, programvare og tjenester, og blir dermed teknologisk avhengige av Kina. Denne situasjonen gir Kina et godt utgangspunkt på veien mot målet om å bli en supermakt i det digitale domenet.

RUSSLANDS NASJONALE KONTROLL OVER INTERNETT

En ny russisk internettlov trådte i kraft første november 2019. Den nye loven gir myndighetene større kontroll over internett i Russland, «RuNet», og flytter landet et skritt nærmere mulig løsrivelse fra det globale internettet.

Russiske myndigheter har ved flere anledninger foreslått alternativer til dagens globale internett. I november 2017 lanserte det russiske sikkerhetsrådet et initiativ overfor myndighetene om å utvikle en uavhengig internett-infrastruktur. Denne skulle i tillegg få de øvrige *BRICS-landene*² til å koble sammen sine navneregistre slik at disse kunne fungere uavhengig av resten av internett. BRICS-landene utgjør til sammen om lag 40 prosent av verdens befolkning, og dersom disse landene kobler sammen sine internett vil dette utgjøre et alternativ og en konkurrent til det globale internett som i dag domineres av vestlige aktører.

² BRICS-landene: Brasil, India, Kina og Sør-Afrika, i tillegg til Russland

Sentrale nettverksangrep 2010–2020

HELSE SØR-ØST

I januar 2018 ble det kjent at datasystemene til Helse Sør-Øst var rammet av en omfattende og alvorlig nettverksoperasjon.

NORSK HYDRO ASA

Norsk Hydro ASA ble rammet av ransomware i 2019.

NOTPETYA – MAERSK

Maersk, et av verdens største containershiping-selskaper, ble rammet av NotPetya-viruset i 2017.

STRØMUTFALL UKRAINA

Ukraina ble rammet av strømutfall i 2015 og 2016.

WANNACRY

WannaCry rammet NHS, Storbritannias nasjonale helseforetak, i 2017. Anslagsvis 200 000 datamaskiner ble truffet globalt, hvorav 70 000 i NHS. For øvrig var det store nedslagsfeltet i Russland, Ukraina, India og Taiwan.

SHAMOON – SAIPEM

Shamoon-kampanje rammet Saipem i 2018.

SHAMOON – SAUDI ARAMCO

Shamoon-kampanje rammet Saudi Aramco i 2012.

STUXNET – IRAN

Irans atomprogram ble rammet av Stuxnet-ormen i 2010.

HILLARY CLINTON OG DNC

I 2016 ble e-postkontoen til Hillary Clinton, Demokratenes kandidat i den amerikanske presidentvalgkampen, kompromittert, og e-poster ble hentet ut. Også Democratic National Committee (DNC), som fører tilsyn med Det demokratiske partiet, ble kompromittert.

TV5 MONDE

Den franske TV-kanalen TV5 Monde ble tatt av luften i flere timer i april 2015.

YAHOO

YAHOO ble frastjålet brukernavn og passord til mer enn 500 millioner brukerkontoer i 2013.

TWITTER, AMAZON, SPOTIFY, NETFLIX...

Nettsidene til blant andre Twitter, Amazon, Spotify og Netflix var i oktober 2016 nede i flere timer som følge av et såkalt tjenestenektangrep.

2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020

STUXNET – IRAN

SHAMOON –
SAUDI ARAMCO

YAHOO

STRØMUTFALL
UKRAINA

TWITTER, AMAZON,
SPOTIFY, NETFLIX ...

NOTPETYA –
MAERSK

SHAMOON – SAIPEM

NORSK HYDRO ASA

TV5 MONDE

HILLARY CLINTON
OG DNC

WANNACRY

HELSE SØRØST

STRØMUTFALL
UKRAINA

```
user@localhost:~$ ssh login@ctf.cybertalent.no
Authentication succeeded (publickey).
```

```
login@corax:~$ id
uid=1000(login) gid=1000(login) groups=1000(login)
login@corax:~$ find / -type f -perm -4000 | grep X11
/usr/X11R6/bin/xterm
```

Mot nye våpenkappløp

Rivalisering mellom stormaktene preger den sikkerhetspolitiske utviklingen. INF-avtalen ble avsluttet i august 2019, og det er usikkert om den siste kjernefysiske nedrustingsavtalen, Nye START, vil bli forlenget.

Samtidig befester Kina sin stilling som en avansert kjernevåpenmakt med stormaktsambisjoner, og flere land utvider sine militære kapasiteter med avanserte våpensystemer.

Etter INF-avtalens opphør er det to utviklingstrekk innen russisk våpenutvikling som er av spesiell relevans for kjernevåpen og rustningskontroll. Det første er utvikling og utplassering av sjø- og luftleverte langtrekkende kryssermissiler, tilsvarende de USA og NATO har hatt i flere tiår. Det andre er russisk utvikling av flere nye typer avanserte våpen for å trenge igjennom vestlige missilforsvar.

Siden mai 2019 har Iran gradvis redusert etterlevelsen av forpliktelsene i atomavtalen. Det forventes en videre opptrapping av konflikten om ikke avtalens gjenværende parter gir Iran sanksjonslettelse. Utviklingen av ballistiske missiler med lengre rekkevidde fortsetter. Parallelt fortsetter moderniseringen av korttrekkende missiler, med mål om å forbedre presisjonen og dermed kunne ramme militære punktmål i regionen.

Kim Jong-un erklærte nyttårsaften 2019 en slutt på oppholdet i testing av kjernevåpen og langtrekkende missiler. Selv om Nord-Korea har latt være å teste strategiske våpensystemer siden 2017, har kapasitetene like fullt økt gjennom 2018 og 2019. Regimet har trolig produsert mer spaltbart materiale og videreutviklet de langtrekkende missilsystemene. Nord-Korea vil sannsynligvis demonstrere disse framskrittene dersom nedrustingssamtalene fortsetter å stagnere og sanksjonslettelsene uteblir.

Den teknologiske utviklingen driver fram utvikling av nye våpentyper av både offensiv og defensiv art. Rollene til, og skillelinjene mellom, ulike våpenklasser og plattformene som bærer dem blir mer diffuse. Disse faktorene, sammen med utvikling av missilforsvar, nye kjernevåpensystemer og konvensjonelle langtrekkende presisjonsvåpen, påvirker partenes vilje til å inngå rustningskontrollavtaler. Statsmaktenes muligheter for å utfordre status quo med nye våpensystemer vokser, og verden kan stå overfor nye våpenkappløp der også Kina vil spille en større rolle.



Nye russiske våpen

Russland utvikler flere nye typer avanserte våpen. Sjø- og luftleverte langtrekkende kryssermissiler har blitt et bærende element i russisk ikke-kjernefysisk avskrekking.



Kina

Kina er verdens tredje største kjernevåpenmakt, og flere peker på at også Beijing vil måtte signere avtaler der Washington og Moskva er parter.

MOSKVA

RUSSLAND

TEHERAN

IRAN

KINA

BEIJING

PYONGYANG



Iran svarer USA

Teheran har satt til side alle begrensninger i anrikingsprogrammet, noe som kan redusere tiden Iran vil trenge for å anrike spaltbart materiale til et kjernevåpen.



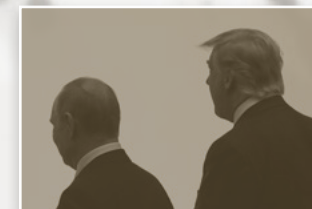
Flere land utvider

Flere land i Midtøsten og Asia utvider sine militære kapasiteter med avanserte våpensystemer og produksjonsfasiliteter.



Nord-Korea

Det nord-koreanske regimet har opprettholdt kompetanse, forskning og utvikling knyttet til missiler og kjernevåpen. For Pyongyang er kjernevåpnene først og fremst en garanti for regimets overlevelse.



Uklare skiller

Skillelinjene mellom ulike våpenklasser blir mer diffuse, noe som påvirker partenes trusselforståelse og vilje til å inngå avtaler.



Russisk MiG-31 Foxhound-kampfly med Kinzhal hypersonisk missil under buken i 9. mai-paraden 2018.

[MOT NYE VÅPENKAPPLØP]

Nye våpen med spesialiserte egenskaper tilfører gryende våpenkapløp nye dimensjoner.

INF-avtalen ble avsluttet i august 2019, og det er usikkert om den siste kjernefysiske nedrustingsavtalen, Nye START, vil bli forlenget. INF-avtalen regulerte bare en avgrenset klasse landbaserte kjernevåpen, mens Russland har et omfattende arsenal av kjernevåpen fordelt på land-, sjø- og luftstyrkene.

«De nye russiske systemene inkluderer hypersoniske glidefarkoster, undervannsdroner og missiler med kjernefysisk framdrift.»

Russland har flere tusen operative kjernefysiske stridshoder, og disse spenner fra taktiske, også omtalt som ikke-strategiske, kjernevåpen til strategiske interkontinentale ballistiske missiler. Russland gjennomfører også omfattende testing av nye våpensystemer, inkludert mange av de nye kjernevåpnene Putin presenterte i 2018.

Etter INF-avtalens fall er det to utviklingstrekk innen russisk våpenutvikling som er særlig relevante for kjernevåpen og rustningskontroll. Det første er utvikling og utplassering av sjø- og luftleverte langtrekkende kryssermissiler, tilsvarende de USA og NATO har hatt i flere tiår. Denne kategorien våpen har ikke vært regulert av INF, og missilene finnes på et stadig økende antall russiske plattformer. Kryssermissilsystemene har rekkevidde på flere tusen kilometer, og de har blitt et bærende element i russisk ikke-kjernefysisk avskrekking.

Videre har Russland utplassert et nytt landbasert kryssermissil som var den direkte årsaken til at USA trakk seg fra INF. Missilsystemet bidrar sammen med de sjø- og luftbaserte systemene til å øke den potensielle trusselen mot Europas NATO-land.

Disse våpensystemene kan utrustes med konvensjonelt eller kjernefysisk stridshode. Dette vil kunne skape uklarhet om hvorvidt det er avfyrt et konvensjonelt missil eller et kjernevåpen. Risikoen for alvorlige misforståelser er dermed til stede.

Det andre utviklingstrekket er at Russland utvikler flere nye typer avanserte missiler og kategorier av våpen for å trenge gjennom vestlige missilforsvar, også de mest avanserte. De nye russiske systemene inkluderer hypersoniske glidefarkoster, undervanns-

droner og missiler med kjernefysisk framdrift. To eksemplarer av Avangard, Russlands hypersoniske glidefarkost, ble levert til de strategiske rakettstyrkene i desember 2019. Systemet kan ikke stoppes av noe kjent forsvarssystem.

Etter avslutningen av INF-avtalen har Kreml uttalt at de ikke kommer til å utplassere mellomdistansemissiler rettet mot Europa før eventuelt USA eller NATO utplasserer slike. Regimet har også gitt uttrykk for at de ønsker å gjenoppta samtaler om rustningskontroll, både for å unngå et kostbart våpenkapløp og for å oppnå avspenning med Vesten. Den siste gjenværende sentrale rustningskontrollavtalen for kjernevåpen, Nye START, omfatter russiske og amerikanske strategiske kjernevåpen. Avtalen er gyldig til 2021 og kan forlenges med inntil fem år. Putin har allerede signalisert at Kreml ønsker å forlenge Nye START, mens USA har argumentert for en avtale som omfatter flere kategorier våpen og inkluderer Kina.

I tillegg til de omtalte utviklingstrekkene, har missilforsvar og asymmetriske kapasiteter som anti-satellittvåpen og nettverksoperasjoner blitt mer framtreddende. Dette påvirker balansen i større grad enn tidligere, og i stedet for en klassisk opprustning med økning i antall våpen, handler utviklingen om nye våpenkategorier med spesialiserte egenskaper.

Russland vil fortsette moderniseringen og videreutvikle militærmakten uansett utfall av rustningskontrollforhandlinger. Det vil sørge for at den strategiske kjernefysiske balansen med USA opprettholdes, samtidig som Russland styrker sin konvensjonelle avskrekkingsevne.



Russlands nye våpensystemer

I mars 2018, under den årlige talen til nasjonen, presenterte Putin seks nye russiske våpensystemer.

Flere av de nye våpnene har spesielle egenskaper og vil utgjøre nye kategorier kjernevåpen. Våpnene befinner seg på ulike utviklingsstadier, men både Avangard og Kinzhal skal allerede være utplassert. Kreml har uttalt at både Avangard og Sarmat vil kunne innlemmes i eksisterende rustningskontrollavtaleverk, mens de andre systemene vil kreve nye avtaler.



Poseydon

Undervannsdrone med kjernefysisk framdrift



Sarmat

Interkontinentalt ballistisk missil



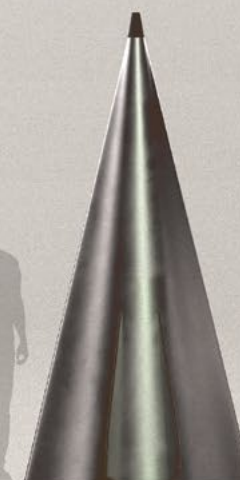
Burevestnik

Interkontinentalt kryssermissil med kjernefysisk framdrift



Kinzhal

Luftlevert ballistisk missil



Avangard

Hypersonisk glidefarkost



Peresvet

Laservåpen

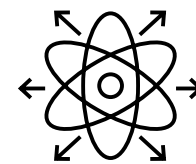
Utstilling av missiler i et veikryss i Teheran, Iran.

[MOT NYE VÅPENKAPPLØP]

Iran bruker atomprogrammet som pressmiddel og opprettholder missilprogrammene.

Som et motsvar til at USA trakk seg fra atomavtalen i 2018, har iranske myndigheter siden mai 2019 stegvis redusert etterlevelsen av avtalen.

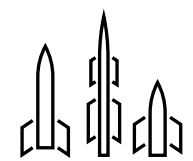
«En eventuell innskrenking av inspektørenes innsyn vil være urovekkende.»



Iran har satt til side alle begrensninger i anrikingsprogrammet.



IAEA, det internasjonale atomenergibyrået, har fortsatt innsyn i anrikingsanleggene.



Irans arsenal består av et stort antall mellom- og kortdistansemissiler.

Iran har satt til side alle begrensninger i anrikingsprogrammet, noe som betyr at de framover vil kunne øke anrikingskapasiteten og anrikingsgraden av uran. Økt beholdning av lavanriket uran, høyere anrikingsgrad eller økt anrikingskapasitet, reduserer tiden Iran vil trenge for å anrike spaltbart materiale til et eventuelt kjernevåpen.

Så lenge Iran fortsatt gir det internasjonale atomenergibyrået, IAEA, bredt innsyn i anrikingsanleggene, er det synlig for omverdenen at Iran ikke gjennomfører en spurt mot et kjernevåpen. En eventuell innskrenking av inspektørenes innsyn vil være urovekkende.

Samtidig fortsetter utbyggingen av et anlegg som skal være tilknyttet Revolusjonsgardens program for langtrekkende ballistiske missiler. Parallelt utvikler Iran et nytt mellomdistanse ballistisk missil som kan ha rekkevidde til store deler av Europa. Det kommer i tillegg til nye, avanserte korttrekkende ballistiske

missiler som øker landets evne til å ramme militære punktmål i regionen.

Irans operative arsenal består av et stort antall ballistiske mellomdistansemissiler med rekkevidde på inntil 2000 km, og disse forblir en av bærebjelkene i landets forsvarskonsept. I tillegg har landet et stort antall korttrekkende ballistiske missiler, som også ble brukt mot baser i Irak som gjengjeldelse for droneangrepet mot Soleimani.

I tillegg til ballistiske missiler har Iran flere kryssermissiler under utvikling. Når denne kapasiteten blir moden, vil den øke landets evne til å ramme militære punktmål i regionen. Dersom disse systemene benyttes i kombinasjon med ballistiske missiler, øker sannsynligheten for å trenge igjennom missilforsvar.

Det er sannsynlig at Iran har bevart kritisk kompetanse innenfor den militære delen av atomprogrammet, og at landet på denne måten besitter en kjernefysisk terskelkapasitet. Dersom Teheran fatter →



Nord-Korea tester et ballistisk missil i Japanhavet.

beslutningen om å lage et kjernevåpen og anriker nok spaltbart materiale til våpenkvalitet, kan denne kompetansen brukes til framstilling av et kjernefysisk stridshode montert på et ballistisk missil.

Et mer konfronterende Nord-Korea gjør missil- og kjernevåpen-programmene mer synlige.

Kim Jong-un erklærte sist nyttårsaften en slutt på oppholdet i testing av kjernevåpen og langtrekkende missiler. De to siste årene har vært en tøvnærperiode, der Nord-Korea har vist tilbakeholdenhet og begrenset bruken av provokasjoner. Regimet har likevel opprettholdt kompetanse, forskning og utvikling knyttet til missiler og kjernevåpen. På den måten kan regimet kjøpe seg tid mens det videreutvikler landets kjernefysiske avskrekkingsevne.

«Kjernevåpnene er først og fremst en garanti for regimets overlevelse, og dernest et forhandlingskort.»

Fra amerikansk hold er målet at Nord-Korea stenger ned hele atomprogrammet, men landet framstår fremdeles som en kjernevåpenmakt der få av kapasitetene er redusert. Regimet har i 2019 testet et ubåtbasert missil og flere korttrekkende missiler, men holder en lavere profil når det gjelder de mer kontroversielle programmene.

Nord-Korea har i perioden avstått fra testing av langtrekkende missiler og kjernevåpen. Det mest

langtrekkende ICBM-systemet skal kunne nå store deler av USA, men systemet vil kreve ytterligere testing for at det skal kunne bli pålitelig. Nord-Korea ser ingen grunn til å redusere utviklings-aktiviten i våpenprogrammene siden det ikke foreligger noen avtale. Regimet vil bruke sine kapasiteter til å sette allianser under press og forsøke å begrense amerikansk nærvær i regionen.

For atomprogrammet vil en lengre stans i testaktivitet vanligvis innebære en frys i utviklingen av nye atomkapasiteter. Det vil også gjelde for den nye, kraftige hydrogenbomben, som skal ha blitt testet i 2017. Landet har imidlertid over flere år testet enklere kjernevåpen, tilsvarende dem som ble brukt mot Japan under andre verdenskrig. Regimet har sannsynligvis materiale for flere titalls slike våpen, og de kan være klargjort for operativt bruk.

Nord-Koreas kapasiteter har trolig økt gjennom 2018 og 2019. Landet har sannsynligvis produsert mer spaltbart materiale og videreutviklet de langtrekkende missilsystemene. Regimet vil trolig demonstrere disse framskrittene dersom det ikke blir framgang i nedrustingssamtalene og tilhørende sanksjon-slettelser. Regimet testet ubåtbaserte missiler oktober 2019, og kan gjenoppta testing av ICBM-er i 2020.

Atom- og missilprogrammene, sammen med evnen til å levere kjernevåpen, er svært viktige for Nord-Korea. Kjernevåpnenes rolle er først og fremst en garanti for regimets overlevelse, og dernest et forhandlingskort. Nord-Koreas fremste ambisjon er å bli en akseptert kjernevåpenstat med troverdig avskrekkingsevne. Regimet vil derfor mest sannsynlig ikke gå med på kravene til USA om fullstendig denuklearisering.

Trump og Putin under G20-møtet
i Osaka, Japan, 2019.

Nedrustingsavtaler og våpenkappløp

Rustningskontrollavtaler har historisk sett hatt stor betydning. Siden 1972 har disse avtalene ført til at flere tusen kjernevåpen i USA og Russland har blitt tatt ut av tjeneste og demontert.

Slike avtaler virker stabiliserende i sikkerhetspolitikken og har derfor stor betydning for global sikkerhet. Rustningskontrollavtaler bygger tillit mellom partene og tvinger fram åpenhet om kapasiteter. Med et godt innarbeidet verifikasjonsregime vil partene kunne utveksle data om lokalisering og gjennomføre inspeksjoner av militære baser. En annen viktig faktor er bilaterale kanaler og møteplasser som sikrer dialog og dermed reduserer risikoen for misforståelser.

INF-avtalen forbød landbaserte mellomdistansemissiler med rekkevidde mellom 500 og 5500 kilometer. Med bortfallet av avtalen i 2019, blir denne klassen våpensystemer igjen introdusert. Avtalen, signert i 1987 av USAs og Sovietunionens statsledere Reagan og Gorbatsjov, var fra en tid da USA og Sovjetunionen alene var de store våpenmaktene. Over tid har den sikkerhetspolitiske, militære og teknologiske utviklingen svekket avtalens betydning. Selv om antall kjernevåpen er betydelig lavere i dag enn under den kalde krigen, er bildet samtidig langt mer kom-

plekst. Kina styrker sin posisjon som kjernevåpenmakt, og flere land i Midtøsten og Asia utvider sine militære kapasiteter med avanserte våpensystemer og produksjonsfasiliteter. Både Pakistan og Kina har anskaffet landbasert missiler med en rekkevidde som INF-avtalen regulerte.

«Nye START gjelder til 2021, og kan forlenges med inntil fem år.»

Nye START gjelder til 2021, og kan forlenges med inntil fem år. Det er den siste gjenværende sentrale rustningskontrollavtalen for kjernevåpen. Med en uklar framtid for avtalen, risikerer man for første gang på nesten 50 år å stå uten reguleringsmekanismer for verdens strategiske kjernevåpen. Dette vil øke statsmaktenes mulighetsrom til å utfordre status quo med nye våpensystemer, og verden kan stå

overfor et teknologisk våpenkappløp der også Kina vil spille en større rolle.

«Det vil være utfordrende å få et Kina med supermaktambisjoner til å forplikte seg til rustningskontroll.»

Kina er nå en av de største aktørene i den globale stormaktsrivaliseringen, og flere peker på at også Kina vil måtte signere avtaler der USA og Russland er parter. Det er lite sannsynlig at Beijing vil gå med på dette. Kina har gjennom det siste tiåret utviklet et avansert missilarsenal, med interkontinental og regional rekkevidde, og med både konvensjonelle og kjernefysiske stridshoder. Landet er verdens tredje største kjernevåpenmakt, selv om det i antall våpen er underlegen USA og Russland. Kina utvikler flere nye våpen i samme kategori som Russland, og på flere områder har Kina kommet lengst. Det vil være

utfordrende å få et Kina med supermaktambisjoner til å forplikte seg til rustningskontroll.

Nye START var krevende å framforhandle for ti år siden. Nå er utfordringen å opprette nye avtaler som reflekterer den nye virkeligheten. Det er flere kompliserende faktorer: bruk av ny teknologi som driver fram nye offensive og defensive våpentyper, utvikling og utplassering av missilforsvar, nye kjernevåpensystemer og utvikling av konvensjonelle langtrekkende presisjonsvåpen. Rollene til, og skillelinjene mellom, ulike våpenklasser og plattformene som bærer dem blir mer diffuse. Alle disse faktorene påvirker partenes trusselforståelse og vilje til å inngå avtaler.

Det er ikke tid til å forhandle fram en ny omfattende rustningskontrollavtale før Nye START utløper, men en forlengelse av Nye START vil være mulig dersom det er politisk vilje. Hvis man ikke lykkes med nye internasjonale rustningskontrollavtaler, vil konsekvensen kunne være at det teknologiske våpenkappløpet tiltar i intensitet.

Internasjonal terrorisme

Antallet terrorangrep utført av militante islamister i Europa er kraftig redusert siden 2017. Dette er en utvikling som sannsynlig vil vedvare ut 2020. Samtidig er det flere forhold som fører til at trusselen fra internasjonal terrorisme er mer sammensatt og omskiftelig enn tidligere.

ISIL har i løpet av 2019 mistet sin øverste leder og siste rest av sin territorielle kontroll, propagandaapparatet har blitt redusert og en stor andel av deres medlemmer, inkludert fremmedkrigerne, har blitt drept eller tatt til fange. Selv om organisasjonen er svekket, er det sannsynlig at terrortrusselen fra ISIL mot Vesten på lengre sikt vil øke, og at organisasjonen vil fortsette å representere den største internasjonale terrortrusselen mot Vesten. Det er tre grunner til dette: For det første har ISIL endret sin strategi og økt sitt fokus på å bygge seg opp i flere deler av verden. For det andre har ISIL vært godt forberedt på tapet av det såkalte kalifatet i Syria og Irak. For det tredje har stormaktsrivaliseringen i regionen gitt ISIL nytt spillerom.

Også andre terrororganisasjoner har endret strategi. Dette er mest tydelig hos al-Qaida, som også utnytter stormaktsrivaliseringen til å bygge allianser og rekruttere. Al-Qaida har gode vekstvilkår globalt, og har nå en større medlemsmasse enn noen gang tidligere. Koblingene mellom lokale og globale grupperinger i de ulike organisasjonene skaper et mer sammensatt trusselbilde, samtidig som rivaliseringen blant stormaktene gjør det mindre sannsynlig at stater vil enes om hvordan internasjonal terrorisme skal bekjempes.

Parallelt med det såkalte kalifatets framvekst og fall har Vesten blitt mer polarisert. De militante islamistiske miljøene i Europa har fått sin egen dynamikk basert på brede internasjonale kontaktnettverk. Disse nettverkene vil sannsynligvis utgjøre den største terrortrusselen fra militante islamister mot Europa i årene som kommer. Samtidig er det en økende oppslutning om høyrepopulistiske partier og en økning i høyreekstrem retorikk og høyreekstrem terrorisme rettet mot muslimske deler av samfunnet. Høyreekstremisme er i økende grad et internasjonalt fenomen, og bidrar til et mer sammensatt og utfordrende trusselbilde i Vesten.

Hjemvendte fremmedkrigere

Internasjonale kontaktnettverk etablert av hjemvendte fremmedkrigere vil sannsynligvis utgjøre den største terrortrusselen fra militante islamister mot Europa i årene som kommer.

Høyreekstremisme

Høyreekstremisme er i økende grad et transnasjonalt fenomen, både når det gjelder radikaliseringsnett og i form av konkret organisasjonsbygging. Ukraina-konflikten er en potensiell arena for å skape samhold og knytte bånd mellom høyreekstreme elementer i Europa.

ISILs nye strategi

ISIL har offentliggjort filialer og tilstedeværelse i en rekke nye land, deriblant Tyrkia, Ukraina, Aserbajdsjan, Sentral-Afrika, Iran, India og Pakistan.

ISIL er langt fra slått

ISIL har sannsynligvis flere tusen aktive medlemmer i Syria og Irak, og økonomien er tilstrekkelig robust til at de kan videreføre sin opprørsstrategi i lang tid framover.

Al-Qaida vokser også

Al-Qaidas handlingsrom har økt som følge av ISILs svekkelse. I tillegg til Syria er Afghanistan, Irak, Libya og Mali andre konfliktområder der gruppen vil kunne vokse i 2020.

Stormaktsrivalisering

Stormaktsrivaliseringen fører til at bekjempelse av internasjonal terrorisme får lavere prioritet.



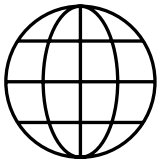
«På lengre sikt er det sannsynlig at ISIL igjen vil sette Vesten i fokus og at filialene i Europas randsone vil representere den største terrortrusselen fra ISIL mot Europa.»

Baghouz, Syria 23 Mars 2019. SDF erobrer det siste området som ISIL kontrollerte i Syria.

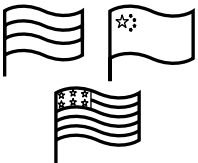
[INTERNASJONAL TERRORISME]

ISIL har en ny global strategi.

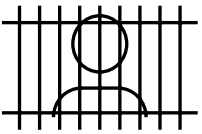
I april 2019 publiserte ISIL sitt første videoopptak av al-Baghdadi siden opprettelsen av kalifatet i 2014. En av hovedhensiktene med videoen var å synliggjøre organisasjonens nye strategi: De skulle gå fra å være en form for stat til å utøve globalt opprør.



ISIL har offentliggjort filialer og tilstedeværelse i en rekke nye land.



Stormaktsrivaliseringen har ført til at kampen mot ISIL har fått lavere prioritet internasjonalt.



Radikalisering og nettverksdannelser i fengsler representerer en særlig utfordring.

I videoen, og i flere sammenhenger fram til i dag, har ISIL offentliggjort filialer og tilstedeværelse i en rekke nye land, deriblant Tyrkia, Ukraina, Aserbajdsjan, Sentral-Afrika, Iran, India og Pakistan. Dette er en endring som vil kunne ha stor betydning for hvordan ISIL vil utvikle seg de kommende årene, og på hvilken måte de vil utgjøre en trussel mot Vesten

Propaganda som fokuserer på ISILs globale spredning er til dels en mediestrategi for å avlede oppmerksomheten fra nederlaget i Syria og Irak. Samtidig reflekteres propagandaen i faktiske forhold. Når ISIL plasserer filialene i sitt strategiske fokus, søker organisasjonen å redusere sine største svakheter. En av disse har vært geografisk konsentrasjon i ett kjerneområde: Syria og Irak. Ved å styrke både filialene og sentralledelsens kommando og kontroll over dem, vil ISILs motstandere måtte spre ressursene sine i stedet for å kraftsamle innsatsen mot ett område. Samtidig vil rekruttering av nye medlemmer kunne bli lettere, siden de i større grad vil kunne rekruttere regionalt til filialene framfor å administrere reiseruter til Syria og Irak.

På kort sikt vil denne endringen i strategi sannsynligvis redusere ISILs vektlegging av operasjoner rettet mot Vesten. I tillegg er det sannsynlig at organisasjonen mangler en fungerende sentral enhet i Syria eller Irak med ansvar for ekstern angrepsplanlegging.

På lengre sikt er det sannsynlig at ISIL igjen vil sette Vesten i fokus, og at filialene i Europas randsone vil representere den største terrortrusselen fra ISIL mot Europa de kommende årene.

Midtøsten vil fortsatt være den mest framtrедende arenaen for ISIL, men på sikt vil Kaukasus, Sør-Asia og Afrika kunne se en oppblomstring. I Asia-regionen vil ISIL i Khurasan provins (ISKP), som primært operer i Afghanistan, sannsynligvis søke å utnytte en eventuell fredsavtale mellom USA og Taliban. ISIL-filialer i India og Pakistan vil på samme måte forsøke å utnytte New Delhis beslutning om å oppheve Kashmirs selvstyre til å styrke sekteriske spenninger i regionen. På grunn av et lavt antall medlemmer, mangel på ressurser og press fra lokale sikkerhetsstyrker, har de trolig begrenset kapasitet til å kunne lykkes med dette på kort sikt.

I Nord-Afrika er ISIL mest aktive i Libya og Egypt, og det er i disse landene i Afrika trusselpotensialet mot Vestlige interesser er størst. Det er mulig at opportunistiske angrep på internasjonal tilstedeværelse eller turister og representanter for vestlige myndigheter vil forekomme.

I Vest-Afrika har ISIL tilstedeværelse gjennom Sahara provins (ISGS) og Vest-Afrika provins (ISWA). Disse opererer hovedsakelig i Chad, Niger, Nigeria og Mali. ISWA er ISILs sterkeste filial i Afrika. Den har i →

løpet av det siste året utvidet sitt operasjonsområde og er i vekst. ISILs filialer i denne regionen fokuserer på lokale framfor internasjonale mål.

ISIL styrker seg også i Øst- og Sentral-Afrika. Gruppen har offentliggjort en filial i Den demokratiske republikken Kongo, ISIL-Sentral-Afrika provins, etter at en lokal opprørsgruppe sverget troskap. Filialens operasjonsområde er det østlige DR Kongo og de nordøstlige delene av Mosambik, hvor det har vært en rekke angrep på sivile.

ISIL er langt fra slått.

ISIL har hatt god tid til å forberede en arverekkefølge, og det er lite sannsynlig at Abu Bakr al-Baghdadis død vil føre til en betydelig svekkelse av ISIL. På overordnet nivå har han sannsynligvis spilt en viktig rolle ved å bidra til utformingen av organisasjonens strategi, men operasjonelt hadde han de siste årene begrenset handlingsrom. ISILs lederskap framstår som samlet om dagens retning, og det er derfor lite sannsynlig at

«USAs tilbaketrekking fra Syria og den påfølgende tyrkiske intervensjonen svekker koalisjonens evne til å bekjempe ISIL.»

organisasjonens strategi vil endres.

I Syria og Irak har ISIL forberedt seg på kalifatets fall siden 2015. Organisasjonen er nå i ferd med å bygge seg opp igjen, først og fremst i landlige sunniområder vest i Irak, hvor de tradisjonelt har hatt et sterkt fot-

feste. Der opererer de som en tradisjonell opprørsgruppe, ved å utføre angrep hovedsakelig rettet mot lokale ledere og sikkerhetsstyrker. Slik demonstrerer ISIL at myndighetene ikke har kontroll over befolkningens sikkerhet, og forsterker sekterske skillelinjer. De har også klart å opprettholde et fungerende sentralt propagandaapparat, som nører oppunder denne fortellingen.

Sammenliknet med 2008, da forløperen til ISIL var på sitt svakeste, står organisasjonen langt sterkere i dag. ISIL har sannsynligvis flere tusen aktive medlemmer i Syria og Irak, og økonomien er tilstrekkelig robust til at de kan videreføre opprørsstrategien i lang tid framover. Selv om ISIL ikke lenger har de store inntektene fra olje og skatteinnkreving som under det såkalte kalifatet, har de heller ikke utgiftene som driften av en stat medfører. I tillegg har de i høy grad lyktes med å opprettholde sine internasjonale finansieringsnettverk.

Mange av de samme faktorene som lå til grunn for ISILs vekst er fortsatt til stede i Syria og Irak, som sekterske og etniske motsetninger, korrupsjon og fattigdom. USAs tilbaketrekking fra Syria og den påfølgende tyrkiske intervensjonen svekker koalisjonens evne til å bekjempe ISIL. Alle disse momentene styrker sannsynligheten for at organisasjonen igjen vil lykkes med å bygge seg opp i regionen.

Stormaktsrivalisering utnyttes av terrororganisasjonene.

Vekstmulighetene for internasjonale terrororganisasjoner er spesielt sterke i konfliktområder. Stormaktsrivaliseringen har ført til at kampen mot ISIL har fått lavere prioritet internasjonalt, som igjen er en indikasjon på at samarbeidet om å bekjempe →





Syrere kaster stein under sammenstøt med tyrkiske styrker etter en demonstrasjon mot tyrkisk nærvær i Nord-Syria 17. november 2019 i byen al-Bab.

internasjonal terrorisme forvitrer. Dette er en situasjon som både ISIL og andre radikale islamistiske organisasjoner vil utnytte.

ISILs endring av strategi er ikke unik for organisasjonen. Også al-Qaida utnytter stormaktsrivaliseringen til bygge allianser og rekruttere. I likhet med ISIL har al-Qaida gode vekstvilkår globalt, og har nå en større medlemsmasse enn noen gang tidligere. Organisasjonen framstår sterkere enn på mange år. Etter en periode med marginalisering, i kjølvannet av Osama bin Ladens død og den sterke internasjonale innsatsen mot organisasjonen, ser al-Qaidas lederskap ut til å ha styrket sin posisjon, kommunikasjon og innflytelse over organisasjonens filialer de to siste årene.

«Al-Qaida har gode vekstvilkår globalt, og har nå en større medlemsmasse enn noen gang tidligere.»

Syria utgjør et prioritert konfliktområde også for al-Qaida. Andre konfliktområder der både ISIL og al-Qaida vil kunne vokse i 2020 er blant annet Afghanistan, Irak, Libya og Mali. I disse områdene har stormaktene ulike interesser, og det er lite sannsynlig at verdenssamfunnet igjen vil kunne enes om en felles, koordinert innsats tilsvarende den mot ISILs kalifat i Syria og Irak. Trusselen vil altså bli mer spredt, og blant annet derfor vanskeligere å bekjempe.

Al-Qaidas mål er fortsatt å legge til rette for etableringen av et kalifat, men organisasjonen har de senere årene skiftet strategi. Den har en mer pragmatisk og samtidig mer tålmodig tilnærming enn ISIL, med ideologisk overbevisning i fokus snarere enn

tvang, og klare strategiske retningslinjer med mål om å oppnå bred lokal støtte.

ISILs svekkelse har også økt al-Qaidas handlingsrom, og det er sannsynlig at de vil forsøke å utnytte dette for å tiltrekke seg nye støttespillere gjennom økt propagandainnsats. Organisasjonen har styrket sin propagandaevne de siste årene og lagt vekt på at filialene åpent omtaler sin tilknytning. Det er sannsynlig at lokale angrep i økende grad vil knyttes opp mot den globale motstandskampen i organisasjonens propaganda.

Organisasjonen vil sannsynligvis prioritere lokal alliansebygging og rekruttering det kommende året, i håp om å styrke organisasjonens ulike filialer. De søker aktivt å ta del i konflikter i den muslimske verden, og fokuserer på å forene islamistiske bevegelser gjennom omfattende alliansebygging. De vil fortsette å posisjonere seg som et mer moderat alternativ til ISIL og rette seg mot et bredere publikum. Det er lite sannsynlig at de vil evne å utkonkurrere merkevaren til ISIL i 2020, men på lengre sikt er det mulig for al-Qaida å styrke sin ideologiske betydning globalt. Al-Qaida har sannsynligvis kapasitet, men den sentrale ledelsen har trolig ikke intensjon, om å ramme Vesten på kort sikt.

I sum skaper de ulike koblingene mellom lokale og globale grupperinger i de ulike organisasjonene et mer sammensatt og uoversiktlig trusselbilde knyttet til radikal islamistisk terrorisme. I tillegg gjør den voksende stormaktsrivaliseringen det mindre sannsynlig at stater vil enes om hvordan internasjonal terrorisme skal bekjempes.

Fremmedkrigere utgjør fortsatt en trussel.

Europa er i en historisk unik situasjon. Ingen annen konflikt i moderne tid har mobilisert et så høyt antall →

—

militante islamister i Europa som Syria-krigen. Over 5000 europeiske fremmedkrigere har reist til Syria og Irak, og av disse har over 1500 returnert. Mange av dem har kamperfaring, noe som betyr økt volds-kapasitet, et internasjonalt nettverk som gjerne strekker seg på tvers av landegrenser, og en styrket ideologisk overbevisning som kan føre til at de vil radikalisere andre når de vender hjem. Radikalisering og nettverksdannelser i fengsler representerer en særlig utfordring.

«Mange av kvinnene i leirene er fortsatt sterkt radikaliserte. Det er dessuten sannsynlig at en stor del av de kvinnelige fremmedkrigerne blir ytterligere radikalisert av lengre opphold i fangenskap, og at deres antipatier mot vesten øker.»

Som følge av kampen mot ISIL har flere tusen fremmedkrigere blitt pågrepet og befinner seg nå i kurdisk varetekt i det nordøstlige Syria. Konflikten i Syria og Irak har tiltrukket seg fremmedkrigere fra hele verden i en enestående skala, og det store flertallet sluttet seg til ISIL. De aller fleste vestlige som reiste til Syria og Irak har nå returnert, blitt drept eller blitt tatt til fange. Returnerte fremmedkrigere, radikalisering og nettverksdannelser i fengsler representerer utfordringer for Europa.

Kvinnelige fremmedkrigere og barn er internert i flyktningleirer. I enkelte av leirene er det store sikkerhetsutfordringer. Dette gjelder spesielt flyktningleiren al-Hol, hvor fremmedkrigerne holdes atskilt fra

resten av de internerte og situasjonen utvikler seg negativt. Mange av kvinnene i leirene er fortsatt sterkt radikaliserte. Det er dessuten sannsynlig at en stor del av de kvinnelige fremmedkrigerne blir ytterligere radikalisert av lengre opphold i fangenskap, og at deres antipatier mot vesten øker. Flere fluktforsøk fra al-Hol har lyktes, og det er sannsynlig at flere vil prøve å flykte.

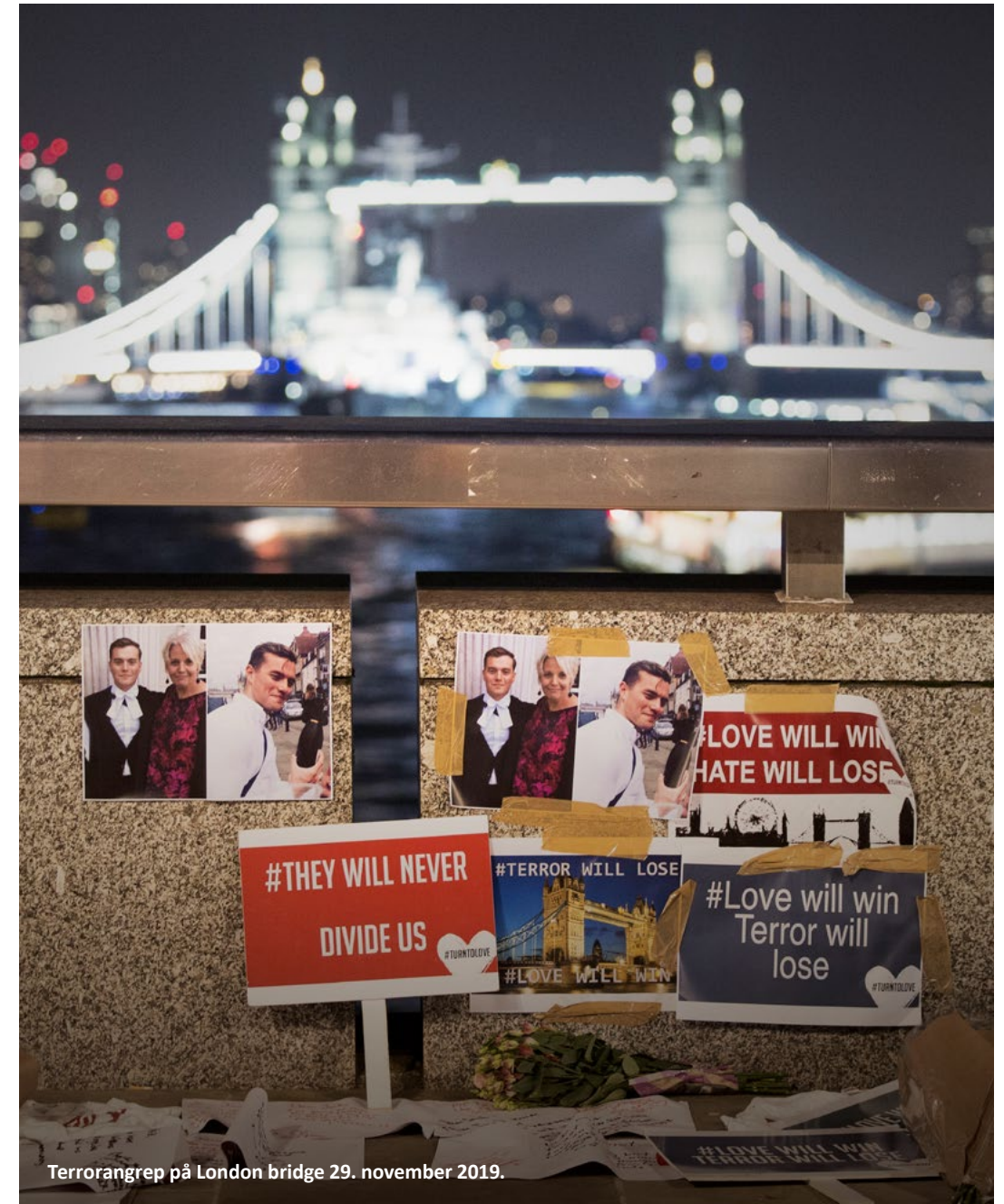
De pågrepne mannlige fremmedkrigerne sitter i ulike fengsler i det nordøstlige Syria. Mange av disse, inkludert vestlige fremmedkrigere, har blitt overført til Irak. Det har vært fluktforsøk også fra fengslene, men det er lite sannsynlig at mange vil lykkes, og faren for at fremmedkrigere som nå er i fangenskap skal utføre angrep mot vesten er derfor begrenset.

Flere tusen fremmedkrigere er ikke gjort rede for. Mange har sannsynlig blitt drept i kampanjen mot ISIL og vil aldri bli identifisert. Et mindretall er fortsatt i live og på frifot, og noen vil ha returnert uoppdaget til Vesten eller forflyttet seg til nye konfliktområder. Enkelte er igjen i Syria og Irak.

Trusselen fra gjenværende fremmedkrigere i Syria og Irak mot Vesten er begrenset. Nå som ISIL ikke lenger har territoriell kontroll, er fremmedkrigenes handlingsrom og bevegelsesfrihet innskrenket. De utgjør primært en trussel gjennom kontakt med meningsfeller i Vesten og kompetanseoverføring til disse miljøene.

Europa blir ytterligere polarisert i 2020.

Radikal islamisme er bare én side av terrortrusselbildet Europa står overfor. Vesten blir mer polarisert. Det er en økende oppslutning om høyrepopulistiske partier og en økning i høyreekstrem retorikk og høyreekstrem terrorisme rettet mot muslimske deler →



av samfunnet. Samtidig har de militante islamistiske miljøene i Europa hatt en kraftig vekst det siste tiåret. Terrordømte militante islamister bidrar til radikalisering i fengsler. I løpet av de neste årene vil mange hundre terrordømte slippe ut fra europeiske fengsler, inkludert lederskikkelser som på ny vil kunne påvirke sine følgere.

Hjemvendte fremmedkrigere med veteranstatus rekrutterer også til islamistiske miljøer. Sammen med personer som ønsket å slutte seg til ISIL, men som ikke kom seg til Syria og Irak, fortsetter de å oppfordre og veilede andre til å gjennomføre angrep i Europa, ikke minst gjennom kryptert kommunikasjons-teknologi. Internasjonale kontaktnettverk etablert av hjemvendte fremmedkrigere fra ulike land danner grunnlag for organisering av militante islamistiske miljøer på tvers av landegrenser. Disse nettverkene vil sannsynligvis utgjøre den største terrortrusselen fra militante islamister mot Europa i årene som kommer. De militante islamistiske nettverkene i Europa har fått sin egen dynamikk, og er mindre avhengige av konflikterne i Midtøsten enn før.

Flere høyreekstremistiske terrorangrep har funnet sted det siste året, både i USA og Europa, også i Norge, mot Al-Noor-moskeen i Bærum. De høyreekstreme angrepene har for det meste vært planlagt og gjennomført av enkeltpersoner. Gjerningspersonene har ofte vært inspirert av tidligere angrep i andre land, og de har vært aktive på internasjonale netttora. Angrepene har som oftest vært gjennomført i det landet gjerningspersonen bodde, og det er lite som peker i retning av at angrep per nå planlegges og gjennomføres på tvers av landegrenser. Dette vil imidlertid kunne endre seg.

Høyreekstremisme er i økende grad et transnasjonalt fenomen, både når det gjelder radikalisering på

nett og i form av konkret organisasjonsbygging. En av faktorene som gjør dagens høyreekstremisme mer transnasjonal, er at den ikke begrenser seg til en ideologi som fokuserer på nasjonalstaten. Det er flere nyanser av høyreekstrem ideologi som vil kunne virke samlende på tvers av landegrenser og skape grunnlag for internasjonalisering. Den høyreekstreme Siege-ideologien vil kunne utgjøre en særskilt utfordring i årene som kommer.

«Militant islamisme og høyreekstremisme kopierer hverandre, og det er sannsynlig at de i framtiden også vil gi næring til hverandre.»

En potensiell arena for å skape samhold og knytte bånd mellom høyreekstreme elementer i Europa er konflikten i Ukraina, der flere høyreekstreme har tilsluttet seg Azov-bataljonen, en organisasjon som slåss på den pro-ukrainske siden i konflikten. Denne konflikten kan bli sentral for høyreekstreme, spesielt som en arena for å tilegne seg ferdigheter som kan brukes til å planlegge og gjennomføre terroroperasjoner. I tillegg gir sosiale medier og elektronisk kommunikasjon gode forutsetninger for at også de høyreekstreme miljøene kan danne fungerende internasjonale nettverk og terrorceller, på linje med de islamistiske terrornettverkene i Europa.

Alle disse forholdene er med på å danne et trusselbilde som er mer sammensatt enn tidligere. Militant islamisme og høyreekstremisme kopierer hverandre, og det er sannsynlig at de i framtiden også vil gi næring til hverandre.

→



Høyreekstremister demonstrerer i Dortmund, Tyskland 25. mai 2019.



Høyreekstremister deltar i «March Against Marrakech» i nærheten av europeiske overnasjonale institusjoner i Brussel, 16. desember 2018.

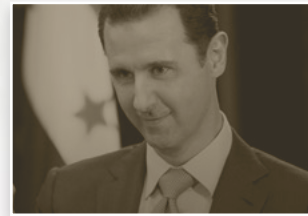
Regionale konflikter og stormaktsrivalisering

Stormaktsrivaliseringen fører til maktforskyvning som endrer dynamikken i flere pågående konflikter, og utviklingen kommer mest tydelig til uttrykk i Midtøsten.

På kort sikt er faren for en militær opptrapping mellom USA og Iran den største trusselen. Iran har gjennom det siste halvåret demonstrert både evne og vilje til å øke konfliktnivået i hele regionen dersom USAs sanksjonsregime fortsetter. Likvideringen av Qassem Soleimani i januar 2020 har skapt en mer tilspisset situasjon. Teheran er fortsatt villig til å forhandle med USA, men vil sannsynligvis ikke sette seg ved forhandlingsbordet uten at USA først hever noen av sanksjonene. Dersom Teherans økonomiske og politiske handlingsrom reduseres ytterligere i 2020, er det sannsynlig at Teheran igjen vil eskalere situasjonen.

Stater i Midtøsten og Afrika etablerer bånd til flere globale stormakter samtidig. Dette øker det politiske handlingsrommet og kan redusere effektene av eksternt press. Autoritære regimer kan høste frukter i form av intern stabilitet, samtidig som de forsøker å diktere politikken i svakere naboland. Denne kampen om innflytelse gir næring til en allerede sterk rivalisering mellom regionens stater. Tyrkia og Qatar samarbeider på én side, Saudi-Arabia og De forente arabiske emirater og tidvis Egypt på en annen, og Iran med sine regionale allierte på en tredje. Det siste året har denne dynamikken påvirket utviklingen i Syria, Irak og Libya, i Nil-landene og på Afrikas Horn.

Russland har sementert sin rolle som stormakt i Midtøsten. Ved å bekjempe opposisjonen i Syria har Moskva lagt premissene for en politisk løsning, og Russland sitter sammen med Iran igjen med innflytelse og kontroll over store deler av Syrias strategiske ressursgrunnlag. Kreml er en stadig mer attraktiv partner for regimer i Midtøsten og Afrika, både som diplomatisk medspiller og som militær leverandør. Samtidig blir Kina →

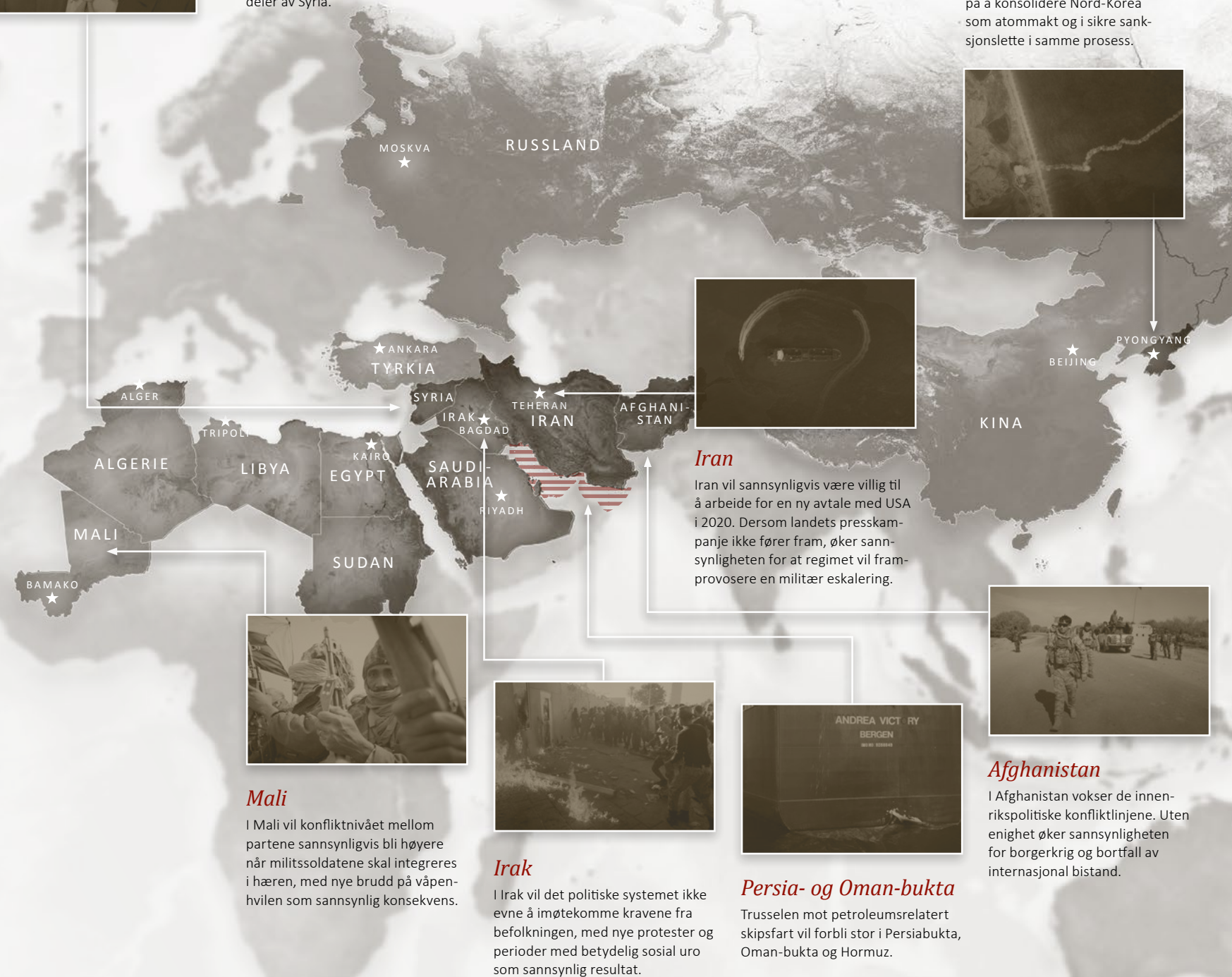


Syria

Bashar al-Assad setter inn støttespillere i sentrale posisjoner med mål om å konsolidere sin personlige makt etter hvert som Damaskus gjenerobrer større deler av Syria.

Nord-Korea

I Pyongyang er regimet innstilt på å konsolidere Nord-Korea som atommakt og i sikre sanksjonslette i samme prosess.



Iran

Iran vil sannsynligvis være villig til å arbeide for en ny avtale med USA i 2020. Dersom landets presskampanje ikke fører fram, øker sannsynligheten for at regimet vil framprovosere en militær eskalering.



Mali

I Mali vil konfliktnivået mellom partene sannsynligvis bli høyere når militssoldatene skal integreres i hæren, med nye brudd på våpenhvilen som sannsynlig konsekvens.



Irak

I Irak vil det politiske systemet ikke evne å imøtekomme kravene fra befolkningen, med nye protester og perioder med betydelig sosial uro som sannsynlig resultat.



Persia- og Oman-bukta

Trusselen mot petroleumsrelatert skipsfart vil forbli stor i Persiabukta, Oman-bukta og Hormuz.



Afghanistan

I Afghanistan vokser de innenrikspolitiske konfliktlinjene. Uten enighet øker sannsynligheten for borgerkrig og bortfall av internasjonal bistand.

Fartøyer fra den iranske revolusjonsgardens
marinestyrker kretser rundt det britiskregistrerte
fartøyet *Stena Impero*.

→ mer synlig i regionen. Landets allerede tunge økonomiske innflytelse vokser i en rekke land, og kinesisk avhengighet av petroleum fra Midtøsten øker.

Det er sannsynlig at Moskva i løpet av 2020 vil øke sitt diplomatiske engasjement i Libya. Kreml har lenge pleiet et nært forhold til Khalifa Haftar, parallelt med å opprettholde diplomatiske bånd til regjeringen i Tripoli. I 2019 har De forente arabiske emirater og Russland intensivert sin militære støtte til Haftars militskoalisjon, LNA. På den andre siden i konflikten har særlig Tyrkia økt sin støtte til Samlingsregjeringen. Sterkere tyrkisk involvering kan utjevne maktforholdet mellom partene, etter et 2019 der LNA har vært på offensiven. Dette kan skape rom for nye forhandlinger, der Moskva og Ankara vil spille nøkkelroller. Dersom Moskva lykkes med sin strategi i Libya, vil Kreml utøve sterk sikkerhetspolitisk innflytelse i et belte fra Midtøsten til Nord-Afrika.

Iraks framtid er på nytt i støpeskjeen. Utviklingen gjennom 2020 vil i stor grad være knyttet til nabolandet Iran. Provinsvalgene i april 2020 vil sannsynligvis medføre uroligheter. Strukturelle svakheter gjør at Iraks økonomi forblir sårbar. Utgiftssiden på statsbudsjettet vokser like raskt som oljeinntektene, og det er begrenset med midler igjen til gjenoppbygging i krigsherjede provinser. Det politiske systemet vil ikke evne å imøtekomme kravene fra befolkningen, og nye protester vil i 2020 medføre perioder med betydelig sosial uro.

Spredning av militant islamisme vil fortsette å prege Sahel og Vest-Afrika. I Øst-Afrika rundt Nilen, på Afrikas horn og i Rødehavet involverer eksterne aktører seg stadig mer, noe som kan bidra til å destabilisere enkeltland og deler av regionen. Selv om mulighetene også er til stede for et redusert spenningsnivå, preges regionen av et konflikt-drivende klima.

Konfliktene i Afghanistan og Nord-Korea vil også bli preget av den pågående stormaktsrivaliseringen. I Afghanistan er det sannsynlig at USA og Taliban gjenopptar forhandlingene i 2020, men partene står langt fra hverandre. Uten enighet øker sannsynligheten for borgerkrig, som også er et sannsynlig scenario dersom USA trekker sine styrker ut av landet uten en avtale med Taliban som stipulerer en inkluderende fredsprosess. I tillegg bidrar konflikten mellom USA og Iran til stor usikkerhet. Pyongyangs mindre forsonlige tone overfor USA vil tvinge underliggende konfliktlinjer på Koreahalvøya til overflaten. Kim Jong-un vil sørge for at våpenprogrammene blir mer synlige, og fortsette å pleie båndene til Kina og Russland.

Syrias president Bashar al-Assad.

[KONFLIKTER OG STORMAKTSRIVALISERING]

Assad konsoliderer makten, men det syriske regimet er svekket.

Det syriske regimet vil i 2020 styrke kontrollen over den syriske staten

«Den syriske militærmakten er sterkt redusert etter en lang borgerkrig.»

Bashar al-Assad setter inn støttespillere i sentrale posisjoner, og det er sannsynlig at dette inngår i hans ambisjon om å konsolidere sin personlige makt etter hvert som Damaskus gjen-erobrer større deler av Syria. Regimet kan kanskje inngå mindre kompromisser i den pågående grunnlovs-prosessen, men Assad vil ikke akseptere løsninger som kan rokke ved posisjonen til hans innerste krets.

Den syriske militærmakten er sterkt svekket etter en lang borgerkrig. Syria har begrenset evne til å gjennomføre militære operasjoner uten støtte fra Iran og Russland og er mange år fra å utgjøre en reell trussel for naboland. Den syriske militærmakten er likevel sterk nok til å kunne påvirke utviklingen lokalt eller ødelegge for stormaktsavtaler som Damaskus ikke ser seg tjent med. Regimets styrker vil raskt kunne fylle tomrommet hvis USA eller Tyrkia reduserer sin tilstedeværelse i landet.

Den syriske økonomien ligger med brukket rygg. Store deler av landbruket ligger brakk, mye av industrien og infrastrukturen er ødelagt og økonomien er underlagt omfattende internasjonale sanksjoner. En vesentlig forbedring er lite sannsynlig de neste to årene. Damaskus står overfor en krevende periode, og den humanitære situasjonen kan forverres. Iran og Russland har begrenset finansiell evne til å bidra til

gjenoppbygging. Kinesiske selskaper er til stede i Syria, men vil sannsynligvis begrense seg til mindre prosjekter. De forente arabiske emirater og Bahrain har gjen-opprettet diplomatiske forbindelser med Damaskus, men økonomiske investeringer fra disse statene vil sannsynligvis være begrensede. Den syriske økonomien vil dessuten forbli sårbar for en eventuell struping av oljetilførselen fra Iran, en stadig svakere syrisk valuta og en reduksjon i den humanitære bistanden. Det er likevel lite sannsynlig at de økonomiske utfordringene vil rokke ved regimets posisjon.

Tyrkia har tatt militær kontroll over provinsene i Nord-Syria, og bygger økonomiske og administrative bånd for å sikre innflytelse over utviklingen i området. Ankara tar også grep for å hindre at kurdiske organisasjoner skal bli en trussel mot Tyrkia på sikt. Samtidig vil kurdiske opprørsbevegelser fortsatt forsøke å påføre Tyrkia og Ankara-lojale grupper tap. Assad-regimet og kurderne har funnet sammen for å begrense tyrkisk nærvær. Men motsetningene mellom Damaskus og syriske kurdere er sterke, og de vil tre tydeligere fram i grunnlovsprosessen, der Damaskus og Ankara dessuten har sammenfallende interesser i å begrense kurdernes posisjon.

Gjenerobringen av Idlib-sonen er sentral for en normalisering av situasjonen i Syria, og det er sannsynlig →

at regimet, med støtte fra Russland, vil søke å ta kontroll over større deler av Idlib i 2020. 2019 ble avsluttet med en russiskstøttet bakkeoffensiv, som ifølge FN fordrev opp mot 300 000 mennesker fra de sørøstlige områdene av Idlib. Det er nå sannsynligvis rundt én million internt fordrevne i grenseområdene mellom Tyrkia og Idlib, og den humanitære situasjonen er svært sårbar. Flyktningsituasjonen øker presset på Tyrkia. Utviklingen i Nord-Syria vil derfor fortsatt være et sentralt element i Ankaras relasjon til Moskva i tiden framover.

Det vil fortsatt være utfordrende for det syriske regimet å kontrollere nylig gjenerobrede områder. I Sentral-Syria fortsette ISIL å true regimets økonomiske infrastruktur og kommunikasjonslinjer. I Sør-Syria er områder i Daraa arnested for økende opprørsvirksomhet og intern uro, selv etter flere militære sikkerhetsoperasjoner.

I Irak fragmenteres de politiske blokkene.

Utviklingen i Irak gjennom 2020 vil fortsatt være knyttet til nabolandet Iran og Irans konflikt med USA. Gjennom sine irakiske militser fester Teheran grepet om det irakiske sikkerhetsapparatet. I det kommende året vil flere innflytelsesrike stillinger innenfor sikkerhetsapparatet sannsynligvis bli besatt av personer med tilknytning til disse militsene. Badr-gruppen har sikret seg en dominerende posisjon i innenriksministeriet, og det er sannsynlig at også deler av det øvrige embetsverket vil gjennomgå en tilsvarende «militisifisering».

Det kurdiske selvstendighetsprosjektet er lagt på is, og de kurdiske partiene vil i løpet av det kommende året i økende grad integreres i Bagdads politiske

«I forbindelse med provinsvalgene i april 2020 vil det sannsynligvis oppstå uroligheter i områder som Kirkuk og Mosul, i tillegg til Bagdad og sørlige deler av Irak.»

sfære. Barzani-familien, som dominerer KDP, det største kurdiske partiet, ser dette som nødvendig for å beholde makten i den kurdiske regionen i Irak etter nederlaget i folkeavstemningen i 2017. De kurdiske selvstyremyndighetene er avhengige av føderale overføringer; lønnsutbetalinger fra Bagdad er svært viktig for regionens stabilitet. Budsjett- og oljeeksport-avtaler mellom Bagdad og Erbil vil være pragmatiske ad hoc-løsninger som blir sårbare for endringer i den politiske situasjonen i hovedstaden.

I forbindelse med provinsvalgene i april 2020 vil det sannsynligvis oppstå uroligheter i områder som Kirkuk og Mosul, i tillegg til Bagdad og sørlige deler av Irak. I Kirkuk kan etniske spenninger mellom kurdiske, arabiske og turkmenske grupper blusse opp. I Mosul vil misnøye med manglende gjenoppbygging og lokale politikeres tilknytning til sjiamilitser kunne føre til protester. I Basra kan valget føre til mobilisering av protestbevegelsen og krav om økte budsjettoverføringer og mer autonomi.

På tross av stor oljeeksport gjør strukturelle svakheter at Iraks økonomi forblir sårbar. Utgiftssiden på statsbudsjettet vokser like raskt som oljeinntektene. Staten har en oppblåst offentlig sektor og eier uproduktive selskaper, og store summer går tapt i korrupsjon. Det er begrenset med midler til gjenoppbygging i provinser som Nineveh og Anbar. I tillegg vil et eventuelt betydelig fall i oljeprisen på mellomlang sikt kunne destabilisere landet. Den folkelige



misnøyen med fravær av økonomisk utvikling og en korrupt politisk elite ble synlig i de voldelige protestene i oktober 2019. Det politiske systemet vil ikke evne å imøtekomme kravene fra befolkningen. Nye protester vil komme i 2020 og medføre perioder med betydelig sosial uro som vil true Iraks stabilitet.

Iran må redusere effekten av amerikansk press.

Konflikten mellom Iran og USA er tilspisset etter likvideringen av den iranske generalen Qassem Soleimani i begynnelsen av januar 2020. Aksjonen ble oppfattet som et direkte angrep på regimet i Teheran.

Iran har svart på USAs Maximum Pressure-kampanje med en egen presskampanje langs to

linjer: redusert etterlevelse av atomavtalen og økt militært press. Teheran har allerede trinnvis redusert etterlevelsen av atomavtalen, og satte i januar til side alle begrensninger i anrikingsprogrammet. Iran har likevel ikke trukket seg fra avtalen, og vil fortsette å gi IAEAs inspektører innsyn. Militært har Iran, direkte og gjennom allierte militser, angrepet militære og sivile mål i hele Midtøsten. Hensiktene med dette er å synliggjøre for USA og USAs allierte at Iran er villig til å sette sikkerheten i hele Midtøsten på spill, med mindre de økonomiske sanksjonene mot landet oppheves.

Teherans strategiske målsetting er sanksjonslette, og landet vil sannsynligvis være villig til å arbeide for en ny avtale med USA i 2020. Regimet frykter imidlertid å havne i en situasjon der sanksjonene fortsetter å virke mens forhandlinger med USA ikke fører fram. Teheran vil derfor kreve sanksjonslettelser eller andre

tillitsbyggende grep fra Washington før de er villige til å forhandle.

Regimets presskampanje har også en begrenset tidshorison: Landets økonomiske situasjon vil stadig forverres, og tiltak som reduserer etterlevelsen av atomavtalen vil gjøre det vanskelig å opprettholde den diplomatiske linjen med avtalens gjenværende parter. Dersom kampanjen ikke gir resultater, vil Teherans økonomiske og politiske handlingsrom reduseres ytterligere i 2020. Dette øker sannsynligheten for at Iran vil framprovosere en militær eskalering som virkemiddel for å åpne et forhandlingsspor.

«Dersom kampanjen ikke gir resultater, vil Teherans økonomiske og politiske handlingsrom reduseres ytterligere i 2020. Dette øker sannsynligheten for at Iran vil framprovosere en militær eskalering som virkemiddel for å åpne et forhandlingsspor.»

Iran vil samtidig forsøke å hente ut økonomisk og sikkerhetspolitisk gevinst fra innflytelsen landet har oppnådd i Syria og Irak. På det økonomiske området utøver regimet et betydelig press både på Damaskus og Baghdad for å få på plass fordelaktige avtaler, og kommer i 2020 til å intensivere innsatsen for å bygge infrastruktur som knytter Iran, Irak, Syria og Libanon

økonomisk tettere sammen. Teheran vil sannsynligvis styrke sin militære avskrekkingsevne gjennom å øke sine alliertes evne til å ramme Israel, Saudi-Arabia og amerikanske baser i regionen.

Den økonomiske tilbakegangen vil fortsette i 2020 dersom sanksjonspresset vedvarer. Det vil bli stadig mer krevende for Iran å opprettholde importsubsidier på livsnødvendige varer, som mat og medisiner. Iranere flest vil oppleve ytterligere svekket kjøpekraft. Sammen med en voksende arbeidsledighet og konflikter om fordeling av landets knappe ressurser, vil tilbakegangen berede grunnen for mer sosial uro. I etterkant av myndighetenes subsidiekutt på drivstoff i november 2019 oppsto det folkelige opptøyer i store deler av landet, og flere hundre mennesker ble drept. Tilsvarende uro kan oppstå på nytt som følge av den vanskelige økonomiske situasjonen. Fordekt oljeeksport og handel med naboland demper de negative økonomiske effektene noe. Iran er like fullt avhengig av å øke samhandlingen med omverdenen, og det er lite sannsynlig at iranske myndigheter kan opprettholde stabilitet i landet dersom det nåværende økonomiske presset vedvarer i mer enn to til tre år.

Den økonomiske situasjonen og det eksterne presset bidrar til at Irans innenrikspolitiske tyngdepunkt flyttes i konservativ retning. Maktbalansen vil sannsynligvis forskyves ytterligere i de konservatives favør ved parlamentsvalget i februar 2020. Dette vil i så fall øke sannsynligheten for at president Rouhanis arvtaker etter presidentvalget i 2021 vil føre en mer konfronterende utenriks- og sikkerhetspolitisk linje. Et slikt skifte vil gjøre forhandlinger med USA og Europa mer krevende.



Iranere protesterer mot økte bensinpriser i hovedstaden Teheran, 16. november 2019.

«Iran har gjennom mange år bygget opp evnen til å blokkere petroleumseksporten gjennom Hormuz-stredet og vist at de også kan ramme infrastruktur på Den arabiske halvøy.»

Bilde av skader på det norske skipet *Andrea Victory*.

[KONFLIKTER OG STORMAKTSRIVALISERING]

Spenningen i farvannet rundt Den arabiske halvøy vil fortsette.

Rødehavets geostrategiske betydning øker og vil prege dynamikken på Hornet, Den arabiske halvøy og i Nil-landene i årene framover.

Parallelt endrer mønsteret for petroleumseksport fra Gulfen seg. En stor andel av den petroleumsrelaterte skipsfarten gjennom Hormuz-stredet går til Asia. Kina, India, Sør-Korea og Japan mottar nesten to tredjedeler av oljeeksporten fra Persiabukta, og oljeforsyningen til disse landene vil bli særlig hardt rammet ved større forstyrrelser i trafikken. Iran har gjennom mange år bygget opp evnen til å blokkere petroleumseksporten gjennom Hormuz-stredet og vist at de også kan ramme infrastruktur på den arabiske halvøy.

En del av Irans respons på USAs Maximum Pressure-kampanje er en egen kampanje som skal demonstrere evne og vilje til å vanskeliggjøre, eventuelt blokkere, uttransportering av petroleumsprodukter fra stater i Gulfen. I den grad USAs og Irans presskampanjer fortsetter i 2020, vil trusselen mot petroleumsrelatert skipsfart forbli stor i Persiabukta, Oman-bukta og Hormuz, og det militære nærværet fra verdens stormakter vil sannsynligvis øke.

Vekstpotensialet i Nil-landene og på Hornet er stort, særlig i lys av infrastrukturplaner knyttet til

det kinesiske Silkevei-initiativet. For petroleumseksporterende gulfland blir strategisk posisjonering i Rødehavet og langs Nil-landene viktig. Gulfstatene bringer inn svært tiltrengt kapital til myndighetene i Khartoum og Mogadishu. Samtidig reduserer slik støtte de lokale myndighetenes politiske handlefrihet, og eksponerer landene langs Rødehavet og Nilen og på Afrikas horn for innblanding fra Gulfstatenes rivaler.

I Libya øker ekstern involvering, men ingen vil få militært overtak.

Libya preges av kampen mellom Khalifa Haftars *Libyan National Army* (LNA) og samlingsregjeringen *Government of National Accord* (GNA), støttet av en rekke militsgrupper. Partene kjemper rundt hovedstaden Tripoli, langs kystlinjen i Vest-Libya og i deler av innlandet. Den militære situasjonen er fastlåst, og den politiske prosessen har stått i stampe i lang tid. Det er begrensede utsikter til fred og forsoning mellom de viktigste politiske og militære aktørene, og



Haftars styrker har truffet et privat hus i Tripoli.

det er tilsvarende små utsikter til nasjonale valg eller andre viktige skritt i en statsbyggende prosess.

Ekstern innblanding er med på å holde liv i den væpnede konflikten. Så langt er det Haftar og LNA som har mottatt den mest substansielle eksterne støtten, primært fra Russland, De forente arabiske emirater, Saudi-Arabia og Egypt. Sommeren og høsten 2019 økte Russland sin militære støtte, og sikret blant annet oljeinfrastruktur for Haftar i den østlige delen av Sidra-bukten. Samtidig er det lite sannsynlig at Russland vil involvere seg tungt nok til å sikre LNA et større militært fotfeste i Tripoli-området.

På den andre siden har Tyrkia og Qatar intensivert sin støtte til GNA. Økt militær bistand fra Tyrkia kan bidra til å intensivere konflikten, men også skape rom for nye forhandlinger ved at styrkeforholdet mellom partene blir mer jevnbyrdig. Sannsynligheten for en framforhandlet løsning vil også øke dersom Tyrkia og Russland makter å legge til rette for en diplomatisk dialog om Libyas framtid etter mønster av Astana-samarbeidet om Syria.

Skulle Haftar vinne en større militær seier mot GNA, er det like fullt lite sannsynlig at han vil makte å innsette seg selv som politisk leder med kontroll over Tripoli og andre større områder i det vestlige Libya. Heller ikke GNA og allierte militser vil vinne noen permanent seier over LNA det neste året. Tilliten til det internasjonale samfunnet er tynnslett i den libyske befolkningen, og det er sannsynlig at kamphandlin-

gene er med på å skape ytterligere misnøye med FN. Vedvarende væpnet konflikt svekker folks levkår, og gjør det stadig vanskeligere å iverksette tiltak for å stabilisere landet.

«Ytterligere destabilisering av de allerede lovløse områdene i sør vil kunne spre seg til Sahel-landene og føre til økt spenning og vold blant folkegruppene i grenseområdene mot Sahel.»

Voldshandlingene i Libya har tiltrukket seg aktører fra nabolandene, i første rekke opprørs- og leiesoldater fra Sudan og Tsjad, som har gått inn i de sørlige delene av Libya. Ytterligere destabilisering av de allerede lovløse områdene i sør vil kunne spre seg til Sahel-landene og føre til økt spenning og vold blant folkegruppene i grenseområdene mot Sahel. Libyas naboland Niger og Tsjad vil være sårbare for en slik utvikling. Støtten LNA får fra utenlandske leiesoldater i Libyas innland medvirker til at LNA kan opprettholde presset rundt Tripoli.

Kampene om Tripoli har åpnet for at militante islamistgrupper igjen kan øke aktiviteten sin

innenfor Libyas grenser. ISIL-Libya har gjennomført flere angrep i landet i 2019. Gruppens aktivitet har primært vær konsentrert i Fezzan-regionen sørvest i landet de siste tre årene, men gruppen vil forsøke å utnytte situasjonen til å styrke seg i 2020, og på ny utgjøre en markant trussel også mot de mer folkerike områdene i Libya.

Militant islamisme kan spre seg fra Mali og Sahel til vestafrikanske kystland

Det siste året har sikkerhetssituasjonen i Mali fortsatt å utvikle seg i negativ retning. Etniske konflikter, militant islamisme og militære operasjoner skaper et høyt voldsnivå og gjør den humanitære situasjonen vanskeligere. Myndighetene har tapt ytterligere terreng til militante islamister i Nord- og Sentral-Mali, og de klarer ikke å stanse etniske konflikter i Sentral-Mali. Konfliktene i landet øker i kompleksitet og geografisk omfang, og det blir vanskeligere og farligere for FN og internasjonale aktører å operere i landet.

Fire år har gått siden myndighetene og de største militsene inngikk en avtale som skulle legge grunnlaget for fred i Nord-Mali. Det har vist seg svært vanskelig å implementere avtalen. De viktigste komponentene, reform av sikkerhetssektoren og integrering av militssoldater i hæren, er så vidt påbegynt. Tilliten mellom partene er svært lav og svekkes videre av kamper om territoriell kontroll og innflytelse. Fredsprosessen vil sannsynligvis fortsette i 2020, men uten nevneverdige konkrete resultater. Konfliktnivået mellom partene blir sannsynligvis

høyere når militssoldatene skal integreres i hæren, med nye brudd på våpenhvilen som sannsynlig konsekvens.

Den ustabile sikkerhetssituasjonen, kombinert med liten myndighetskontroll, gir militante islamistgrupper stort handlingsrom. Både al-Qaida i Det islamske Maghreb (AQIM) og en lokal undergruppe av ISIL, kalt ISIL i Grand Sahara (ISGS), har sine kjerneområder i Mali. Gruppene samarbeider og koordinerer aktiviteten i et stadig voksende operasjonsområde i Sentral-Mali og i grenseområdene mellom Mali, Niger og Burkina Faso.

«Den ustabile sikkerhetssituasjonen, kombinert med liten myndighetskontroll, gir militante islamistgrupper stort handlingsrom.»

Forholdene ligger også til rette for at militant islamisme i 2020 sprer seg i Sahel-landene og til vestafrikanske kystland. De nordlige områdene av Elfenbenskysten, Ghana, Togo og Benin, som grenser til Mali, Burkina Faso og Niger, utgjør mulige framtidige arenaer for militante islamistgrupper. Som i Sahel preges disse områdene av svak myndighetsutøvelse, dårlige sosioøkonomiske forhold, høy arbeidsledighet blant ungdom og porøse grenser. Dette er faktorer som legger til rette for radikalisering og militant islamisme. Som en konsekvens av militante islamisters gradvise spredning sørover er det sannsynlig at trusselen mot lokale sikkerhetsstyrker og vestlige



Akli-Ikman Ag Soleiman er leder for 400 krigere tilknyttet MNLA, Den nasjonale bevegelsen for et fritt Azawad, i Sørøst-Mali.



Afghanske sikkerhetsstyrker patruljerer i Helmand, Afghanistan.

NGO-er, så vel som kidnappingstrusselen, øker i Sahel og i land som grenser til Sahel i årene som kommer.

Landene i Sahel er sårbare for påvirkning fra naboland. I 2019 var det store politiske omveltninger i Algerie og Sudan. I en region med store omskiftninger siden 2011 har disse to landene fram til nå representert kontinuitet og relativ stabilitet. Med store og effektive sikkerhetstjenester har de slått hardt ned på militant islamisme innenfor egne grenser og i sine grenseområder. Hvorvidt de nye myndighetene i Algerie og Sudan klarer å ivareta grensesikkerhet og intern stabilitet på tilsvarende måte vil kunne få stor betydning for framtidige forhold i Sahel.

Posisjonering i en skjør afghansk fredsprosess tiltar, med mange usikkerhetsmomenter.

I løpet av 2020 er det sannsynlig at USA og Taliban gjenopptar forhandlingene og blir enige om et amerikansk styrkeuttrekk i bytte mot kontraterrorgarantier. Det er ventet at en nyforhandlingsrunde vil ta utgangspunkt i avtaleteksten fra 2019 og at den vil kunne forløpe raskt. Først når en avtale er sikret, vil Taliban engasjere seg i intra-afghanske fredsforhandlinger. Bevegelsen har en klar ambisjon om en lederrolle i prosessen. Den vil også kreve at regjeringen viker til fordel for en ny grunnlov og en ny regjeringsform. Taliban ønsker et suverent islamsk emirat tuftet på sharia, og at Vesten ikke får legge føringer for landets innretning.

Den afghanske regjeringen, GIRoA, vil i det lengste motsette seg forhandlinger der de selv ikke er premissleverandør. Presidenten vil bruke valgseieren og

fornytt vestlig støtte som argument for at Taliban må respektere grunnloven og akseptere en fredsprosess ledet av GIRoA. Taliban vil ikke akseptere dette. Den nye afghanske ledelsen må imidlertid rette seg etter USA og det internasjonale samfunnets ønsker for å sikre fortsatt militær og økonomisk støtte, noe som er avgjørende for GIRoAs overlevelse. Det er derfor ventet at vestlige posisjoner like fullt blir førende for fredsprosessen.

«Talibans fremste forhandlingsskort overfor både USA og afghanske myndigheter er deres betydelige militære kapasitet og støtte i store deler av befolkningen.»

Ved inngangen til 2020 står partene langt fra hverandre, og de innenrikspolitiske konfliktlinjene fortsetter å vokse. Uten enighet øker sannsynligheten for borgerkrig og bortfall av internasjonal bistand. Borgerkrig er også et sannsynlig scenario dersom USA trekker sine styrker ut av Afghanistan uten en avtale med Taliban som stipulerer en inkluderende intra-afghansk fredsprosess. I tillegg bidrar konflikten mellom USA og Iran til stor usikkerhet i regionen. Dersom Afghanistan trekkes inn i konflikten, vil dette kunne endre partenes grunnposisjoner, trenere fredsprosessen og bidra til ytterligere økt voldsnivå i Afghanistan.

Talibans fremste forhandlingsskort overfor både USA og afghanske myndigheter er deres betydelige

militære kapasitet og støtte i store deler av befolkningen. 2019 markerte det åttende påfølgende året der Taliban styrket sin militære og sivile posisjon på bekostning av regjeringen og sikkerhetsapparatet ANSF. ANSF har i det siste blitt mer avhengig av vestlig militærmakt, som i stor grad finansierer og leder den militære innsatsen mot Taliban og andre opprørsnettverk. Spesialstyrkene gjennomfører de fleste offensive operasjonene, og det er her avhengigheten til vestlig militærstøtte er størst. Hæren og politiet har blitt nedprioritert til fordel for spesialstyrkene, noe som har resultert i økte tapstall og lav kampvilje.

De regionale aktørene har sterke og til tider motstridende interesser i Afghanistan, men alle naboland har i 2019 stilt seg positive til et styrkeuttrekk. Spesialrepresentant Khalilzad har gjennomført en rekke reiser i regionen for å forankre USAs forhandlinger med Taliban. Særlig har han brukt mye tid på Pakistan, Russland og Kina. De to sistnevnte er forespeilet en garantistrolle ved en avtaleinngåelse. En kompliserende faktor for Khalilzad er den eskalerte konflikten mellom USA og Iran.

«Ved inngangen til 2020 står partene langt fra hverandre, og de innenrikspolitiske konfliktlinjene fortsetter å vokse. Uten enighet øker sannsynligheten for borgerkrig og bortfall av internasjonal bistand.»

Parallelt med et styrt uttrekk, vil USA opprettholde en reststyrke tilstrekkelig for kontraterror-operasjoner mot blant andre al-Qaida og Islamic State

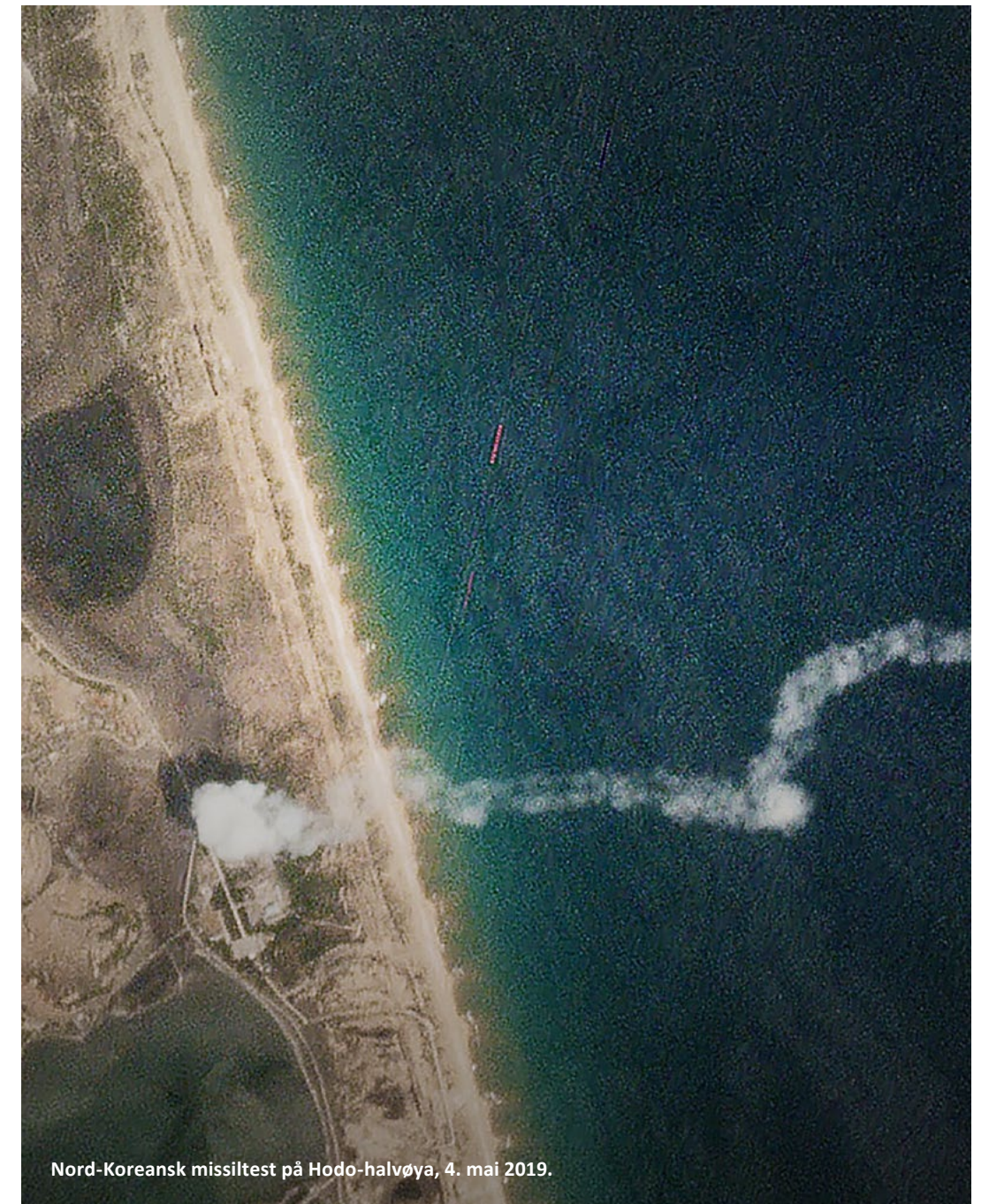
Khorasan Province (ISKP). Operasjonene vil skje i overenstemmelse med Taliban, i forlengelsen av Talibans løfter om at Afghanistan aldri igjen skal bli brukt som utgangspunkt for å planlegge og gjennomføre angrep mot Vesten. Fredsforhandlingene mellom USA og Taliban utgjør et tveegget sverd for ISKP. På den ene siden utgjør det en rekrutteringsmulighet overfor misfornøyde og uforsonlige Taliban-aktører. På den andre siden vil en avtale mellom USA og Taliban, forutsatt gode konflikthemmende mekanismer, også lede til en mer målrettet bekjempelse av ISKP.

Et selvsikkert Nord-Korea konsoliderer atommakten og søker samarbeid med Kina og Russland.

Den nord-koreanske tonen overfor USA vil i 2020 bli mindre forsonlig. Dette vil tvinge de underliggende konfliktlinjene som kjennetegner Koreahalvøya til overflaten. Tilnærmingen mellom Pyongyang og Washington har tilsørt, og ikke håndtert, konfliktlinjene.

2019 har vært et produktivt år for Kim Jong-un. Flere stater behandler i stigende grad Nord-Korea som en etablert atommakt. Statslederen har skaffet seg tid og ro til å videreutvikle kjernevåpen og missiler. Og han har utvidet sitt utenrikspolitiske handlingsrom ved å styrke forbindelsene i første rekke til Kina, men også til Russland.

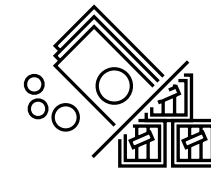
På den andre siden har verken toppmøtene med Trump i Hanoi og Panmunjom, eller forhandlingene på arbeidsnivå i Stockholm, innfridd nord-koreanske forhåpninger om amerikansk sanksjonslette. I tråd med de innenrikspolitiske forventningene Kim selv har skapt om økonomisk utvikling, har han i 2019



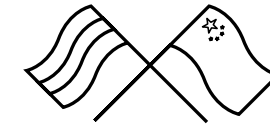
Nord-Koreansk missiltest på Hodo-halvøya, 4. mai 2019.



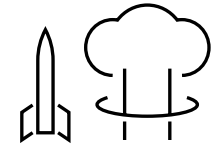
Xi Jinping besøker Kim Jong-un og Nord-Korea.



Nord-Koreas forhåpninger om amerikansk sanksjonslette har så langt ikke blitt innfridd.



Kim Jong-un vil fremme en utenriks-politisk agenda som også tjener kinesiske og russiske interesser.



Nord-Korea vil videreutvikle arsenalet av sprengladninger og leveringssystemer.

satt sanksjonslette høyt på den utenrikspolitiske agendaen.

Myndighetene prioriterer stadig statens og regimets overlevelse høyest. I den sikkerhetspolitiske kalkylen forblir nord-koreanske atomvåpen langt mer pålitelige enn sikkerhetsgarantier fra naboland og USA. Det er derfor svært lite sannsynlig at han er innstilt på å gi avkall på evnen til å føre krig med atomvåpen. Tvert imot vil han være innstilt å konsolidere Nord-Korea som atommakt og sikre sanksjonslette i prosessen. Med dette som mål har han gjennom 2019 tatt i bruk en mer konfronterende retorikk, gjenopptatt flytesting av missiler og offentlig inpsisert og omtalt strategiske kapasiteter.

Nord-Koreas flytesting av et tosifret antall ballistiske missiler fra en rekke nye kort- og mellomdistanse-systemer er det mest framtrædende virkemiddelet i denne prosessen. Testene illustrerer at Nord-Korea parallelt med diplomatiske tilnærminger har investert i missilteknologiske fremskritt. Ved å begrense den militære testaktiviteten til regionale kapasiteter, har Pyongyang lagt press på Washington via USAs regionale allianser, og samtidig har det minimert sannsynligheten for negative amerikanske reaksjoner og holdt døren åpen for forhandlinger. 2020 blir sannsynligvis året Kim lukker denne døren. Han vil prioritere samarbeid særlig med Kina, men også med Russland, for å bøte på sanksjonene, og vil berede grunnen ved å fremme en utenrikspolitisk agenda som også tjener kinesiske og russiske interesser. Å arbeide for svekket

amerikansk tilstedeværelse og innflytelse i Øst-Asia vil stå høyest på agendaen.

«Han vil prioritere samarbeid særlig med Kina, men også med Russland, for å bøte på sanksjonene, og vil berede grunnen ved å fremme en utenrikspolitisk agenda som også tjener kinesiske og russiske interesser.»

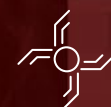
Parallelt med dette vil Nord-Korea konsolidere sin kjernefysiske avskrekking ved å videreutvikle arsenalet av både sprengladninger, leveringssystemer og tilstøtende teknologi. Mye av aktiviteten vil være fordekt, men den mer høyprofilerte militære aktiviteten som ble tatt opp igjen i 2019 vil sannsynligvis også eskalere. Koordinert skytetrening med regionale missilsystemer, forsøk på å sette satellitter i jordomløp og flytesting av ballistiske missiler som kan ramme mål på amerikansk territorium, er blant de mest aktuelle eskaleringstrinnene. En nord-koreansk atomprøvesprengning er også mulig.



VIL DU JOBBE I ETTERRETNINGSTJENESTEN?

Vi jobber dag og natt for å holde Norge trygt,
og trenger eksperter innen et bredt spekter av fagfelt.

*Les mer på
forsvaret.no/etjenesten*



CYBERTALENT?

Vi søker deg som vil bidra i cyberoperasjoner
mot trusselaktører i utlandet.

*Les mer om vårt nye talentprogram på
forsvaret.no/etjenesten/cybertalent*

```
user@localhost:~$ ssh login@ctf.cybertalent.no
Authentication succeeded (publickey).
```

```
login@corax:~$ id
uid=1000(login) gid=1000(login) groups=1000(login)
login@corax:~$ find / -type f -perm -4000 | grep X11
/usr/X11R6/bin/xterm
```



DIGITAL VERSION:
[FORSVARET.NO/FOKUS](https://forsvaret.no/fokus)



VITEN OM VERDEN
FOR VERN AV NORGE

